Ref.

Standardiseringens roll i EFTA/EG - samarbetet

Ur KB:s samlingar
Digitaliserad år 2014
KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Stockholm 1989

SOU
1989:45

Ref.

Standardiseringens roll i EFTA/EG - samarbetet

Betänkande av utredningen om
statens insatser för
standardiseringens utveckling
- SISU
Stockholm 1989

SOU
1989:45

Rättelse SOU 1989:45

Sid 191, sista stycket, tredje raden från slutet:
ca 82 Mkr/år skall vara ca 180 Mkr/år

Sid 192, första stycket, tredje raden från slutet:
150 Mkr/år skall vara 180 Mkr/år

Statens offentliga utredningar
1989:45
Industridepartementet

Standardiseringens roll i EFTA/EG - samarbetet

Betänkande av utredningen om statens insatser för standardiseringens utveckling - SISU
Stockholm 1989

Allmänna Förlaget har utgivit en bibliografi över SOU och Ds som omfattar åren 1981-1987. Den kan köpas från förlagets Kundtjänst, 106 47 STOCKHOLM. Best. nr. 38-12078-X.

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:
Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet
103 33 STOCKHOLM
Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8^{10} - 12^{00} (externt och internt)
08/763 10 05 12^{00} - 16^{00} (endast internt)

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1989

ISBN 91-38-10358-3
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för
industridepartementet

Genom beslut den 13 oktober 1988 bemyndigade regeringen chefen för industridepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att analysera statens roll i standardiseringsverksamheten m.m.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade chefen för industridepartementet den 1 november 1988 styrelseordföranden Nils G. Åsling att vara särskild utredare.

Genom beslut den 20 december 1988 tillkallades revisionsdirektören Lars Markstedt att vara sekreterare i utredningen. Genom beslut den 31 januari 1989 tillkallades sakkunniga och experter att biträda utredningen.

Av bilagda förteckning framgår utredningens sammansättning.

Utredningen får härmed överlämna betänkandet "Standardiseringens roll i EFTA/EG-samarbetet".

Stockholm i maj 1989

Nils G. Åsling

/Lars Markstedt

FÖRTECKNING ÖVER MEDVERKANDE I
UTREDNINGEN OM STATENS ROLL I
STANDARDISERINGSVERKSAMHETEN M.M.

Särskild utredare
Styrelseordföranden Nils G. Åsling

Sakkunniga
Direktören Curt Andersson
Avdelningsdirektören Christer Arvius
Departementssekreteraren Agneta Björkenstam
Departementssekreteraren Per-Göran Blixt
Departementssekreteraren Ann-Christin Cederlund
Departementsrådet Lars Ettarp
Docenten Harald Frostling
Utredningssekreteraren Yngve Hjalmarsson
Rättschefen Per Erik Lindeberg
F. näringsfrihetsombudsmannen Torsten Löwbeer
Hovrättsassessorn Olle Sahlin
Departementssekreteraren Kersti Sjöström
Departementssekreteraren Anders Sköld
Ombudsmannen Bo Tengberg
Universitetslektorn Anders J. Thor
Departementssekreteraren Jerker Torngren
Direktören Lars Wallin

Experter
Avdelningsdirektören Bengt Björkman
Överingenjören Lars Corp
Byråchefen Inger Norstedt
Överingenjören Bertil Lindkvist
Professorn Rolf Ohlon
Civilingenjören Per-Olof Ryd
Projektchefen Svante Sjöberg
Avdelningschefen Turid Ström
Kammarrättsassessorn Ulrika Tengelin

Sekreterare
Revisionsdirektören Lars Markstedt

Biträden
Inger Anderson
Lill Björn-Fogelberg

INNEHÅLL sida

SAMMANFATTNING

1 UTREDNINGSUPPDRAGET 1

1.1 Uppdragets omfattning och närmare innebörd 1
1.2 Arbetets bedrivande 2

2 BEGREPPEN STANDARDISERING, CERTIFIERING OCH ACKREDITERING 4

2.1 Inledning 4
2.2 Begreppet standardisering 5
2.3 Olika typer av standarder 6
2.4 Standardiseringens syfte 7
2.5 Begreppet certifiering 8
2.6 Begreppet ackreditering 9

3 STANDARDISERINGSVERKSAMHETEN 11

3.1 Inledning 11
3.2 Organisation 12
3.3 Arbetssätt 16
3.4 Finansiering 23
3.5 Omfattning och ekonomisk betydelse ... 29

4 CERTIFIERINGSVERKSAMHETEN 40

4.1 Begreppen produkt-, system- resp. personcertifiering 40
4.2 Certifieringsverksamheten i Sverige .. 41
4.3 Certifiering inom EG 45
4.4 EFTA-synen på certifiering 50
4.5 Certifiering administrerad av CEN och CENELEC 52

5 KONSUMENTMEDVERKAN I STANDARDISERINGEN 55

5.1 Standardiseringens ändrade karaktär och konsumentverkets skrivelse 55
5.2 Nuvarande konsumentmedverkan i Sverige 56
5.3 Konsumentinflytande på internationell nivå 58

6 FACKLIG MEDVERKAN I STANDARDISERINGEN 62

6.1 Standardiseringens ändrade karaktär och LO:s skrivelse 62
6.2 Nuvarande facklig medverkan i standardiseringen 62
6.3 Facklig medverkan på europeisk nivå .. 65

7 STANDARDISERING OCH TEKNISK UTVECKLING 66

7.1 Allmänt 66
7.2 Sektorsforskning 66
7.3 Standardisering inom nya teknikområden 69

8 STANDARDISERINGENS ÖKADE BETYDELSE OCH NYA ROLL 71

8.1 Inledning 71
8.2 Avskaffande av tekniska handelshinder 72
8.3 Offentlig upphandling 74
8.4 Teknikutveckling och fri handel inom IT-området 77
8.5 Den teknisk-ekonomiska utvecklingen mot mera komplicerade system 78
8.6 Krav på kundanpassning och brukarinflytande 79
8.7 Är företagen medvetna om standardiseringens nya roll? 81

9 BEDÖMNINGAR OCH FÖRSLAG 83

9.1 Allmänna utgångspunkter 83
9.2 Krav som staten bör ställa 91
9.2.1 Prioritering av insatser 91
9.2.2 Arbetssätt och former för inflytande . 93
9.3 Finansiering 96
9.3.1 Behovet av ökat ekonomiskt stöd 96
9.3.2 Den nuvarande statsbidragsmodellen ... 99
9.3.3 Möjliga framtida statsbidragsmodeller 105
9.3.4 Mitt förslag till statsbidrag 108
9.3.5 Resurser för medverkan i det tekniska arbetet 111
9.4 Organisation 114
9.4.1 Allmänt 114
9.4.2 Vissa förändringar som bör övervägas . 115
9.4.3 Ökat konsumentinflytande 119
9.4.4 Ökat fackligt inflytande 122
9.5 Certifiering 126
9.6 Frågan om avtal 131
9.7 Samordnat statligt agerande 133

Särskilt yttrande 137

BILAGOR

Bilaga 1 Kommittédirektiven 141
Bilaga 2 Internationell standardisering 153
Bilaga 3 Standardiseringsverksamhen i Väst-europa 169
Bilaga 4 Företagsstandardisering m.m. 185
Bilaga 5 Utredning om kommittésammansättning m.m. 190
Bilaga 6 Statsbidragsmodeller 200
Bilaga 7 Förkortningar m.m. 205

SAMMANFATTNING

DEL 1 BESKRIVNING

Utredningsuppdraget

Huvuduppgiften för utredningen om statens insatser för standardiseringens utveckling (SISU) har varit att göra en bedömning av statens och andra intressenters roll i standardiserings- och certifieringsverksamheten samt att analysera och lägga förslag bl.a. om:

- Finansieringen av framtida standardiseringsarbete.
- Ändamålsenligheten i nuvarande organisation och möjligheterna för bl.a. arbetsmarknadens parter och konsumenterna att medverka i arbetet.
- Effekterna av den internationella utvecklingen vad gäller certifieringsfrågor.

Utredningens arbete har bedrivits i nära samverkan med företrädare för näringsliv, statliga myndigheter, arbetsmarknadens parter och konsumenter. Företrädare för SISU har besökt departement och standardiseringsorgan i sex EG-länder.

Standardiseringsverksamheten

Den svenska standardiseringen består av SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige - och sex självständiga fackorgan. SIS främsta uppgift är att svara för kontakterna med bl.a. de internationella standardiseringsorganen och staten samt att fastställa, utge och försälja all Svensk standard.

Själva utarbetandet av standarder sker branschvis i tekniska kommittéer och arbetsgrupper inom resp. fack-

organ. Vissa standarder utarbetas inom andra typer av organisationer, t.ex. IVA:s Hiss- och Krankommission (IHK), IVA:s Tryckkärlskommission (TKK) och Spri:s standardiseringsenhet (Spri-STAND).

Standardiseringsverksamheten beräknas 1989 omsätta 124 Mkr. Finansieringen sker genom:

- Kontantinsatser från näringslivet (ca 27 %).
- Allmänt statsanslag som sedan mitten av 1960-talet har uppgått till 60 % av vad näringslivet satsat.
- Uppdragsmedel från statliga verk och myndigheter samt forskningsmedel (ca 11 %).
- Försäljningsintäkter (ca 45 %).

Det finns ca 7 000 svenska standarder och det tillkommer ca 500 nya per år. De flesta nya standarder är översättningar av internationella standarder. Behovet av standarder bedöms öka kraftigt under de närmaste åren, främst på grund av det accelererande västeuropeiska harmoniseringsarbetet.

För närvarande deltar ca 5 000 experter från företag, myndigheter och organisationer i det tekniska arbetet i totalt 700 svenska och internationella kommittéer och arbetsgrupper. Den totala kostnaden för deras insatser har uppskattats uppgå till 300-500 Mkr/år. Av de statliga insatserna, som totalt beräknas uppgå till närmare 100 Mkr/år, svarar affärsverken och uppdragsfinansierande myndigheter för drygt 85 % och övriga myndigheter, dvs. myndigheter med normerings- och tillsynsfunktioner, för knappt 15 %.

Standardisering kan leda till mycket stora kostnadsbesparingar för företag och samhälle. Studier visar att

den ekonomiska besparingseffekten av standardisering uppgår till flera gånger de nedlagda kostnaderna.

Certifieringsverksamheten

Certifiering är en bekräftelse på att en produkt eller ett system överensstämmer med krav i en standard eller annat regelgivande dokument. Certifiering utförs normalt av enskilda, oberoende organ, men kan även utföras av myndigheter och riksprovplatser. Certifiering kan avse verksamhet som innebär myndighetsutövning.

I Sverige bedrivs certifieringsverksamhet av bl.a. SIS, SEMKO och statens provningsanstalt. Under senare år har efterfrågan på certifieringstjänster ökat och då särskilt på s.k. systemcertifiering, dvs. bedömning och erkännande av att ett företags kvalitetssystem motsvarar de krav som finns angivna i internationella standarder.

Konsumentmedverkan

I standardiseringsarbetet dominerar producentintresset. Enligt en undersökning som SISU gjort ansåg knappt 1/4 av ledamöterna i tekniska kommittéer att de i första hand representerade brukarna.

Begreppet "konsumentrepresentant" i standardiseringssammanhang är inte väldefinierat. Enligt standardiseringsorganens egna bedömningar finns det för närvarande ca 200 sådana representanter i de tekniska kommittéerna.

Facklig medverkan

I februari 1989 fanns det 30 fackliga representanter i sammanlagt 59 kommittéer. SISU har intervjuat sju av dessa. Härvid framkom följande:

- Respektive fackförbund hade i samtliga fall finansierat deltagandet och i ett fall även bidragit till finansiering av projektet.

- De fackliga representanterna ansåg att de hade gjort nytta i kommittéerna och inte i något fall hade det förekommit att de inte fått gehör för sina synpunkter i en väsentlig fråga.

- Ingen av de intervjuade personerna hade deltagit som svensk delegat i internationellt standardiseringsarbete, men de skulle vilja detta.

- Det största problemet i arbetet är att dokumentationen i stor utsträckning är på engelska och att svåra fackuttryck används.

Standardisering och teknisk utveckling

Standardisering utgör en viktig komponent i en teknisk innovationsprocess och standardiseringen kommer i dag in i ett allt tidigare led i produktutvecklingsarbetet. Det vanligaste verksamhetsområdet för ledamöter i tekniska kommittéer är också produktutveckling vid storföretag.

Både i Sverige och internationellt har sambandet mellan standardisering och teknisk utveckling börjat uppmärksammas. Sektorforskningsorganen bidrar med drygt 6 Mkr/år till standardiseringsorganens verksamhet.

Standardiseringens ökade betydelse och nya roll

Till följd av EGs beslut om att skapa en fri inre marknad före utgången av 1992 har standardiseringen kommit att få en starkt ökad betydelse. I EG-kommissionens Vitbok från 1985 spelar standardiseringen en nyckelroll inom följande viktiga områden:

- Avskaffande av tekniska handelshinder genom tillämpning av den nya metoden (New Approach) och ökad hänvisning till standard.

- Offentlig upphandling.

- Teknikutveckling och fri handel inom bl.a. telekommunikations- och informationstjänster.

Ytterligare orsaker till att standardiseringens betydelse ökar är:

- Den teknisk-ekonomiska utvecklingen mot mera komplicerade system.

- Kraven på kundanpassning och brukarinflytande.

Ändrade standarder kan dramatiskt komma att påverka produktionsbetingelserna för många svenska företag och därmed för hela samhället. Studier som SISU gjort visar dock att företagens - särskilt småföretagens - kunskaper om pågående och planerade standardiseringsprojekt är bristfälliga och behöver förbättras.

DEL 2 MINA BEDÖMNINGAR OCH FÖRSLAG

Allmänt

SISU-utredningen har gjort omfattande kartläggningar av svenskt och internationellt standardiseringsarbete och haft flera överläggningar med olika intressenter i standardiseringsprocessen. Jag har härvid funnit att hittillsvarande verksamhet i allt väsentligt har fungerat bra och att svensk standardisering internationellt har ett gott renommé.

Situationen håller dock på att förändras på grund av att:

- EG-länderna kraftigt ökat sina satsningar på standardisering.

- Det västeuropeiska standardiseringssamarbetet har byggts ut och fastställd Europastandard - om ej legala hinder finns - måste nu transformeras till nationell standard.

Sverige och övriga EFTA-länder är fullvärdiga medlemmar i de västeuropeiska standardiseringsorganen. Svensk standardisering har emellertid inte följt med i den dynamiska utvecklingen i Europa och i de tekniska kommittéerna har Sverige få sekretariat. Det finns risk för att vi kan tvingas att införa Europastandarder som vi inte varit med om att utarbeta.

Jag anser att vi nu måste göra en kraftsamling och mera offensivt driva svenska intressen i det europeiska harmoniseringsarbetet. Näringslivet, myndigheter och andra intressenter måste samverka och försöka att sätta in våra främsta experter i arbetet. Att vi kan visa ett aktivt och kunnigt deltagande inom standardiseringsområdet har enligt min mening stor betydelse för Sveriges position i EFTA/EG-samarbetet.

Krav som staten bör ställa

Jag anser att staten skall ställa krav på SIS att prioritera standardiseringsprojekt, som bidrar till att uppnå ett Västeuropa utan gränser och då särskilt projekt som rör arbetsmiljö, miljöskydd och konsumentskydd. Jag anser vidare att staten bör lägga fast vissa principer för standardiseringsarbetet avseende:

- Frivillighet
- Öppenhet
- Brett deltagande
- Enhetlighet och konsekvens
- Koppling till utvecklingen
- Objektivitet och saklighet.

Staten har även ett särskilt ansvar för att se till att verksamheten bedrivs effektivt och att erforderliga standarder tas fram på ett snabbt och ekonomiskt sätt.

Resursbehov

Sedan det statliga stödet till SIS infördes för drygt 20 år sedan har standardiseringen fått en växande industriell och ekonomisk betydelse. Jag anser därför att vi nu måste öka våra insatser. De främsta skälen för detta är:

- Standardiseringens allt viktigare roll i EFTA/EG-samarbetet.

- Standardiseringens ökade betydelse för statsmakternas regelskapande verksamhet till skydd för liv, hälsa, miljö och egendom.

Jag har beräknat att standardiseringsorganen sammanlagt skulle behöva ytterligare minst 20 Mkr/år. En

resursförstärkning i denna storleksordning är nödvändig för att vi på en rimlig ambitionsnivå skall kunna klara bl.a. den s.k. EG-puckeln, dvs. det ökade arbetet med Europastandarder som behövs för att uppnå en fri västeuropeisk marknad före 1993.

Jag anser att halva denna summa bör komma från staten och resten från näringslivet. Även i framtiden bör näringslivet ha huvudansvaret för standardiseringen.

Finansiering

Nuvarande statsbidragskonstruktion har stimulerat näringslivet att satsa på nationellt och internationellt standardiseringsarbete i stället för på intern företagsstandardisering och s.k. de facto-standard. Bidragskonstruktionen har dock vissa negativa effekter. Jag föreslår därför att den modifieras och kompletteras enligt följande:

- Det statliga stödet ges i form av dels ett allmänt stöd, dels ett målrelaterat särskilt stöd.

- Det allmänna stödet utgår med 50 % av vad näringslivet, kommuner, affärsverk och uppdragsfinansierande myndigheter beräknas satsa på svensk standardisering, dock med högst 30 Mkr/år i 1989 års penningvärde.

- Det målrelaterade stödet utgår med 30 Mkr/år.

- Det målrelaterade stödet inriktas mot standardisering som behövs för genomförande av ett Västeuropa utan gränser. Projekt som rör säkerhet, hälsa, miljöskydd och konsumentskydd prioriteras.

Den totala effekten av förslaget blir att inom flertalet standardiseringsområden kommer den statliga bi-

dragsandelen att bli betydligt högre än dagens 60 %.

Jag anser att statsmakterna bör formulera tydliga mål för det statliga stödets användning, men att verksamheten inte bör detaljregleras. Standardiseringsorganen bör själva få besluta om hur de statliga medlen skall användas för att nå de mål som statsmakterna ställer upp för verksamheten.

Organisation

Det decentraliserade arbetssättet med fristående till SIS anslutna fackorgan i nära samverkan med resp. bransch bör enligt min mening bibehållas, men kraven bör skärpas på SIS ledning och styrning av verksamheten. Jag anser dock att bl.a följande bör göras:

- IKH, TKK och Spri-STAND inordnas i SIS-familjen. Ställning tas dock till om de skall bli egna fackorgan eller ej.

- Möjligheterna att ge ut fler tekniska regler i form av Svensk standard utreds av SIS.

- Kommittéstrukturen ses över och anpassas till den internationella strukturen.

- Möjligheterna att ordna gemensamma lokaler för standardiseringsorganen undersöks.

Inflytandefrågor

För att öka konsumenternas och arbetstagarnas medverkan i och inflytande över standardiseringsarbetet föreslår jag bl.a följande:

- Ett konsumentråd tillskapas inom SIS efter brittisk och tysk förebild.

- Antalet fackliga företrädare i tekniska kommittéer utökas. Utbildningsprogram för nya kommittéledamöter tas fram.

- Ordlistor tas fram i anslutning till att förslag till nya standard skickas ut.

- En skyldighet införs för arbetarskyddsstyrelsen att informera arbetsmarknadens parter om pågående standardiseringsarbete som rör arbetsmiljön.

- Visst bidrag till resor för deltagande i internationellt kommittéarbete ges.

Certifiering

Jag anser att den europeiska utvecklingen inom certifieringsområdet bör avvaktas och att de marknadsmässiga förutsättningarna för en systemcertifiering av certifieringsorgan bör klarläggas innan ställning tas till eventuellt ökade statliga insatser inom certifieringsområdet.

Jag bedömer emellertid att certifieringsfrågorna kommer att få en ökad betydelse både i arbetet med att undanröja tekniska handelshinder och arbetet att öka kvaliteten inom olika områden. Industridepartementet bör därför redan nu höja sin beredskap och noga följa utvecklingen i Europa inom certifieringsområdet.

Övrigt

Något avtal mellan staten och SIS anser jag inte behövas i nuläget. Däremot bör SIS stadgar ses över eller kompletteras på följande punkter:

- Statliga myndigheter som har plats i SIS fullmäktige anpassas efter vilket behov av standarder som i dag föreligger inom olika områden.

- Regeringen utser en ledamot i SIS styrelse utöver ordföranden, som - liksom hittills har varit fallet - bör vara en ledande industriman.

- Den revisor för SIS som regeringen utser ges rätt att även granska effektiviteten i verksamheten.

Industridepartementet bör följa upp och utvärdera standardiseringsverksamheten. Om inte den målstyrning som jag föreslagit leder till avsett resultat, bör den statliga styrningen kompletteras med ett formellt avtal eller med detaljvillkor i regleringsbrev.

Slutligen föreslår jag att riktlinjer för statliga myndigheters medverkan i standardiseringsarbetet tas fram och att industridepartementet samordnar de statliga insatserna inom standardiserings- och certifieringsområdet.

1 UTREDNINGSUPPDRAGET

1.1 Uppdragets omfattning och närmare innebörd

I november 1988 tillkallades jag som särskild utredare av chefen för industridepartementet för att analysera vissa frågor i anslutning till standardiseringsverksamheten i Sverige. Min huvuduppgift är i korthet att göra en bedömning av statens och andra intressenters roll i standardiseringsverksamheten och certifieringsverksamheten samt att föreslå lämpliga former för statens och de andra intressenternas medverkan och statens stöd till standardiseringsverksamheten.

I direktiven för utredningen angavs att detta borde göras mot bakgrund av

- standardiseringens betydelse för den industriella produktionen, den tekniska utvecklingen, användningen och avsättningen av industrins produkter,
- standardiseringens ökade betydelse för statsmakternas regelskapande verksamhet till skydd för liv, hälsa, miljö och egendom samt
- arbetet med att åstadkomma ett gemensamt europeiskt ekonomiskt samarbetsområde som omfattar samtliga EFTA- och EG-länder.

Utredningsdirektiven (dir 1988:56) utgör bilaga 1 till detta betänkande.

I utredningsdirektiven hänvisas till kontrollformsutredningen, som i betänkandet "Provning och kontroll i internationell samverkan" (SOU 1986:6) konstaterade att den internationella utvecklingen medfört att standardisering och certifiering fått en ökad betydelse för frågor som hör till statens ansvarsområde. Staten får därmed ett ökat intresse av insyn i och möjlighet att påverka sådan verksamhet. Nya eller förändrade förutsättningar uppkommer även för andra intressenter, som tidigare deltagit i myndigheters föreskriftsarbete eller som medverkat i frågornas beredning. Till dessa intressenter hör t.ex. arbetsmarknadens parter och konsumenterna. Att viktigt harmoniseringsarbete sker

på internationell nivå skapar nya problem, bl.a. när det gäller myndigheters och andra intressenters personella och ekonomiska resurser för internationellt samarbete. Samtidigt ger arbetet också unika möjligheter att påverka utvecklingen.

Med anknytning till dessa frågor har särskilda skrivelser inkommit till regeringen från bl.a. konsumentverket, LO och TCO.

1.2 Arbetets bedrivande

I utredningsarbetet har deltagit 26 sakkunniga och experter från bl.a. departement, myndigheter och arbetsmarknadens parter. Dessa förordnades av industriministern den 22 januari 1989.

Utredningen har tagit sig namnet SISU - utredningen om Statens Insatser för Standardiseringens Utveckling.

SISU har haft sex sammanträden till vilka samtliga experter kallats. Härutöver har sammanträden i mindre grupper hållits kring frågorna om konsumentinflytande och fackligt inflytande i standardiseringsarbetet samt frågan om standardiseringens samband med forskning och teknisk utveckling (FoU).

I slutet av januari 1989 hölls ett informationsmöte, där företrädare för företag, näringslivsorganisationer m.fl. gavs möjlighet att muntligen och skriftligen framföra sina synpunkter på frågan om standardiseringens finansiering och organisation samt på frågan om statens roll i certifieringsverksamheten. Till detta möte kom ett 90-tal personer.

Referensgruppsmöten har även hållits med företrädare för statliga myndigheter och standardiseringsorganen. Jag och utredningens sekreterare har också sammanträtt med företrädare för olika näringslivsorganisationer.

SISU har genomfört en kartläggning av omfattningen av statliga myndigheters medverkan i standardiseringsarbetet, en kartläggning av standardiseringsorganens kostnader m.m. samt en kartläggning av kommittésammansättning i svenska och internationella tekniska kommittéer.

Vidare har SISU studerat standardiseringsverksamhetens finansiering och organisation inom EG. Studiebesök har gjorts av företrädare för SISU vid standardiseringsorgan och departement i Belgien, Danmark, Frankrike, Nederländerna, Storbritannien och Västtyskland. Dessutom har den europeiska standardiseringsorganisationen (CEN) i Bryssel besökts.

Utredningen har bedrivits i samarbete med Kommerskollegium, som på regeringens uppdrag tagit fram en utredningspromemoria (1989-04-27) om europastandardiseringens betydelse för Sverige och integrationsarbetet i Västeuorpa.

Mot slutet av utredningsarbetet hölls ett informationsmöte till vilket ett hundratal personer inbjöds.

2 BEGREPPEN STANDARDISERING, CERTIFIERING OCH ACKREDITERING

2.1 Inledning

En stor mängd varor och tjänster som vi dagligen använder är helt eller delvis utformade enligt internationell eller nationell standard. Vi tar för givet att en glödlampa skall passa till den lampa vi har köpt. Självklart gör den det, eftersom standard funnits i stort sett ända sedan Edison uppfann glödlampan. Standard finns också för ljudkassettband, som alla har samma dimensioner. Ur teknisk synpunkt är de identiska och de kan därför sättas in i vilket kassettdäck som helst. Kunden behöver bara avgöra sitt val på basis av pris och kvalitet. Man behöver inte undersöka om kassettbandet passar eller ej. Detsamma gäller film till kameran. Andra exempel på standardiserade system är skruv och mutter.

Standard för glödlampor och kassettband är exempel på globala standarder. Det finns ca 9 000 globala standarder, som påverkar utformningen eller funktionen hos de varor och tjänster som vi som konsumenter i sista ledet kommer i kontakt med. Ofta tänker vi inte på att en produkt är utformad enligt standard. Först när vi är utomlands och rakapparaten eller hårtorken inte passar inser vi behovet och nyttan av standardisering. Detsamma gäller om vi t.ex. deltar i internationella konferenser och får arbetsmaterial som visserligen har A4-format - en av världens mest kända standarder - men som inte går att sätta in i våra pärmar därför att vi inte följer den standard för hålslag, som tillämpas i flertalet andra länder.

Internationell standard kan främja världshandeln, öka konkurrensen och härigenom minska priserna. I Cecchinirapporten "The Cost of Non-Europe" tas standardisering upp som en viktig faktor för att öka den europei-

ska industrins konkurrenskraft. Att undanröja handelshinder är särskilt viktigt i ett land som Sverige med omfattande utrikeshandel.

2.2 Begreppet standardisering

Med standardiseringsverksamhet avses aktiviteter som skall ge lösningar avsedda för allmän och återkommande användning på ett existerande eller potentiellt problem. Syftet med dessa lösningar är att uppnå optimal grad av ordning i ett givet sammanhang.

Allmänt kan man säga att en standard är en rekommendation om att göra någonting - utforma en produkt, använda en metod eller något annat - på ett visst, bestämt sätt.

Genom standardisering av begrepp, produkter, material och metoder kan man uppnå
- enhetlig terminologi,
- samordning av mått och dimensioner,
- begränsning av antalet varianter,
- specifikation av funktioner och egenskaper,
- beskrivning av metoder för provning, kontroll och beräkningar.

Det finns standard på flera nivåer - företagsstandard, branschstandard, nationell, regional och global standard.

Svensk standard är sådan nationell standard som är fastställd och utgiven av SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige. Den har en viss bestämd utformning, och den har tillkommit enligt en viss bestämd procedur.

Det finns en rad olika organisationer och myndigheter, som utarbetar och ger ut regler för allmän och återkommande användning. I vissa fall benämns också sådana regler för standard, t.ex. livsmedelsstandard och lä-

kemedelsstandard, vilket kan leda till missförstånd.

2.3 Olika typer av svensk standard

En svensk standard kan antingen vara en rent nationell standard eller en transformering av en internationell standard till en svensk standard. Numera ansluter huvuddelen av de nya standarder som utarbetas till internationella standarder.

Standardiseringen tillkom ursprungligen för att tillgodose industrins behov. Den avsåg då bl.a. måttsamordning och variantbegränsningar, som behövdes för att möjliggöra en industriell specialisering och tillverkning i långa serier, men även provningsmetoder och säkerhetsstandard. Inom många områden har i industristandarder införts regler som avser skydd för liv, hälsa, miljö och liknande samhällsintressen. Det gäller bl.a. inom elområdet och tryckkärlsområdet. Standardisering inom elområdet startade för övrigt i början av 1900-talet just för att ge regler för elsäkerhet.

I takt med utvecklingen av det moderna industrisamhället har också en omfattande lagstiftning och myndighetskontroll tillkommit. Härvid har myndigheterna i sina råd och föreskrifter börjat hänvisa till svensk standard i stället för att själva utarbeta detaljerade föreskrifter. Standarden kan härigenom i praktiken bli tvingande för företag och andra berörda intressenter.

Man kan grovt skilja mellan industristandarder och säkerhetsstandarder, varvid dock måste observeras att det inte går att dra en skarp gräns mellan dessa. Många standarder utgör en blandning av industristandarder och säkerhetsstandarder.

Standarder kan vidare indelas i sådana som myndigheter i sina föreskrifter hänvisar till som exempel på godtagbara lösningar resp. ej hänvisar till. Det är fram-

för allt olika typer av säkerhetsstandarder som myndigheterna utnyttjar i sitt föreskriftsarbete. Genom EGs nya metod för harmonisering av regler har dessa säkerhetsstandarder kommit att få en ny funktion, men även rena industristandarder har fått en ökad betydelse genom att dessa utnyttjas i den offentliga upphandlingen och genom den roll de har för den industriella utvecklingen inom EG (se kap 8).

2.4 Standardiseringens syfte

Syftet med standardisering är att uppnå förenklingar. Detta förusätter ett samarbete mellan företrädare för producenter, konsumenter, handel och olika samhällsintressen.

Standardisering avser att tillgodose behov och önskemål från många parter i produktion, distribution och konsumtion och att så långt möjligt möta samtliga parters intressen. Standardisering bygger på samförstånd och förutsätter att de som deltar i processen satsar resurser och besitter kunnande, erfarenhet och internationell överblick inom sina respektive fackområden.

Vid standardisering vägs tekniska, sociala, ekonomiska och andra aspekter samman så att resultatet blir lösningar i form av standarder som öppnar marknader, stärker konkurrenskraft, säkrar kvalitet, främjar säkerhet och ger intressenterna en gemensam bas för utveckling. Avsikten är att de standarder som SIS fastställer skall bidra till lönsamhet för produktion och handel, möjliggöra kommunikation över gränser samt medföra besparingar och ökad säkerhet för konsumenter och samhälle.

Standard kan ses som en frivillig överenskommelse mellan de intresserade parterna - tillverkare, användare, myndigheter, institutioner eller andra intressenter. Är standardens innehåll tekniskt och ekonomiskt sunt och hållbart säkerställer detta en allmän tillämpning

av den, i annat fall utnyttjas den inte.

En standard behåller sin status som ett i grunden frivilligt dokument även då det presumeras att produkter utförda enligt en standard uppfyller föreskrivna krav. En standard kan dock bli tvingande om en myndighet i en föreskrift hänvisar till den vilket förekommer vad gäller bl.a. regler till skydd för liv, hälsa och miljö.

2.5 Begreppet certifiering

Med certifiering av överensstämmelse, vanligen kallad certifiering, menas att ett fristående organ bekräftar att en produkt, process eller tjänst uppfyller kraven i en standard eller annat regelgivande dokument.

En tillverkare eller importör kan själv intyga att produkten uppfyller kraven i en standard eller motsvarande regel och avger därmed en försäkran om överensstämmelse. En annan vanlig benämning är tillverkardeklaration.

För att rent allmänt säkerställa kvalitet i produktionen har många företag interna kvalitetssystem, där kvalitetsarbetets organisation, ansvar och resurser preciseras. Kvalitetssäkring har blivit ett viktigt medel för att förbättra företagens konkurrenskraft och för att öka tilltron till tillverkardeklarationer. De globala och europeiska standardiseringsorganen har också tagit fram standarder som beskriver krav som kan ställas på en leverantörs kvalitetssystem. I Sverige och flera andra länder förekommer inom vissa områden, vid sidan av produktcertifiering, även certifiering av kvalitetssystem enligt dessa standarder. Sådan verksamhet, som brukar kallas systemcertifiering, kan antas få ökad betydelse, när myndigheter övergår från detaljkontroller till modernare och ofta mera effektiva kontrollformer.

2.6 Begreppet ackreditering

En särskild benämning - ackreditering - har införts för certifiering av provnings- och kalibreringslaboratorier.

Ackreditering är en formell bekräftelse på ett laboratoriums kompetens i visst preciserat avseende. En sådan meddelas av ett ackrediteringsorgan, som handhar ett system med fastställda regler för ackrediteringsförfarandet. Regelmässigt ingår i detta en bedömning som skall utföras av experter med särskild sakkunskap. Så länge ackrediteringen varar står laboratoriet under övervakning av ackrediteringsorganet. Ackreditering kan avse såväl fristående laboratorier som laboratorier inom ett företag eller en organisation.

Syftet med ackreditering är att söka säkerställa kvaliteten på provningsresultat, så att sådana resultat kan godtas i så stor utsträckning som möjligt utan att provningen behöver göras om på annat håll. Ett provningsresultat ligger ofta till grund för ett ställningstagande huruvida en produkt (i vid bemärkelse) uppfyller ställda krav. Ett godtagande bekräftas formellt med vad man brukar kalla intyg om överensstämmelse, som verifierar att aktuella krav är uppfyllda och som - beroende på vem som utfärdar intyget och de juridiska formerna för kontrollen - kan utgöras av tillverkardeklaration, privaträttslig certifiering, myndighetsgodkännande m.m.

Frågan om ömsesidiga godtaganden av provningsresultat och intyg om överensstämmelse har blivit en viktig fråga för den internationella handeln. I arbetet med att avlägsna s.k. tekniska handelshinder spelar den en stor roll. Frågan om godtagande av provningsresultat och intyg om överensstämmelse har särskild betydelse för sådan provning och kontroll som är viktig ur säkerhetssynpunkt och som därmed ofta är obligatorisk att göra innan en produkt, som i bristfälligt skick

kan vålla skada, får föras ut på marknaden. Åtgärder som ökar förtroendet för provningsresultat och intyg om överensstämmelse har emellertid också stor betydelse för handeln i allmänhet. Köpare och andra intressenter vill i många fall ha så goda garantier som möjligt för att produkter uppfyller vad som utlovats och de kräver ofta att detta styrks i lämplig form.

I Sverige kommer ett system för frivillig ackreditering av laboratorier baserat på gängse internationella regler att inrättas och ersätta nuvarande system med auktorisation för obligatorisk och frivillig kontroll. Enligt propositionen (1988/89:60) om kontroll genom teknisk provning och mätning avses det nya systemet omfatta ackreditering av såväl provningslaboratorier som mättekniska laboratorier. Systemet skall liksom nuvarande auktorisation handhas av statens mät- och provråd (MPR), som dock kommer att omorganiseras och byta namn till mät- och provstyrelsen. Frågan om en eventuell framtida ackreditering av certifieringsorgan föreslogs i den nämnda propositionen få anstå i avvaktan på SISU-utredningen.

Om ett certifieringsorgan är ett laboratorium, som utför både provning och certifiering, blir en ackreditering av detta synonymt med en systemcertifiering av laboratoriet. Inom många områden utförs emellertid provning och certifiering av olika organ. För att undvika missförstånd kommer i det följande begreppet ackreditering endast att användas i betydelsen bedömning och erkännande av ett provningslaboratorium. Frågor kring sådan ackreditering ingår inte i SISU:s uppdrag.

3 STANDARDISERINGSVERKSAMHETEN

3.1 Inledning

Svensk standardiseringsverksamhet är i mycket stor utsträckning knuten till internationell standardiseringsverksamhet. Det finns två fristående standardiseringsorgan med global verksamhet, nämligen ISO (International Organization for Standardization) och IEC (International Electrotechnical Commission).

I Västeuropa finns två motsvarande organ, nämligen CEN (European Committee for Standardization) och CENELEC (European Committee for Electrotechnical Standardization). Dessutom har under 1988 ett nytt standardiseringsorgan tillkommit, ETSI (European Telecommunication Standards Institute).

I bilaga 2 redogörs närmare för det internationella standardiseringsarbete som är av störst betydelse för Sverige.

Enligt regeringens direktiv (dir. 1988:33) skall EG-aspekten beaktas i allt utredningsarbete. I bilaga 3 redogörs därför översiktligt för omfattningen av standardiseringsverksamheten i de olika länderna i Västeuropa samt vilka som har sekretariat i CEN/CENELEC och därmed stort inflytande på det europeiska standardiseringsarbetet. Vidare redogörs för standardiseringens finansiering, organisation m.m. i de sex EG-länder som SISU-utredningen besökt.

Den nationella standardiseringen är inte enbart knuten till internationell standardisering, utan har även samband med företags- och branschstandardiseringen. Många storföretag har en omfattande intern standardiseringsverksamhet, som sammantaget kostnadsmässigt har en betydligt större omfattning än den nationella standardiseringen. Det är framför allt storföretagen som

aktivt deltar med experter i det nationella och internationella standardiseringsarbetet och ger förslag till nationella standarder baserade på existerande företagsstandarder. Företagens interna standarder kan genom sammanjämkningar i det nationella standardiseringsarbetet bli tillgängliga för hela samhället.

I bilaga 4 beskrivs hur standardiseringsarbetet bedrivs inom Volvo-koncernen och televerket.

I det följande beskrivs enbart den nationella standardiseringens organisation, arbetssätt, omfattning, finansiering m.m.

3.2 Organisation

3.2.1 SIS

SIS - Standardiseringskommissionen i Sverige - som bildades 1922, är centralorgan för standardiseringen i Sverige och därmed sammanhållande organ för standardiseringsarbetet i Sverige och svensk medverkan i internationell och regional standardisering. SIS har som syfte att främja utarbetande av standard samt att fastställa, ge ut och distribuera all svensk standard. SIS skall även verka för att svensk standard tillämpas inom statlig, kommunal och enskild verksamhet samt att se till att hänvisningar i lagar och andra författningar kan göras till svensk standard. Tidigare utarbetade SIS standarder inom vissa områden, men i dag har allt utarbetande av standard avskiljts till fackorgan (se avsnitt 3.2.2).

SIS är en förening vars stadgar har fastställts av regeringen, som också utser SIS ordförande. SIS centrala organ enligt stadgarna är fullmäktige, styrelse, verkställande direktör och teknisk nämnd (TN).

Fullmäktige, som utses för en tid av tre år, består f.n. av fyra representanter från Sveriges Industriför-

bund, en från Ingenjörsvetenskapsakademien och 27 från olika näringslivsorganisationer och samhällsorganisationer. Bland de sistnämnda ingår Kommunförbundet, Landstingsförbundet och Kooperativa Förbundet. Enligt stadgarna får också 16 särskilt angivna departement och myndigheter utse vardera en representant. Fullmäktige får härutöver själv utse statliga organ och enskilda personer, som företräder intressen som anses böra vara representerade i SIS.

3.2.2 Fackorgan m.m.

Själva utarbetandet av standarder sker normalt i SIS fackorgan samt i vissa fall av s.k. samverkande organ.

Fackorganen är svenska standardiseringsorgan som enligt överenskommelse med SIS svarar för standardiseringen inom ett visst teknikområde. F.n. finns det sex fackorgan, nämligen

- Byggstandardiseringen (BST)
- SIS-Informationstekniska standardiseringen (SIS-ITS)
- SIS-Materialnormcentralen (SIS-MNC)
- Svenska Elektriska Kommissionen (SEK)
- Sveriges Mekanstandardisering (SMS)
- SIS-Allmänna standardiseringsgruppen (SIS-STG).

SIS-ITS och SIS-STG bildades som fristående fackorgan under 1988 genom avskiljning av tidigare standardiseringsavdelningar från SIS. SIS-MNC bildades som nytt fackorgan 1989 genom sammanförande av standardiseringen av metalliska material från gamla Metallnormcentralen och polymera material från SIS-STG.

De branscher och teknikområden som de olika fackorganen vänder sig till är relativt homogena. Ett undantag är dock SIS-STG, som bl.a. svarar för allmänna grunder och tvärteknik, konsument- och säkerhetsteknik samt vissa andra områden som inte täcks av övriga fackorgan.

Ett fackorgan är ett organisatoriskt och finansiellt fristående organ. Det har egna medlemmar och fullmäktige samt egen styrelse, verkställande direktör och kansli. Enligt Standardkalendern 1989 hade fackorganen följande antal ledamöter i fullmäktige och styrelse och teknisk huvudkommitté:

Stand. org.	Fullmäktige		Styrelse		SIS TN och huvudkommittéer	
	Ant. tot.	Därav fr. statl.org.	Ant. tot.	Därav fr. statl.org.	Ant. tot.	Därav fr. statl.org.
SIS	91	25	16	3	12	3
BST	78	16	12	3	-	-
SEK	28	11	12	4	-	-
SMS	44	13	12	2	16	5
SIS-ITS	23	7	9	2	-	-
SIS-MNC	10	0	10	0	24	1
SIS-STG	24	12	12	3	-	-

Förutom fackorgan finns även s.k. samverkande organ som enligt avtal med SIS handlägger vissa avgränsade uppgifter. F.n. är Försvarets Materielverk (FMV), IVAs Kran- och Hisskommission (IKH), Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri), Statens provningsanstalt (SP) och Tekniska Nomenklaturcentralen (TNC) anknutna som samverkande organ till SIS.

Vid sidan av fackorganen och de samverkande organen finns ett antal statliga och enskilda organ som utarbetar tekniska regler avsedda för allmän och upprepad användning. Ett av dessa organ är IVA:s tryckkärlskommission (TKK), som inom sitt område representerar SIS i internationella kommittéer. Regler utarbetade av dessa organ har dock hittills inte fastställts som svensk standard.

3.2.3 Tekniska kommittéer

Fackorganen har till uppgift att utarbeta standard inom sina respektive områden. Detta innefattar såväl att utarbeta förslag till svensk standard som att medverka i internationellt standardiseringsarbete samt att informera och följa upp tillämpningen av gällande standard.

Det egentliga standardiseringsarbetet - de tekniska utredningarna, sammanjämkningarna av synpunkter, framtagningen av standardförslag - görs av kommittéer. Kommittéerna skall vara sammansatta av representanter för tillverkare, användare, myndigheter och andra experter inom kommitténs arbetsområde. Sammanlagt finns det ca 700 standardiseringskommittéer och arbetsgrupper inom den nationella organisationen i Sverige.

Det finns följande typer av tekniska kommittéer:

huvudkommitté, HK
- instans inom ett fackorgan, som planerar arbetet och godkänner standardförslag för fastställelse av SIS tekniska nämnd. I BST, SEK och SIS-ITS handläggs dessa uppgifter av respektive styrelse

teknisk kommitté, TK
- instans ansvarig för utarbetande av standardförslag och för handläggning av andra tekniska ärenden

underkommitté, UK
- permanent instans under en teknisk kommitté

arbetsgrupp, AG
- grupp av experter tillsatt för en begränsad arbetsuppgift. Gruppen upplöses när uppdraget är slutfört. Inom SIS-ITS arbetar man endast med arbetsgrupper, som där övertagit de tekniska kommittéernas uppgifter.

De internationella standardiseringsorganen har ett liknande system av kommittéer.

3.2.4 SIS roll

Såsom centralorgan för standardiseringsverksamheten i Sverige har SIS till uppgift att företräda svensk standardiseringsverksamhet genom samarbete och medlemsskap i internationella standardiseringsorgan. Inom det elektriska området och inom telekommunikationsområdet företräder dock SEK resp. SIS-ITS Sverige. SIS samordnande fuktion framgår av figur 1. Handläggning av det tekniska standardiseringsarbetet sker hos respektive fackorgan i deras olika kommittéer, som också svarar för den tekniska representationen i det internationella arbetet inom sitt område samt beredning och ställningstagande till förslag till internationella standarder (se bilaga 2).

Bland SIS uppgifter ingår även att i sista hand ansvara för den formella utformningen och fastställandet av alla förslag till svensk standard. Dessa fastställs av tekniska nämnden (TN).

SIS ansvarar för tryckning, utgivning och försäljning av svensk standard. Certifiering av varor - SIS-märkning - och som uppfyller kraven i svensk standard är därutöver en av SIS uppgifter. I SIS uppgifter ingår vidare frågor rörande teknisk samordning och andra ärenden av gemensam karaktär i standardiseringsarbetet, informationsfrågor samt frågor som rör standardisering inom nya områden, som ej faller inom de områden som handläggs av befintliga fackorgan eller av samverkande organ. För koordineringsfrågorna finns en särskild ledningsgrupp bestående av cheferna för SIS och samtliga fackorgan.

3.3 **Arbetssätt**

Ett standardiseringsarbete kan delas upp i följande moment: Initiering, utarbetande, remissbehandling, fastställande samt implementering och uppföljning. I det följande diskuteras dessa olika arbetsmoment.

Fig. 1

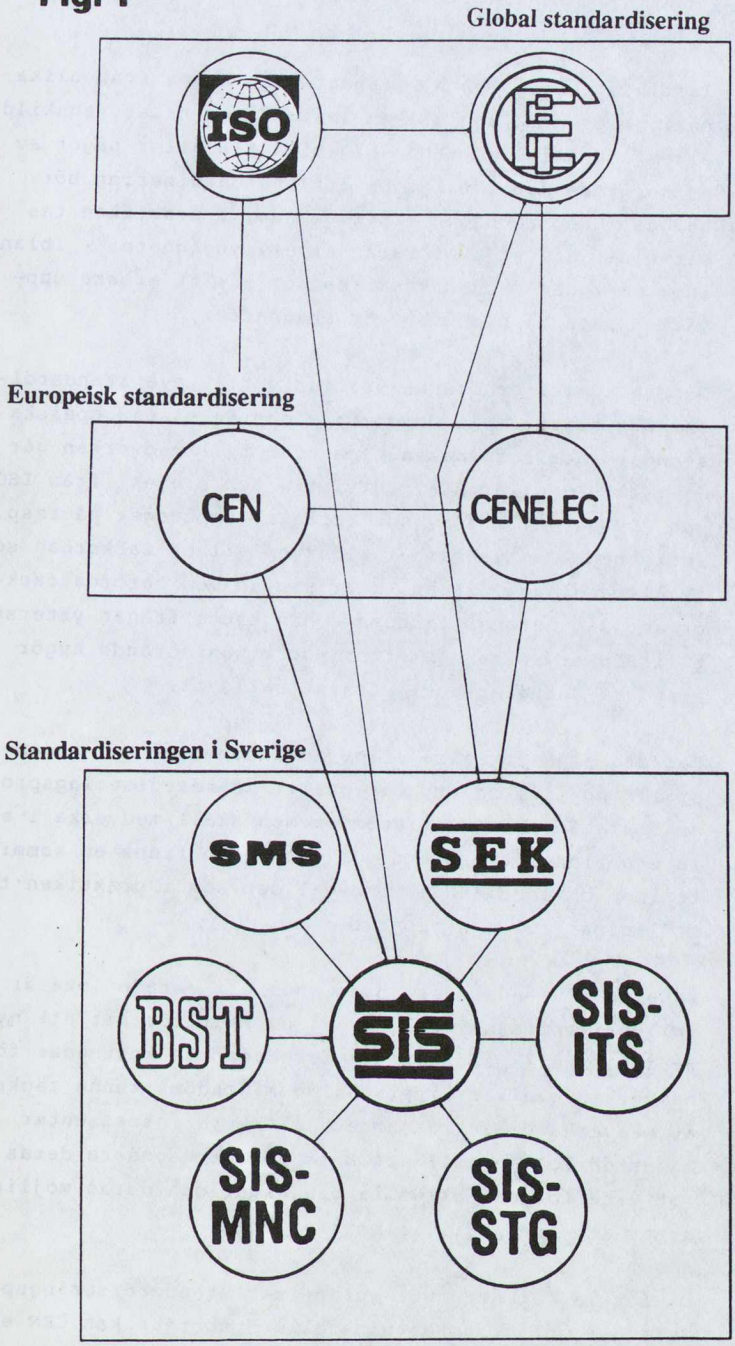
Global standardisering
ISO
IEC
Europeisk standardisering
CEN
CENELEC
Standardiseringen i Sverige
SMS
SEK
BST
SIS
SIS-ITS
SIS-MNC
SIS-STG

3.3.1 Initiering

Initiativet till en ny standard kan komma från olika håll. I princip kan vilken instans som helst, enskild eller samhällelig, vända sig till SIS eller något av fackorganen med förslag om att standardisering bör sättas igång på något visst område. I praktiken tas ofta initiativet av företag eller myndigheter - ibland inom en redan bildad kommitté som i sitt arbete uppmärksammats på nya behov av standarder.

Numera kommer de flesta initiativ till nya standardiseringsprojekt från de globala och de västeuropeiska standardiseringsorganen. Inbjudan till medverkan går då till SIS eller SEK. Initiativ och projekt från ISO och CEN går till SIS, som fördelar uppdraget på resp. fackorgan. Om tveksamhet råder om vilket fackorgan som skall handlägga frågan, sker samråd med berörda fackorgan. Kan enighet ej uppnås hänskjuts frågan ytterst till SIS styrelse som efter parternas hörande avgör ärendet. Detta är dock ytterst sällsynt.

Fackorganens styrelse eller huvudkommitté tar sedan ställning till om ett nationellt standardiseringsprojekt skall påbörjas liksom om man skall medverka i ett internationellt projekt. Om det redan finns en kommitté inom området är det i regel den som i praktiken tar ställning till nya projekt.

I de fall standardiseringen inom ett område inte är kollektivt finansierad, krävs normalt för att ett nytt projekt skall påbörjas att fackorganets kostnader för medverkan med kanslipersonal m.m. bedöms kunna täckas av medverkande intressenter. Tänkbara intressenter bjuds därför in till ett möte för att sondera deras intresse för det aktuella projektet och deras möjligheter att bidra till finansieringen.

Då förslag om ett nytt europeiskt standardiseringsprojekt går ut för omröstning eller påbörjas kan CEN el-

ler CENELEC utlysa stopp för publicering av nationell standard, s.k. "standstill". Under "standstill" får ny eller reviderad nationell standard inte publiceras, som inte helt överensstämmer med existerande eller kommande EN eller HD.

3.3.2 Utarbetande

Om beslut fattats om att påbörja ett nytt standardiseringsprojekt kan en ny kommitté (eller arbetsgrupp inom en befintlig kommitté) behöva bildas. Kommittén sätts samman av experter som representerar olika intressen inom området - det kan vara tillverkare, användare, statliga verk, organisationer eller institutioner. Man eftersträvar alltid att göra kommittén så representativ som möjlig för alla intresserade parter i den aktuellla standardiseringsuppgiften och alla som så önskar får delta i arbetet.

SISU har genomfört en enkätundersökning för att ta reda på var kommittéledamöterna har sin huvudsakliga anställning eller verksamhet och vilket intresse de i första hand representerar. Resultatet av undersökningen, som omfattade alla kommittéer som sammanträdde under första kvartalet 1989, redovisas i bilaga 5.

Normalt finns en representant för standardiseringsorganet i kommittén - det är kommitténs tekniske sekreterare. I SEKs kommittéer är det dock vanligt att även den tekniske sekreteraren kommer "utifrån", medan de tekniska sekreterarna inom övriga fackorgan oftast är anställda vid standardiseringsorganets kansli.

Kommitténs uppgift är att arbeta fram ett förslag till svensk standard. Ofta baseras arbetet på internationella standarder eller standardförslag. Utredningar och undersökningar gjorda inom organisationer eller företag används ofta som underlag för arbetet - ibland kan också kommittén initiera sådana undersökningar.

Under arbetet hålls kontakt med motsvarande internationella kommittéer, och någon eller några medlemmar i kommittén deltar vanligen även i det internationella arbetet. I många fall är det internationella arbetet så dominerande att kommitténs huvuduppgift blir att skapa underlag för nationella ställningstaganden i den internationella kommittén och att skapa förutsättningar för att den internationella standarden kan accepteras nationellt. Vanligast är att arbetet nationellt och internationellt sker parallellt.

SIS har gett ut särskilda regler för utformning av svensk standard (SIS R 608) samt för överföring av internationella eller annan främmande standard till svensk standard (SIS R 603)[1]. Dessa regler måste fackorganen enligt avtal med SIS följa.

Omfattningen av arbetsinsatserna och tidsåtgången för att utarbeta ett förslag till standard varierar och är beroende av dels vilken typ av problem standarden avser att lösa, dels hur samstämmiga de olika intressenterna är i utgångsläget. Särskilt i det globala standardiseringsarbetet kan det ta lång tid att uppnå samförstånd inom en kommitté.

3.3.3 Remissbehandling

När kommittén arbetat fram ett förslag till standard sänds detta ut på remiss. Remissen går till företrädare för såväl tillverkare som användare i form av företag, organisationer, myndigheter etc. som berörs av förslaget men som inte finns representerade i kommittén. Samtidigt anmäls förslaget i tidskriften MÅNADENS STANDARD och i fackpressen. På det sättet vill man

---

[1] SIS R 608, 1988 överensstämmer med ISO/IEC Rules for the drafting and presentation of International Standards, 1986.

SIS R 603 överensstämmer med ISO/IEC Guide 21.

försäkra sig om att alla som är intresserade av uppgiften får möjlighet att yttra sig.

Även förslag som utarbetats av tekniska kommittéer i internationella standardiseringsorgan remissbehandlas normalt på samma sätt som förslag från svenska kommittéer, innan ärendet går till omröstning i den internationella kommittén.

Fackorganen är enligt avtal med SIS skyldiga att följa SIS regler (R 605) för offentliggörande av förslag till svensk standard genom remiss. I dessa regler anges att förslaget skall åtföljas av en presentation med uppgifter om:
- förslagets bakgrund, omfattning, eventuell annan standard och andra för förslaget viktiga uppgifter,
- sammansättningen av den kommitté som utarbetat förslaget,
- när svaret skall vara avsändaren tillhanda.

Formellt är minimitiden för en remiss fyra veckor, men i praktiken är den oftast längre. Om en standard kan leda till tekniska handelshinder måste tid ges för utländska kommentarer enligt GATT- och EFTA-överenskommelser.

Standardförslaget bearbetas sedan av kommittén med ledning av remissvaren. Blir det många ändringar kan förslaget gå ut på remiss en gång till - annars går förslaget vidare till huvudkommitté eller fackorganstyrelse för godkännande och anmälan att framläggas för SIS tekniska nämnd.

3.3.4 Fastställelse

Förslag till svensk standard som överlämnas till SIS tekniska nämnd för fastställelse skall enligt SIS regler (R 601) åtföljas av en anmälan på en särskild blankett. I en PM till blanketten skall en skriftlig redogörelse lämnas med uppgifter som förenklar behand-

lingen i tekniska nämnden. PM och föredragning i nämnden skall upplysa om

- ändamålet med den föreslagna standardiseringen, dess tekniska och ekonomiska betydelse,
- kommittésammansättning, om det fordras för att ge nämnden särskild information om exempelvis adjungerade experter
- resultatet av förslagets remissbehandling.

På blanketten skall bl.a. anges om det under remissbehandlingen har förekommit "kontroversiell uppfattning i väsentliga frågor" och om i så fall sakkritiken väsentligen eller endast delvis har kunnat tillgodoses i det slutliga förslaget.

Om tekniska nämnden avvisar förslaget går ärendet tillbaka till kommittén för förnyad behandling.

Tekniska nämnden skall bedöma om standarden uppfyller de allmänna, tekniska och formella krav som bör ställas på den, om den är riktigt utformad och om den är tillfredsställande samordnad med andra standarder, både nationella och internationella.

I särskilda fall kan SIS styrelse fatta beslut om fastställandet av en svensk standard som överförts från tekniska nämnden till styrelsen, men detta är ytterst ovanligt.

Om ett förslag till standard avser en Europastandard (EN) bör tekniska nämndens granskning göras innan röstning i den europeiska kommittén sker. Enligt regler för de europeiska standardiseringsorganens medlemmar är SIS nämligen skyldig att transformera en Europastandard till svensk standard.

3.3.5 Implementering och uppföljning

SIS centralt svarar för tryckning av all svensk standard samt för försäljning och distribution av såväl

svensk som utländsk standard. SIS har även ett centralt ansvar för att sprida information om standarder och verka för att de tillämpas.

Genom utbildning och kurser, genom tidskrifter, informationsblad och andra skrifter sprids informationen till användarna. Inom vissa intresseområden, t.ex. byggritning, aluminium, fordonssymboler etc, sammanställs ett större urval standarder och utges som handböcker.

En särskild upplysningsservice finns, där man kan få information om existerande svensk standard liksom om pågående standardiseringsarbete. Denna service har inrättats i enlighet med en överenskommelse om tekniska handelshinder mellan länderna inom GATT.

Vidare kan SIS inom ramen för SIS Exportinformation göra utredningar om produktkrav i andra länder.

Varje år publicerar SIS en katalog över gällande svensk standard. SIS har också en databas för sökning efter utgiven svensk standard.

Normalt skall den tekniska kommitté som utarbetat en standard följa upp tillämpningen och vid behov ta initiativ till en revidering. Generellt gäller att en utfärdad standard skall omprövas efter fem år. Varje år dras ca 200 standarder in och revideras ca 200 svenska standarder.

3.4 Finansiering

Finansieringen av standardiseringsorganens verksamhet sker genom

- Kontantinsatser från näringslivet
- Allmänt statsanslag
- Uppdragsmedel från statliga verk och myndigheter samt forskningsmedel och nordiska fondmedel
- Försäljningsintäkter

3.4.1 Kontanta medel från näringslivet

Kontanta medel från näringslivet till standardiseringsverksamheten kommer dels direkt från enskilda och statliga företag, dels samordnat från olika näringslivsorganisationer. De företag och organisationer som står för dessa kontanta medel är normalt intressenter i och därmed uppdragsgivare till standardiseringsorganen. Den helt övervägande delen av dessa medel utgör ett direkt stöd för det tekniska arbetet. Medlen utgör dels ersättning för standardisering inom ett visst fackområde, dels ersättning för bestämda, avgränsade projekt. Endast en mycket liten del av medlen från näringslivet avser stöd för SIS centrala verksamhet.

Totalt erhölls under budgetåret 1987/88 bidrag från ca 350 företag och organisationer. Bidragsbeloppen varierade från 500 kr till över 5 Mkr från Sveriges Mekanförbund och Sveriges Elektroindustriförening, som var de största bidragsgivarna.

Branschanslag och uppdragsmedel från näringslivet beräknas 1989 uppgå till totalt 33 Mkr.

Ett stort resurstillskott från näringslivet är även att sakkunniga och experter utan kostnad för standardiseringsorganen ställs till förfogande i standardiseringsarbetet.

I figur 2 redovisas hur näringslivsmedel och statsanslaget utvecklat sig de senaste fem åren.

3.4.2 Allmänt statsbidrag

SIS tilldelas som sammanhållande organ för standardiseringsarbetet i Sverige över statsbudgeten ett statsanslag för hela standardiseringsverksamheten.

För statsanslaget tillämpas fr.o.m. budgetåret 1966/67

Fig. 2

Näringslivsmedel och det allmänna statsanslagets utveckling 1984/85--1989/90

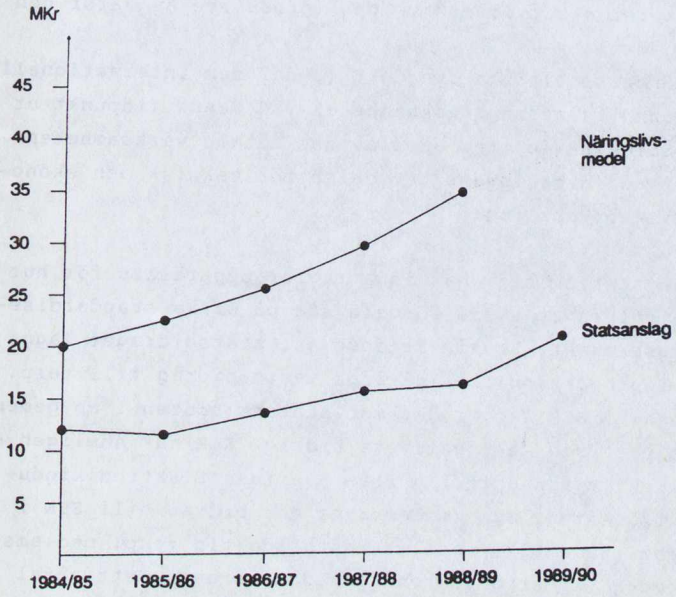

den regeln att anslaget skall utgöra 60 % av näringslivets kontantinsatser till verksamheten. Fr.o.m. budgetåret 1982/83 beräknas dessa 60 % på näringslivets bidrag året innan bidragsåret.

Vid den bedömning som år 1965 låg till grund för fastställandet av 60 %-regeln om fördelning av statens och näringslivets bidrag till standardiseringen beaktades främst följande tre aspekter

- staten som tillverkare och förbrukare av varor och tjänster
- handelspolitiska synpunkter, där den internationella standardiseringsverksamheten vid denna tidpunkt utgjorde ca en tredjedel av den totala verksamheten
- standardiseringens betydelse för teknisk och ekonomisk utveckling.

Från statens sida har inga regler uppställts för hur statsbidraget skall fördela sig på olika standardiseringsprojekt. Praxis är dock att statsbidraget läggs ut i proportion till näringslivets bidrag till resp. projekt. SEK lägger däremot statens bidrag i en gemensam pott med näringslivets bidrag. SEK har nämligen en kollektiv finansiering från Sveriges Elektronikindustriförening, där medlemmarna ger bidrag till SEK i förhållande till antalet anställda vid resp. medlemsföretag. Eftersom föreningen domineras av ett antal stora företag, som är representerade i föreningens styrelse, kommer dock även inom elområdet näringslivets bidrag i hög grad att styra vilka standardiseringsprojekt som prioriteras.

3.4.3 Uppdragsmedel m.m.

I statsverkspropositionen år 1966 anfördes att det är rimligt att de statliga affärsverken vid sidan av allmänna statliga anslag även borde lämna ersättning för standardiseringsprojekt i de fall detta är kommersiellt motiverat samt för arbete som innebär en direkt

avlastning av uppgifter för vederbörande myndighet.

Efter år 1966 har i ökande utsträckning uppdragsmedel erhållits från de statliga affärsverken, försvaret och andra statliga organ, vilka motiverats av dessa parters behov av standardisering och standarder i egenskap av köpare och användare av varor och tjänster av olika slag.

Medel har även lämnats av föreskriftsgivande myndigheter, vilka i anslutning till föreskrifter eller allmänna råd kan utnyttja resultaten av standardiseringsarbete. Detta gäller framför allt säkerhet för liv, hälsa och miljö.

I många sammanhang är standardisering en effektiv väg att få till stånd allmän kännedom om och tillämpning av viktiga forskningsresultat och att överbrygga stadiet mellan utveckling och exploatering. Standardiseringen är därigenom många gånger att betrakta som slutsteget i forsknings- och utvecklingsarbetet. I regeringens proposition om industriell tillväxt och förnyelse, (prop. 1983/84:135) uttalade föredragande att det är rimligt att även forsknings- och utvecklingsstödjande organ som t.ex. STU kan lämna stöd till standardiseringsprojekt, som har ett med organens uppgifter sammanfallande syfte.

Sektorforskningsorganens stöd till standardiseringen beräknas uppgå till 5--10 Mkr/år.

Nordiska industrifonden fastställer årligen en ram för bidrag till samnordiska standardiseringsprojekt inom INSTA-samarbetet. Inom denna ram har konkreta projekt utvalts bland ett antal förslag. För beviljande av anslag gäller att projekten skall vara gemensamma för två eller flera nordiska länder och arbetsmässigt och tidsmässigt klart avgränsade. De områden som för närvarande prioriteras är informationsteknik, miljövårdsteknik, hälsovårdsteknik, materialteknik, transport-

teknik, energiteknik.

I en konsultrapport, som gjorts på uppdrag av Nordiska ministerrådet, beskrivs det nordiska standardiseringssamarbetet och ges förslag till åtgärder för att inom Norden förbättra informationen om, anpassningen till och påverkan på det europeiska standardiseringsarbetet. I rapporten föreslås att bygg-, mekan- och IT-branscherna samt områdena arbetsmiljö och konsumentskydd prioriteras. Ett femårigt handlingsprogram föreslås med en årlig anslagsram på 12 miljoner danska kronor. Finansieringen föreslås ske genom medel från handlingsplanen "Ett starkare Norden" och genom omprioriteringar inom Nordisk industrifonds budget.

Anslag och uppdragsmedel från statliga verk, myndigheter och forskningsråd beräknas sammanlagt under 1989 uppgå till 13,8 Mkr.

3.4.4 Försäljningsintäkter

Svenska standarder var fram till år 1952 prissatta så att försäljningsintäkterna endast skulle täcka tryckning- och distributionskostnaderna. År 1952 höjdes priserna på standardpublikationerna så att ett ordentligt tillskott till standardiseringsarbetet även skulle erhållas. Genom olika säljfrämjande åtgärder har försäljningen av standardpublikationer ökat starkt under den senaste 20-årsperioden och försäljningsöverskottet, dvs. försäljningsintäkten minskad med tryckning- och försäljningskostnaden, utgör nu ett betydelsefullt bidrag till standardiseringsverksamhetens finansiering. SIS strävar efter att ytterligare öka försäljningsöverskottet genom en aktiv marknadsföring och en aktiv prispolitik.

I försäljningsintäkterna ingår även försäljning av utländska och internationella standardpublikationer, avgifter för SIS-märkning samt ersättning för uppdrag, kurser m.m. Samtliga dessa verksamheter ger ett posi-

tivt bidrag till standardiseringsverksamheten.

30 % av bruttointäkterna från försäljningen av svensk standard återförs från SIS till det fackorgan som utarbetat den.

Försäljningsintäkterna för publikationer och tjänster beräknas 1989 uppgå till 56,6 Mkr.

Efter avdrag för produktions- och försäljningskostnader beräknas ett försäljningsöverskott på 19,6 Mkr, som går tillbaka till standardiseringsverksamheten.

3.4.5 Sammanfattning

Standardiseringen i Sverige, dvs. SIS med fackorgan, efter eliminering av interna transaktioner, beräknas 1989 omsätta ca 124 Mkr. Verksamheten bedrivs inte i vinstsyfte och därför är årliga kostnader och intäkter i stort sett lika stora. Intäkternas fördelning framgår av figur 3.

3.5 **Omfattning och ekonomisk betydelse**

3.5.1 Antal standarder m.m.

Det finns f.n. ca 7 000 svenska standarder och det tillkommer ca 500 nya standarder per år. I figur 4 redovisas det genomsnittliga årliga antalet utgivna standarder under tiden 1986.07.01--1988.12.31 samt fackorganens bedömning av utvecklingen under tiden 1989--92 (för ett par fackorgan är redovisningen baserad på en kortare tidsperiod). I figuren redovisas också hur stor del av dessa standarder som är helt svenska standarder resp. internationellt baserade standarder, dvs. ikraftsatt, återgiven eller översatt standard från ISO/IEC, CEN/CENELEC eller annat internationellt organ. I redovisningen har även TKK:s och Spri STAND:s regler tagits med.

Fig. 3

Finansiering av standardiseringsverksamheten i Sverige

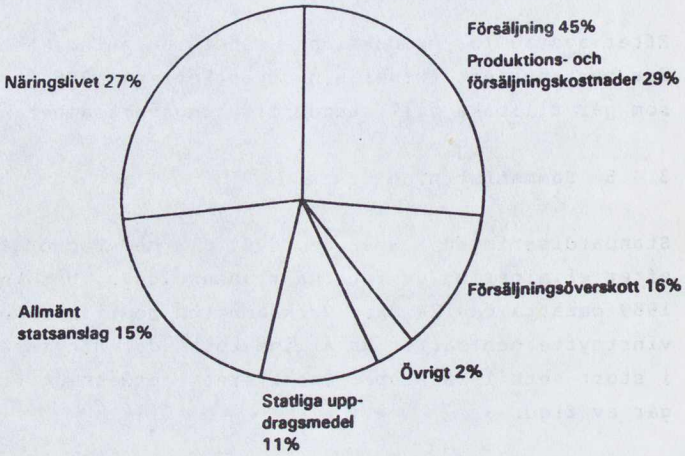

Som framgår av figuren bedöms antalet standarder öka inom alla områden. Ökningen hänför sig helt och hållet till internationellt baserade standarder, medan antalet helt svenska standarder för alla områden utom IT-området kraftigt kommer att minska. Av det bakgrundsmaterial som SISU fått från fackorganen framgår att huvuddelen av ökningen bedöms komma att gälla svenska standarder baserade på Europastandarder.

I figur 5 redovisas antalet sidor standarder under motsvarande perioder samt hur stor del av dessa som är på engelska. Det framgår även av figuren att antalet sidor bedöms öka inom alla områden utom det elektriska. (Det beror på att standardiseringen inom elområdet är mycket internationell och att SEK i ökad utsträckning bara ikraftsätter utländska standarder.) Antalet standarder som inte översätts till svenska språket bedöms också komma att öka.

SISU har även tagit del av fackorganens bedömningar av det framtida antalet kommittéer, antal medverkande experter, antalet sammanträden i internationella och nationella kommittéer samt antalet sammanträden. Sammantaget pekar dessa redovisningar på en kraftig expansion av den svenska standardiseringsverksamheten.

3.5.2 Kostnader för standardiseringsorganen

Standardiseringsorganens kostnader 1989 beräknas totalt uppgå till ca 124 Mkr. Drygt hälften av denna kostnad faller på fackorganen.

I figur 6 och 7 redovisas den genomsnittliga årliga kostnaden för fackorganen inkl. IKH, TKK och Spri STAND, antalet anställda under perioden 1986.07.01--1988.12.31 samt fackorganens bedömning av utvecklingen under åren 1989-92. Av figurerna framgår att fackorganen räknar med en viss kostnadsökning, men att antalet anställda kommer att vara i stort sett oförändrat.

Fig. 4 Genomsnittligt årligt antal standarder, varav helt svenska med mörk yta.

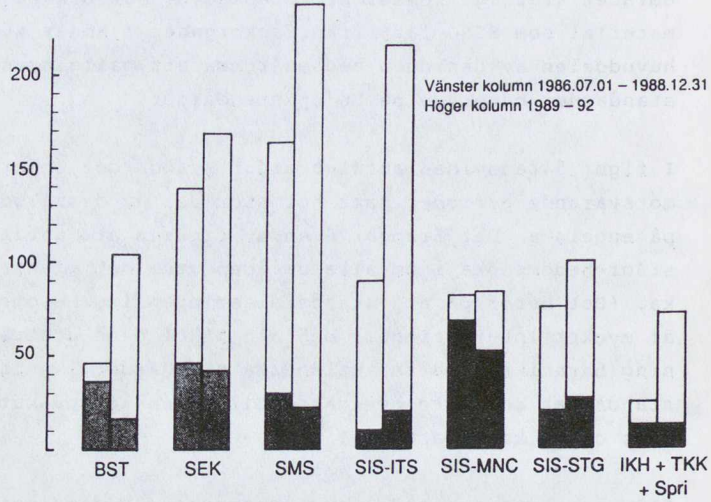

Fig. 5 Genomsnittligt årligt antal sidor standarder, varav på engelska med mörk yta.

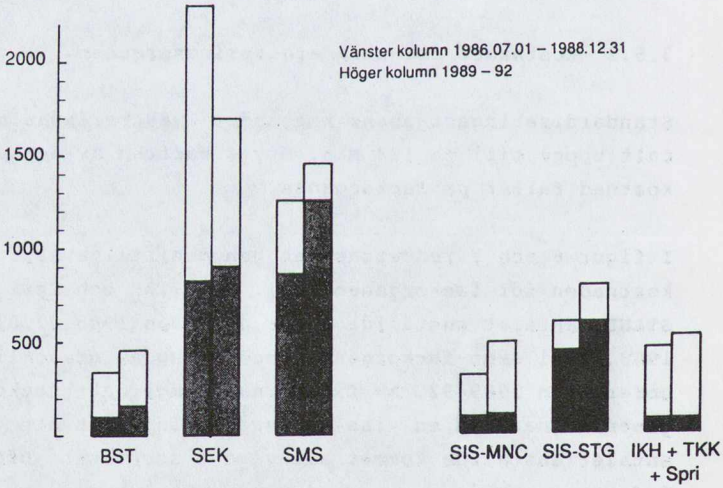

Fig. 6 Genomsnittlig årlig kostnad

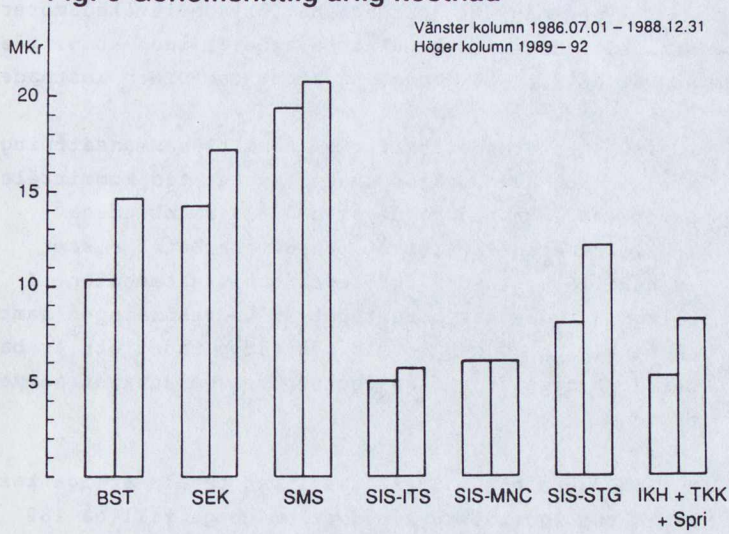

Fig. 7 Antal anställda

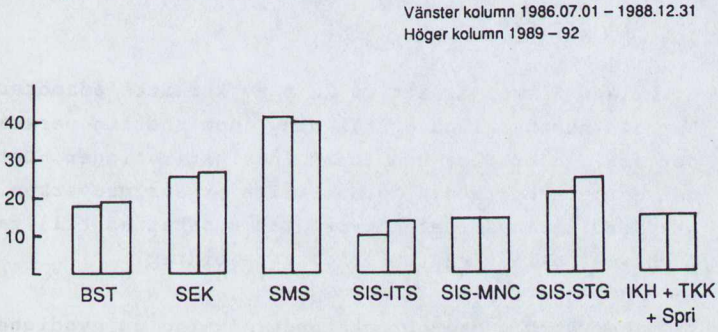

3.5.3 Kostnader för medverkan

I en studie som det tyska standardiseringsorganen DIN gjort fann man att kostnaderna för kommittéledamöternas deltagande i det tekniska arbetet inom kommittéerna var omkring 10 gånger så stort som DIN:s kostnader.

I SISU:s enkätundersökning om kommittésammansättning m.m. ingick även frågor om hur mycket tid kommittéledamöterna lagt ned på de aktuella sammanträdena - inkl. förberedelsearbetet och efterarbetet - samt eventuella kostnader för resor och traktamenten. I bilaga 5 redovisas resultatet av undersökningen samt en beräkning av den totala kostnaden under ett år baserad på uppgifter från fackorganen om antalet sammanträden.

Enligt dessa beräkningar skall den totala årliga kostnaden för ledamöternas medverkan uppgå till ca 180 Mkr. Av detta belopp faller 53 % på deltagande i internationella tekniska kommittéer och 47 % på deltagande i svenska bakgrundskommittéer till internationella kommittéer eller - i mindre grad - helt svenska projekt.

Av bilaga 5 framgår att ca 22 % av kommittéledamöterna har sin huvudsakliga anställning inom statlig verksamhet exkl. högskolor och forskningsinstitutioner. Det betyder att kostnaden för statliga organs medverkan i standardiseringsarbetet grovt kan uppskattas till ca 40 Mkr/år exkl. eventuella direkta bidrag.

SISU har även gjort en enkätundersökning om myndigheternas kostnader för för deltagande i tekniska kommittéer och arbetsgrupper. Myndigheterna ombads redovisa vilka kommittéer, som man deltog i första kvartalet 1988 samt total tidsåtgång, resekostnader och eventuella kostnader för externa konsulter m.m. Vidare begärdes en uppskattning av dessa kostnader för bå 1988/89 resp. 1989/90.

Resultatet av undersökningen framgår av tabell 1. Totalkostnaden dessa år beräknas för de 36 myndigheter som ingick i undersökningen komma att uppgå till ca 87 Mkr resp. 97 Mkr, dvs. en ökning på ca 10 Mkr.

I tabellen har en uppdelning gjorts på regelutfärdande myndigheter resp. affärsverk, myndigheter med i huvudsak uppdragsverksamhet och riksprovplatser. Båda grupperna av myndigheter är lika många till antalet, men de regelutfärdande myndigheterna står bara för ca 14 % av kostnaden för bå 1988/89. Noteras kan dock att de regelutfärdande myndigheternas medverkan i standardiseringsarbetet bedöms komma att öka kraftigt bå 1989/90. Huvuddelen av ökningen på totalt 5 Mkr svarar tre myndigheter för, nämligen arbetarskyddsstyrelsen, konsumentverket och statens energiverk.

Den beräknade kostnaden för statliga myndigheters medverkan i standardiseringsarbetet - 87 Mkr bå 1988/89 - avser endast 36 myndigheter och riksprovplatser. Urvalet omfattade många tunga myndigheter, bl.a. televerket, statens vattenfallsverk, men kostnaden för hela den statliga sektorn bör vara något högre.

Detta innebär att den totala kostnaden för statliga myndigheters medverkan i standardiseringsarbetet beräknad på basis av den nu nämnda enkätundersökningen blir drygt dubbelt så hög som de 40 Mkr/år, som på basis av SISU:s undersökning om kommittésammansättning m.m. angivits som en rimlig uppskattning.

Skillnaden i resultaten kan sammanhänga med olikheter i enkäterna till kommittéledamöter resp. myndigheter. När i det förstnämnda fallet ledamöterna skall knyta sin tidsuppskattning till vissa sammanträden och projekt är det lätt att underskatta tiden och bara ta med det som utgör effektiv arbetstid. I siffran 40 Mkr/år ingår inte heller kostnader för de ledamöter, som var

Tabell 1

Omfattningen av statliga myndigheters och riksprovplatsers medverkan i nationellt och internationellt standardiseringsarbete

	Regelutfärdande myndigh. och tillsynsmyndigheter (18 st)	Affärsverk o. myndigheter m. i huvudsak uppdragsverksamhet samt riksprovplatser (18 st)	Statl. myndh. **TOTALT** (36 st)
År 1988/89			
Total tid (pdg)	3.072	18.189	21.261
Tidskostnad*	9.830	58.205	68.035
Inr. resor (kkr)	275	1.284	1.559
Utr. resor (kkr)	1.307	15.328	16.635
Exp. m.m. (kkr)	610	65	675
Tot. kost.(kkr)	**12.022**	**74.882**	**86.904**
År 1989/90			
Total tid (pdg)	4.245	19.385	23.630
Tidskostnad*	13.584	62.032	75.616
Inr. resor (kkr)	425	1.209	1.634
Utr. resor (kkr)	2.446	16.280	18.726
Exp. m.m. (kkr)	560	175	735
Tot. kost. (kkr)	**17.015**	**79.696**	**96.711**
Ökning 88/89 - 89/90			
Total tid	+ 1.173	+ 1.196	+ 2.369
Tidskostnad	+ 3.754	+ 3.827	+ 7.581
Inrikes resor	+ 150	- 75	+ 75
Utrikes resor	+ 1.139	+ 952	+ 2.091
Externa exp.	- 50	+ 110	+ 60
Total ökning	**+ 4.993**	**+ 4.814**	**+ 9.807**

*) Tid nedlagd på standardiseringsarbete - sammanträden, förberedelsearbete - värderat till 400 kr/tim eller 3.200 kr/pdg.

frånvarande vid det aktuella sammanträdet och inte heller kostnader för arbetet med att besvara remisser över förslag till standarder.

SIS har bedömt att den totala kostnaden för standardiseringsarbetet uppgår till 300-500 Mkr/år. Denna bedömning ligger inom ramen för vad som framkommit i SISUs undersökningar.

3.5.4 Standardiseringens ekonomiska betydelse

Standardisering kan leda till mycket stora kostnadsbesparingar för tillverkning och användning av varor, system och tjänster. Den ekonomiska besparingseffekten av enskilda standardiseringsprojekt har i amerikanska studier uppskattats till 6-10 gånger nedlagda kostnader på projektet. Avbetalningstiden är ofta under ett år. DIN i Västtyskland har beräknat besparingsvärdet av standardiseringsarbetet till storleksordningen 10 gånger totalt nedlagda kostnader eller ca 100 gånger DIN:s egen budget. För många projekt kan dock värdet vara ännu mycket större.

Någon bred kartläggning av värdet av standardiseringsprojekt har inte gjorts i Sverige, men vissa delstudier har gjorts inom svenska storföretag.

Ett exempel från ABB gäller elkabel. ABB köper kabel för 200 Mkr om året. Med en väldefinierad och selekterad företagsstandard för kablar baserad på IEC:s kabelstandard sjönk kostnaden med minst 3 % eller 6 Mkr. Kostnaderna för företagets kabelstandardisering var första året ca 1 Mkr och därefter för underhåll av standarderna ca 0,25 Mkr om året. Besparingen är alltså ca 20 gånger nedlagda kostnader.

Ett annat exempel från ABB är elektriska kopplingsplintar. Sedan en väldefinierad företagsstandard tagits fram sjönk inköpspriserna med ca 10 %. I dag köper ABB kopplingsplintar för ca 75 Mkr per år. Bespa-

ringarna i inköpspris blir därmed ca 7,5 Mkr om året. Den årliga kostnaden för standarden är mindre än 0,5 Mkr. Nettobesparingen är alltså åtminstone 7 Mkr per år. Härtill kommer vidare besparingar för ingenjörsarbete och lagerhållning m.m.

Atlas Copco har uppskattat sina kostnadsbesparingar för lagerhållning av delar till storleksordningen 20 Mkr om året genom en väldefinierad identifierings- och beteckningsstandard, trots att antalet delar ständigt ökar. Kostnaderna för att utveckla och administrera systemet uppgår till mindre än 7 Mkr per år och besparingen uppgår därmed till 13 Mkr om året. Atlas Copco uppger vidare att kostnaderna för att anpassa produkterna till olika standarder och bestämmelser i olika länder är av samma storleksordning som produktutvecklingskostnaderna.

Standardisering inom området kontorsarbete, brev- och dokumentutformning, maskinskrivning och arkivering har av SIS uppskattats ge besparingar för näringsliv och förvaltning i Sverige på tillsammans minst ett par miljarder kronor per år. Nedlagda kostnader rör sig om mindre än 1 Mkr om året.

Ett illustrativt exempel på standardiseringens värde och besparingseffekter för konsumenten är den serie modulkoordinerade standarder för förpackningsenheter såsom sockerpaket och kartonger, transportenheter såsom lastpallar och containrar och förvaringsenheter såsom hyllinredningar i fabriker, grossistlager, varuhus och butiker. Detta system av modulkoordinerade dimensionsstandarder, som gör att sockerbitarna passar i sockerpaketen, sockerpaketen i kartongerna och på hyllorna och kartongerna på lastpallar och i containrar leder till stora rationaliseringseffekter och kostnadsbesparingar i hela kedjan av transport, hantering och försäljning av konsumentvaror.

Normalt är mindre än hälften av kostnaderna för konsu-

mentvaror tillverkningskostnader och mer än hälften transport- och hanteringskostnader. SIS har med ledning härav beräknat att hela serien av standarder för förpackning, transportenheter och hyllinredningar ger kostnadsbesparingar på åtminstone 1 % av priset. I själva verket torde besparingen vara mycket högre, men en del går också till erforderliga investeringar.

I Sverige uppgår omsättningen av konsumentvaror eller dagligvaror till ca 120 miljarder kronor per år. En besparing på 1 % är alltså en besparing på över 1 miljard kronor. De kostnader som i Sverige lagts ned på att ta fram denna serie standarder under en 20-årsperiod kan totalt uppskattas till endast 40 Mkr.

Industriförbundet har uppskattat merkostnaden för svensk exportindustri till följd av olika myndighetsföreskrifter, produktkrav och standarder inom EG- och EFTA-länderna till 8 miljarder kronor om året. Räknar man även med övriga exportmarknader blir merkostnaden 10-11 miljarder kronor. Merkostnaden för utländska tillverkares export till Sverige, dvs. vår import, blir ungefär lika stor. Det är kostnader som i slutändan får bäras av svenska konsumenter. Det är alltså mycket stora besparingar som kan göras genom en harmonisering av myndighetsföreskrifter, produktkrav och standarder.

En stor del av pågående standardiseringsprojekt, särskilt de inom CEN/CENELEC, rör liv, hälsa och miljö. En höjd kvalitet i dessa avseenden har vid sidan av eventuella besparingar i pengar ett positivt värde för konsumenterna och andra grupper som berörs av standarder.

4 CERTIFIERINGSVERKSAMHETEN

4.1 Begreppet produkt-, system- resp. personcertifiering

Som nämnts i kapitel 2 kan termen certifiering ges en mycket vidsträckt tolkning med den internationella definitionen av begreppet som utgångspunkt. I det följande inbegrips dock inte ackreditering av laboratorier i begreppet, utan bara produkt-, system- resp. personcertifiering. Gemensamma europeiska krav på organ som är verksamma inom de tre nämnda områdena kommer att föreligga när de europeiska standarderna EN 45011-13 är fastställda.

Certifiering av produkter är en bekräftelse på att ett särskilt produktutförande eller en produkttyp är i överensstämmelse med krav i ett regelgivande dokument. Definitionen innefattar även sådan offentlig rättslig tvingande kontroll som normalt utförs av myndigheter. Sådan verksamhet utgör vad som i svensk rätt kallas myndighetsutövning, för vilken särskilda rättssäkerhetsgarantier gäller. Produktcertifiering i denna form utmynnar normalt i ett myndighetsgodkännande, som ofta gäller typer och då blir ett typgodkännande.

Produktcertifiering kan emellertid bedrivas även under privaträttslig form, och när man på svenska talar om certifiering har man normalt menat sådan verksamhet. Vanligen handhas denna certifieringsverksamhet av enskilda, oberoende organ som vart och ett har sina egna regler för verksamheten. Det bör dock uppmärksammas att frivillig, till sin art privaträttslig certifieringsverksamhet i Sverige även kan bedrivas av myndigheter.

Systemcertifiering avser att ge bekräftelse på att kvalitetssystem hos företag är i överensstämmelse med krav stipulerade i standard. Regelgivande dokument för

svenskt hänseende är i första hand ISO-standarder som även har fastställts som harmoniserade europeiska standarder (EN 29000-serien). Att företag i Sverige har ansett sig ha behov av en systemcertifiering, har hittills haft marknadsekonomisk bakgrund, men man kan förvänta sig också myndighetsrelaterade skäl i framtiden om svenska kontrollordningar skall anpassas till EG och EFTA.

Certifiering av personer har som syfte att bekräfta att enskilda anses äga erforderlig kompetens för att kunna genomföra viss uppgift. Denna form av certifiering kan ske på avtalsrättslig grund, men även vara relaterad till myndighetsregler.

4.2 Certifieringsverksamhet i Sverige

De föreskrivande myndigheterna i Sverige har enligt direktiv lämnade av riksdag eller regering åliggande att föreskriva om krav på produkter för att säkra skyddet till liv hälsa och egendom. Myndigheterna har vidare ansvaret att ta ställning till huruvida det genom tvingande eller rättare sagt obligatorisk kontroll skall bekräftas att en produkt uppfyller ställda krav. I normalfallet skall denna kontroll urföras av riksprovplats. Den vanligaste bekräftelseformen på att kraven är uppfyllda är myndighetens typgodkännande. Genom delegationsbeslut kan dock riksprovplats få rätt att utfärda sådant godkännande. Som tidigare nämnts är typgodkännande att betrakta som certifiering om kontrollen gjorts i förhållande till ett regelskapande dokument i form av t.ex. en föreskrift.

Obligatorisk kontroll förekommer även utanför riksprovplatserna. Exempel på detta är den obligatoriska certifieringsverksamheten som omfattar vissa slag av terminalutrustningar för anslutning till telenätet. Typgodkännande är här ett villkor för att utrustningarna skall få anslutas till nätet. Kontrollen utföres antingen av televerkets centrallaboratorium eller av

annat laboratorium, t.ex. SEMKO, som efter en bedömning blivit godkänt. Statens telenämnd har det centrala ansvaret för denna certifiering.

Som ett led i myndighetsutövning förekommer även verksamhet som resulterar i frivilliga typgodkännanden. Ett frivilligt godkännande kan vara ett av flera alternativ för att verifiera överensstämmelse med myndighetens krav. En omfattande verksamhet av detta slag administreras av boverket. Ett frivilligt typgodkännande utfärdat av boverket är i allmänhet förbundet med villkor om att godkännandet skall följas upp genom tillverkningskontroll. Avtal om denna kontroll tecknas mellan innehavaren av godkännadet och den anvisade kontrollinstitutionen.

Statens provningsanstalt (SP) svarar för huvudparten av den kontroll som ligger till grund för boverkets typgodkännanden. SP svarar i sammanhanget även för tillverkningskontroll av typgodkända produkter. Kontrollen sker delvis i form av övervakning av tillverkarens egenkontroll, Tillverkningskontrollen omfattar därför, förutom stickprovskontroll av uttagna produkter, genomgång och godkännanden av företagens kvalitetssystem för egenkontroll.

Det finns även privaträttsliga organ som genomför tillverkningskontroll för att verifiera överensstämmelse med boverkets krav. Bland dessa kan nämnas Kontrollrådet för betongvaror, Svensk Byggstålkontroll, Svensk Tegelkontroll, Kontrollnämnden för fabrikskontroll, T-virkesföreningen, Stiftelsen för kontroll av värmeisoleringsmaterial, Statens anläggningsprovning och Korrosionsinstitutet.

Förutom typgodkännande av myndigheter förekommer rent privaträttslig kontrollverksamhet för produktcertifiering. Huvudparten av denna verksamhet utövas av privaträttsliga organ. Det finns emellertid även myndigheter som bedriver privaträttslig produktcertifiering

och privaträttslig certifiering som utnyttjas i myndighetsutövning. Flera organ i Sverige är engagerade i denna certifieringsverksamhet, bl.a. SIS, Försvarets materielverk (FMV), SEMKO och SP.

SIS

SIS administrerar ett certifieringssystem där produkter, som efter kontroll visar sig överensstämma med Svensk standard får, förses med SIS inregistrerade certifieringsmärke. Förutom den inledande typkontrollen följs certifierade produkter upp genom en efterkontroll. SIS förfogar inte över egna resurser för kontrollen, utan för denna anlitas utomstående organ. SP svarar för huvudparten av denna kontroll.

SIS-certifieringen har hittills begränsats till certifiering mot standard för vissa utvalda produktområden. Enligt uppgift sker f.n. en utvidgning av ordningen till nya produktområden. Godkända produkter märks med SIS-märket som bekräftelse på att en produkt uppfyller samtliga egenskapskrav enligt en viss svensk standard. SIS certifieringsavdelning beslutar normalt om märkningstillstånd och fattar beslut om efterkontroll.

Mellan SIS och standardiseringsorganen i Danmark, Finland och Norge har träffats en överenskommelse om att godkänna varandras certifieringar som baseras på gemensam nordisk standard. Bland produkter som omfattas av detta avtal kan nämnas personlig skyddsutrustning, bl.a. skyddshjälmar. Nordisk certifieringsmärkning av skyddshjälmar ger vidare automatiskt typgodkännande av arbetarskyddsstyrelsen.

FMV

Certifiering av kvalitetssystem hos vissa försvarsindustrier utföres av FMV. På senare tid har även SIS i samarbete med Svenska Förbundet för Kvalitet och SP börjat certifiera företags kvalitetssystem. Denna cer-

tifiering har som syfte att ge en verifikation på att uppbyggnaden av ett företags kvalitetssystem är i enlighet med kriterier angivna i SS/ISO-9000-serien. Beslut om certifiering fattas av SIS certifieringskommitté och baseras på en rapport från särskilt bedömningslag.

SEMKO

Den 1 januari 1990 kommer en ny ordning att gälla för kontroll av elektrisk hushållsmateriel. Det nuvarande kravet på myndighetsgodkännande inskränks därefter till s.k. högriskprodukter. För huvudparten av den nuvarande provningspliktiga materielen kommer det att medges alternativa former för verifiering av myndighetskraven. Frivillig certifiering av SEMKO kommer att utgöra ett av dessa alternativ. Ändringen innebär att praktiskt taget all kontrollverksamhet vid SEMKO kommer att ske som privaträttslig certifiering från att tidigare till ca 80 % ha varit tvingande kontroll.

Som centralt organ för säkerhetskontroll av elektrisk materiel deltar SEMKO i flera multilaterala överenskommelser om ömsesidigt godkännande av provningsresultat som underlag för beslut om nationell certifiering. Sedan länge finns således en nordisk överensstämmelse mellan de elektriska kontrollanstalterna om ömsesidigt erkännande av varandras kontrollresultat som underlag för beslut om typgodkännanden. Inom CENELEC finns två överenskommelser om ömsesidiga erkännanden mellan kontrollorganen inom EG- och EFTA-länderna för produkter utförda enligt harmoniserad standard. CCA-avtalet respektive HAR-överenskommelsen. Det förra avtalet omfattar elektriska produkter för hem och hushåll exklusive kablar och ledningar. De senare täcks genom HAR-avtalet. HAR-kontrollen omfattar även fabrikskontroll. Enligt lågspänningsdirektivet behövs ingen gemensam EG-märkning som bekräftelse på att en produkt är certifierad i enlighet med harmoniserad standard. Det räcker med det nationella

märket från kungjort certifieringsorgan i ett EG-land. Genom CCA-avtalet kan sådan märkning åsättas produkter kontrollerade av SEMKO. Vidare accepteras i EG SEMKO:s HAR-märkning av kablar och ledningar.

SP

Exempel på privaträttslig produktcertifiering utförd av myndighet är certifieringsverksamheten som bedrivs av SP och som resulterar i "P"-märkningen. P-märket är en verifikation på att produkten uppfyller krav formulerade i kontrollbestämmelser utfärdade av SP. Tillstånd att åsätta P-märket erhålles efter godkänd typkontroll och efterkontroll av SP enligt avtalsreglerade villkor. Till privaträttslig certifiering kan även räknas den frivilliga kontroll av petroleummätare och vågar som SP genomför efter särskild begäran från uppdragsgivarna.

Andra exempel på privaträttslig certifiering av myndighet utgör sjöfartsverkets och trafiksäkerhetsverkets frivilliga typgodkännanden av fritidsbåtar respektive bilbarnstolar samt arbetarskyddsstyrelsens utlåtande efter frivillig granskning av produkter för att fastställa överenskommelse med krav i arbetsmiljölagen.

Exempel på personcertifiering är den examination som MPR genomför utgående från Nordtest-regler av personer som skall arbeta med oförstörande provning, t.ex. för kontroll av svetsfogar. Detta slag av certifiering är betingat av antingen avtals- eller myndighetsregler. Exempel på det senare är utfärdande av behörighet för personer som skall arbeta med elektriska installationer.

4.3 Certifiering inom EG

En grundläggande princip för EG:s nya metod är att kravet på förhandskontroll i görligaste mån skall

begränsas. I stället har i det s.k. modelldirektivet från den 7 maj 1985 angivits att följande alternativa sätt bör komma i fråga för att verifiera att en produkt uppfyller ställda krav:

a) certifikat och märkning av fristående organ
b) provningsresultat från fristående organ
c) försäkran om överensstämmelse utfärdad av tillverkaren eller hans agent i gemenskapen; krav om övervakning kan föreskrivas i sammanhanget
d) andra former för vidimering som kan finnas angivna i direktivet (i undantagsfall krav på förhandsgodkännande)

I ett förslag till policyuttalande från kommissionen om provning och certifiering (Certif. 88/10 29.11.88) har principerna utvecklats vidare. Bland annat fastställs där en uppbyggnad av verifieringsblock genom moduler eller element. Blocken är avsedda att tillämpas för utformning av direktiv enligt den nya metoden. Principerna är avsedda att kunna utnyttjas också för rent frivilliga former av verifiering om överensstämmelse. Som grundläggande princip gäller att mer än en verifieringsform bör finnas i den framtida EG-lagstiftningen. Vid utformningen av kontrollstukturen skall följande faktorer tas i beaktande:

- graden av farlighet hos produkten
- kontrollområdets infrastruktur
- egenskaperna hos produkten
- storleken på produktens tillverkningsserie.

Inblandningen av offentlig administration skall endast omfatta nödvändiga fall. Detta betyder

- att tillverkarna själva skall kunna välja verifikationsform av erbjudna alternativ utom i välberättigade undantagsfall,

- att myndigheterna normalt inte skall engagera sig i

kontroll- och verifikationsverkamheten,

- att ansvaret för denna verksamhet i stället åvilar oberoende organ utsedda och kungjorda av medlemsstaterna eller organ som ackrediterats enligt nationella ordningar.

En grundläggande princip bakom förslaget är således att kontroll med tillhörande verifiering normalt skall anförtros ett oberoende organ eller tillverkaren själv. Med syftet att öka trovärdigheten i en sådan ordning har EG initierat framtagning av ett antal europeiska standarder i EN 45000-serien.

Standarderna ger anvisningar om villkoren för utvärdering av kompetens hos provningslaboratorier, ackrediterings- och certifieringsorgan. Vidare kommer beträffande krav på tillverkarnas kvalitetssystem hänvisning ske till europeiska standarder i EN 29000-serien. Dessa standarder är identiska med ISO-standarder i 9000-serien. Medlemsstaterna anmodas dessutom att etablera system för ackreditering av laboratorier. Det nu nämnda kommer till uttryck i ett förslag till resolution rörande provning och certifiering. Enligt resolutionsförslaget

> uppmuntras medlemsstaterna och kommissionen att främja utnyttjandet av europeiska standarder för kvalitetssäkring (EN 29000-serien) och för utvärdering av provningslaboratorier och certifieringsorgan (EN 45000-serien) i största möjliga utsträckning,
>
> godkännes den samordnade utvecklingen av nationella ackrediteringsnät,
>
> åtager sig EG-rådet att hänvisa till EN 29000- och EN 45000-serierna av standarder samt att förlita sig till ackrediteringsteknik när detta är möjligt i den framtida EG-lagstiftningen.

Sammanfattningsvis har följande alternativa förfaranden för verifiering av produkterna anvisats för direktiv utformade enligt nya metoden.

För verifikation av utförandet eller typen på en produkt, som utförts i enlighet med harmoniserad europeisk standard, kan det bli aktuellt att välja antingen tillverkarens försäkran om överenskommelse eller tredjepartscertifiering genom organ anvisat av medlemsstat i EG. Det senare förfarandet kommer normalt att krävas för produkter som inte är utförda enligt harmoniserad standard. Certifieringen skall då ske utgående från de väsentliga säkerhetskraven angivna i direktivet.

Förutom verifikation av typ kan det även bli aktuellt att kräva en verifikation av produktionen. Denna kan utgörs av en egendeklaration av tillverkaren. Detta förfarande benämns EG-försäkran om produktion. Det finns tre alternativa nivåer för denna försäkran. Vid det första alternativet sker försäkran utan några krav om övervakning av tillverkaren; vid det andra skall tilverkaren ha infört ett kvalitetssystem för produktion och slutkontroll som står under övervakning av ett anvisat tredjepartsorgan. För det tredje fallet av EG-försäkran om produktion egenkontrollerar tillverkaren produkterna. Egenkontrollen övervakas genom stickprovskontroll av anvisat organ.

Det kan även bli aktuellt med en kontroll av produktionen där ett anvisat organ kontrollerar varje produktexemplar. Detta förfarande benämns EG-verifikation.

Även om de anförda formerna är avsedda att i första hand tillämpas för EG-lagstiftningen anses de lämpliga också för rent privaträttslig certifiering och för nationella föreskrifter. Det kan vidare fömodas att den privaträttsliga certifieringen kommer att utgöra en attraktiv verifikationsform också för EG-direktiv som inte har angivit certifiering som en form av kontroll. Det kan nämligen finnas ett egenintresse för företagen att låta certifiera sina produkter eller kvalitetssystem.

För att implementera de nämnda principerna vill EG inrätta en europeisk organisatorisk infrastruktur för provning och certifiering. Frågan diskuterades vid ett symposium i juni 1988 med mer än 800 deltagare. Symposiets slutsatser var att det fanns ett behov att inrätta en dylik infrastuktur. Strukturen skulle kunna tillämpas såväl på frivilliga som reglerade områden. För båda områdena gäller nämligen att etablera ett förtroende för verksamheten. Ett annat syfte med infrastrukturen är att bädda för överensstämmelser mellan EG och andra parter om ömsesidiga erkännanden.

Enligt symposiets uppfattning kommer sektorskommittéer för olika teknikområden att utgöra nyckelelement i den nya infrastrukturen. I kommittéerna skall ingå representanter med teknisk kompetens men även företrädare för användare och konsumenter. Överenskommelser om ömsesidiga erkännanden skall vila på avtalsrättslig grund. Arrangemangen skall vara öppna för organ som uppfyller villkoren i standarder enligt EN 45000-serien.

Symposiet ställde sig vidare bakom en ordning innehållande ett övergripande horisontellt organ. Detta skulle inte spela någon beslutande roll, utan istället vara ett forum för diskussion av problem gemensamma för olika sektorer och ett organ för att säkerställa likformighet i arbetet. Det horisontella organet skulle dessutom främja överenskommelser om ömsesidiga erkännanden och därför vara sammansatt på ett sätt som säkerställer representation från olika intressenter berörda av provning och certifiering.

Beträffande rollen för CEN/CENELEC underströk symposiet behovet av en nära koppling mellan standardisering å ena sidan respektive provning och certifiering å den andra. Det underströks emellertid att de två funktionerna skulle drivas oberoende av varandra samt att provning och certifiering skulle drivas självständigt

från standardiseringsverksamheten varför det inte kunde finnas något hierarkiskt samband mellan de två områdena.

Däremot ansågs det att CEN/CENELEC borde kunna vara sammanhållande organ för den nya infrastrukturen avseende provning och certifiering. Symposiets slutsatser skulle härvid respekteras. EG-kommissionen har därför anmodat CEN/CENELEC att komma med ett förslag i frågan (se avsnitt 4.5).

Det grundläggande synsätt om den övergripande administrationen av frågor rörande provning och certifiering som EG-kommissionen framfört harmoniserar med ordningar som redan finns etablerade i vissa EG-länder, bl.a. Storbritannien och Nederländerna (se bilaga 3).

Västtyskland har tidigare kritiserat de principer som har anförts av EG-kommissionen. Detta berodde bl.a. på att det där sedan länge funnits en ordning för utseende av organ som certifierar produkter för att verifiera överensstämmelse med krav som har sin upprinnelse i den tyska säkerhetslagen för apparater. Organen har utpekats av arbets- och socialministeriet.

Det finns emellertid tecken på en förändrad tysk attityd, som bl.a. sammanhänger med att vissa tyska företag börjat att utnyttja utländska ackrediteringssystem vid exportaffärer. Den ändrade attityden kommer troligen att utmynna i en ordning med flera organ som vart och ett erkänner certfieringsorgan för olika syften och sektorer. Över dessa organ inrättas ett samordningsorgan för handläggning av övergripande frågor och gemensamma kontakter med bl.a. Bryssel.

4.4 EFTA-synen på certifiering

Regeringsföreträdare för EFTA-länderna godkände sommaren 1988 i Tammerfors en ramkonvention om provning och certifiering. Konventionen har ratificerats av

riksdagen för svenskt vidkommande. Syftet med konventionen är att ge en legal grund för att mellan EFTA-länder ömsesidigt godta provningsresultat och certifieringsbeslut från organ som utpekats av länderna i särskild ordning respektive provningsresultat från laboratorier som ackrediterats enligt villkor stipulerade i standarder i EN 45000-serien.

Syftet med ramkonventionen är att avtal överenskommna under hägn av konventionen skall utgöra en bas för att nå överenskommelser med EG om ömsesidiga erkännanden av provnings- och certifieringsresultat.

Vidare har EFTA:s råd antagit en policy om provning och certifiering. Meningen är att principerna i policyn skall tillämpas i sektoriella avtal som upprättats under konventionen. I princip uttalas i policyn bl.a.

att obligatorisk kontroll skall begränsas till områden där sådan är nödvändig ur säkerhetssynpunkt,

att tillverkarens försäkran om överensstämmelse skall tillåtas i stället för obligatorisk certifiering,

att frivillig certifiering skall förordas framför obligatorisk.

Med syftet att få till stånd avtal enligt konventionen har olika arbetsgrupper bildats. Dessa har inrättats för att utforma avtalsregler som är anpassade till EG-direktiv som framtagits eller som är under framtagning. Det hittillsvarande åtgärdsarbetet pekar mot en fullständig uppslutning från EFTA-ländernas sida till principer angivna i EG-direktiv eller i förslag till dessa.

EFTA-arbetet har tagits väl upp av EG enligt det tidigare åberopade förslaget till EG-policy om provning och certifiering. I förslaget anges således

att EFTA-länderna bör delta i den kommande europeiska organisationen för provning och certifie-

ring,

att överenskommelser om ömsesidiga erkännanden av provnings- och certifieringsresultat mellan EFTA-länderna enligt Tammerforskonventionen är en bra bas för att etablera ömsesidiga reciproka erkännanden mellan EG och EFTA inom sektorer som täcks av EG-direktiv.

4.5 Certifiering administrerad av CEN och CENELEC

Ett system för certifiering av elektriska produkter för hem och hushåll för att bekräfta överensstämmelse med krav i IEC-standarder handhas av IEC. SEK är det svenska administrativa organet och SEMKO det verkställande. SEMKO deltar även i ett certifieringsarrangemang som administreras av CENELEC och som benämns CENELEC Certification Agreement (CCA). Detta avtal gäller för produkter för vilka harmoniserad standard finns. De deltagande parterna har utfäst sig att acceptera varandras kontrollresultat som underlag för de egna certifieringsbesluten. För ledningar av plast eller gummi finns en motsvarande överenskommelse genom det s.k. HAR-avtalet.

Såväl IEC som CENELEC har dessutom inrättat ordningar för certifiering av elektroniska komponenter betecknade IECQ- resp. CECC-systemet. För svensk del ombesörjs kontrollfunktionen av danska Elektronikcentralen.

Även CEN har under samlingsbenämningen CENCER börjat skapa överenskommelser om certifiering. För svenskt vidkommande deltar SIS. Som referensorgan för internationellt samarbete på certifieringsområdet verkar arbetsgruppen SIS/CERT tillsatt av SIS samarbetsdelegation för certifiering och harmonisering.

CEN, CENELEC samt det europeiska samarbetsorganet för post- och teleförvaltningarna CEPT har skapat en gemensam organisation för provning och certifiering inom IT-området, ECITC (the European Committee for IT Testing and Certification). I organisationen skall in-

gå ett arrangemang för ackreditering av medverkande laboratorier. SIS-ITS har av de svenska företrädarna för CEN/CENELEC/CEPT utsetts att vara det svenska sammanhållande organet. Det är möjligt att den obligatoriska certifieringen av utrustningar för anslutning till telenät som för närvarande administreras genom CEPT kommer att föras över till ECITC-systemet.

På uppmaning från EG-kommissionen har CEN/CENELEC lämnat förslag till ett europeiskt ramverk för provning och certifiering. Enligt ett memorandum från mars 1989 består det föreslagna ramverket av

- dels sektorskommittéer som skall implementera ett samarbete inom sina tekniska kompetensområden; kommittéerna kan antingen vara produktorienterade eller ämnesorienterade

- dels ett samarbetsråd benämnt "European Testing and Certification Coordination Council" (ET3C) som skall ha en övergripande samordningsroll och som skall vidta steg för att undvika upprepning av provning och certifiering.

Överenskommelser om arrangemang för provning och certifiering skall arbetas fram i sektorskommittéerna för olika teknikområden. Kommittéerna skall utarbeta och underhålla regler för överenskommelser om ömsesidiga erkännanden. Det skall härvid säkerställas att arrangemangen följer riktlinjer som fastställs av ET3C. Reglerna skall innefatta procedurer som skall tillämpas på nationell nivå på provningslaboratorier och certifieringsorgan som är föreslagna att medverka i arrangemang om ömsesidiga erkännanden. Sektorskommittéerna skall även handlägga besvärsärenden.

Representanter till sektorskommittéerna skall utses en CEN/CENELEC-medlemmarna. För svenskt vidkommande skulle det därför bli fråga om SIS för CEN och SEK för CENELEC. De nationella organen skall svara för att representationen blir allsidig. Sektorskommittéerna skall i sin tur utse representanter till ET3C.

En sektorskommitté för den tänkta ordningen har redan etablerats nämligen det tidigare nämnda ECITC, och en till håller på att bildas - EQS (European Committee for Quality System Assessment and Certification). Som svenskt samordnande organ har utsetts SIS certifieringskommitté för kvalitetssystem kompletterad med representanter från SEMKO, SEK och AB Statens Anläggningsprovning. EQS skall ta fram procedurregler för sitt område och godkänna nationella organ efter EN 45012 som innehåller kriterier för organ som genomför certifieringar av företagens kvalitetssytem.

Reaktionen från handläggare vid EG-kommissionen på förslaget från CEN/CENELEC har inte varit odelat positiv. Bland annat har det understrukits att CEN/CENELEC måste respektera slutsatserna från det tidigare åberopade symposiet. Det kan t.ex. konstaterats att det i detta hänseende brister när det gäller kravet att beslutsfunktionerna skall vara olika i frågor rörande standardisering respektive provning och certifiering. Vidare har öppenheten och tillsättningsförfarandet för ET3C ifrågasatts. Det är därför ännu för tidigt att uttala sig om hur den slutliga lösningen för det europeiska ramverket kan komma att se ut.

5 KONSUMENTMEDVERKAN I STANDARDISERINGEN

5.1 Standardiseringens ändrade karaktär och konsumentverkets skrivelse

Internationell standardisering har stor betydelse för att underlätta handeln mellan länder. För konsumenterna kan standardisering medföra avsevärda fördelar, inte minst i form av lägre priser på grund av storskalighet i produktionen, men även i form av säkrare produkter, funktionsbeskrivningar och information. Utvecklingen inom Europa mot en stor västeuropeisk marknad 1992 kräver insatser från bl.a. konsumentverkets sida för att påverka utvecklingen i en riktning som tillgodoser svenska konsumenters intressen. Särskilt gäller detta den standardiseringsverksamhet som pågår inom CEN och CENELEC. Konsumentföreträdarna måste här få information i god tid om standardiseringsverksamheten på europeisk nivå och möjligheter att påverka utformningen av Europastandarderna.

Mot bakgrund av att standardiseringen delvis fått en ny karaktär har konsumentverket i en skrivelse till regeringen (1988-09-06) om konsumentinflytande tagit upp frågan hur konsumentsidan skall kunna göra sig bättre gällande i standardiseringsarbetet än för närvarande. I skrivelsen angav konsumentverket att verket inte finner det tillfredsställande att de statsmedel som tillförs SIS enbart går till projekt som redan tidigare har finansierats av näringslivet och att detta innebär att projekt som ur samhällets synpunkt bedöms angelägna, t.ex. inom konsumentområdet, men som inte finner finansiärer från näringslivet, inte heller får del av det generella statsanslaget. I skrivelsen föreslog konsumentverket att av det årliga statsanslaget till SIS borde en viss del förbehållas sådana angelägna projekt samt att härav ett särskilt belopp borde avsättas för konsumentvarustandardisering.

I konsumentverkets skrivelse diskuteras även röstningsproceduren varvid konstaterades att i dagens situation i bästa fall en konsumentrepresentant deltar i de tekniska kommittéerna inom de nationella standardiseringsorganen och att när konflikt uppstår och intressena går isär, konsumentsidan således representeras av en enda röst i kommittén. Kommitténs beslut fattas dock som regel genom samförstånd.

Liknande förhållanden gäller även i det internationella standardiseringsarbetet, där eventuella konsumentrepresentanter uppträder som en del av den nationella delegationen.

I SISU:s utredningsuppdrag ingår att analysera och bedöma de nya problem och möjligheter som den internationella utvecklingen medför för andra intressenter, bl.a. arbetsmarknadens parter och konsumenterna samt att föreslå lämpliga former för dessa intressenters medverkan i harmoniseringsarbetet.

5.2 Nuvarande konsumentmedverkan i Sverige

F.n. finns det i Sverige ca 700 tekniska kommittéer och arbetsgrupper med tillsammans ca 5.000 medverkande experter. Hur många av dessa som särskilt driver eller bevakar konsumentfrågorna är svårt att avgöra, eftersom begreppet "konsumentrepresentant" i standardiseringssammanhang inte är väldefinierat.

SIS-STG, SEK, SMS och BST, dvs. de fackorgan som har flest projekt som direkt rör konsumenterna, har gått igenom sina kommittésammansättningar. Enligt standardiseringsorganens egna bedömningar fanns vid SIS-STG totalt 81 konsumentrepresentanter inom 13 olika standardiseringsområden. Vid SEK fanns totalt 75 konsumentrepresentanter - exkl. elsäkerhetskommittén - och dessa kom från 8 olika myndigheter. Vid SMS fanns totalt 36 konsumentrepresentanter. Dessa kom från 13

olika institutioner och satt med i totalt 45 arbetsgrupper. Vid BST fanns 5 konsumentrepresentanter i totalt 5 tekniska kommittéer.

Sammanlagt vid dessa tre fackorgan fanns det således nästan 200 konsumentrepresentanter. Av dessa kom 30 från konsumentverket, 63 från annan statlig tillsynsmyndighet, 25 från riksprovplatser, 13 från handikappinstitutet och handikapporganisationer, 10 från forskningsinstitutioner, 7 från fackliga organisationer, 7 från bygghälsan och statshälsan. Övriga kom från olika intresseorganisationer, t.ex. KF, HSB, LRF och Motormännens Riksförbund.

Svenska konsumentföreträdare i form av tjänstemän på konsumentverket finns även i vissa internationella kommittéer. F.n. finns sådan representation i 13 globala och i 3 europeiska tekniska kommittéer och arbetsgrupper.

SISU har gjort en undersökning om kommittésammansättningen i svenska tekniska kommittéer. Av undersökningen, som redovisas i bilaga 5, framgår att knappt en fjärdedel av ledamöterna i kommittéer ansåg sig i första hand representera brukarna.

I standardiseringsorganens styrelser finns f.n. i varierande grad statliga representanter. Av dessa torde dock endast en kunna betraktas som en egentlig företrädare för konsumentintresset, nämligen konsumentverkets ställföreträdande generaldirektör som sitter i SIS-STGs styrelse. Dessutom har i SIS tekniska nämnd, som slutligt skall granska och fastställa all svensk standard, professorn i konsumentteknik vid Chalmers ingått och spelat en aktiv roll.

5.3 Konsumentinflytande på internationell nivå

Global nivå

ISO beslutade år 1977 att etablera en särskild kommitté COPOLCO (Committee on Consumer Policy) med uppgiften att vägleda ISOs Council i frågor av konsumentintresse i det internationella standardiseringsarbetet. Senare har IEC visat intresse och några rekommendationer är gemensamma.

Förutom IEC har tre andra internationella organisationer samarbete med COPOLCO: International Cooperative Alliance, International Organization of Consumers Unions och Organization for Economic Cooperation and Development. Genom deltagande i COPOLCO har konsumentorganen en möjlighet att direkt till ISO:s styrande organ, Council, föra fram sina synpunkter på ISO:s arbete via resolutioner, som ISO vidarebefordrar till berörda kommittéer.

I början av år 1987 hade COPOLCO 49 länders standardiseringsorgan som medlemmar, därav 23 aktiva och 26 observatörer. Alla nordiska standardiseringsorgan är aktiva i kommittén. Det av COPOLCO framlagda handlingsprogrammet har vunnit gehör från medlemsorganisationernas sida. Avsikten är att finna utvägar så att konsumenter ges möjligheter att uttala sina åsikter om standarders innehåll.

Brist på pengar för att hjälpa konsumentrepresentanter att delta i standardiseringsarbetet anses av COPOLCO vara det största problemet att lösa.

COPOLCO tillsätter olika arbetsgrupper för att förbereda ärenden. Medlemmarna utses av de nationella standardiseringsorganen. Hittills har det i ett flertal arbetsgrupper funnits en nordisk medlem. Konsumentverket deltar via SIS i COPOLCO och i 13 ISO-kommittéer.

Sedan år 1979 har man varje år i samband med COPOLCO-mötet hållit s.k. "workshops" över ämnen av speciellt konsumentintresse. Dessa har ofta givit anledning till ytterligare åtgärder och till att klargöra var konsumenterna anser standardiseringsarbete bör påbörjas eller var internationell koordinering och harmonisering är nödvändig.

På COPOLCO:s möte 1986 fastställdes kriterier för att prioritera COPOLCOs arbete med hänsyn till att tillmötesgå konsumentintressen. Hälsa och säkerhet är de viktigaste kriterierna, som man alltid först måste beakta. Andra kriterier - utan prioritetsordning - är miljöskydd, funktionsegenskaper, energibesparing, utbytes- och anslutningsproblem, informationsbehov, handelsutbyte. Vid val av arbetsområde skall man iakttaga hur många kriterier förslaget uppfyller.

Europeisk nivå

Med stöd av en överenskommelse 1982 mellan EG-kommissionen och CEN/CENELEC kan konsumentorganisationer få medverka i standariseringsprocessen som observatörer. Överenskommelsen specificerar inte hur denna medverkan skall ske. Hittills har frågan lösts så att nationella konsumentrepresentanter deltar i CEN/CENELEC:s tekniska kommittéer. Representanterna utses av Consumer Consultative Committee (CCC) som bildades år 1980. CCC har 33 medlemmar. Av dessa utgör 9 experter och de övriga är 6 representanter från vardera 4 europeiska organisationer som företräder konsumentintressen nämligen The European Bureau of Consumers Union, The Committee of Family Organization in the European Communities, The European Community of Consumer Cooperatives och The European Trade Union Confederation. För närvarande sänds observatörer till 12 CEN/CENELEC-kommittéer. Det finns 155 tekniska kommittéer inom CEN, varav 9 har en konsumentobservatör och 43 kommittéer inom CENELEC varav 3 har konsumentobservatörer.

Ett sekretariat för samordning av insatserna benämnt SECO har också inrättats.

CCC har bedömt att antalet observatörer är för litet. Dessa observatörer måste ha viss teknisk kunskap men skall främst ge synpunkter på brukarkrav. CCC anser att nuvarande observatörsstatus är otillräcklig och att konsumentrepresentanter bör konsulteras och involveras från början i standardarbetet. Särskilt gäller detta enligt CCC när EG-kommissionen beslutar om standardiseringsuppdrag till CEN/CENELEC i frågor som rör hälsa och säkerhet.

I december 1987 utgav EG en "Communication on consumer involvement in standardization" och samtidigt utfärdades rekommendation från EG-kommissionen om att medlemsstaterna skall försöka förmå nationella och europeiska standardiseringsorganisationer att göra det möjligt för konsumenter och andra intressenter att aktivt delta i standardiseringsverksamheten. Vidare rekommenderas att konsumentrepresentanter nomineras till medlemmar av nationella standarddelegationer till CEN/CENELECs tekniska kommittéer. Konsumentrepresentanter uppmuntras att på europeisk nivå prioritera ämnen för standardisering som syftar till större konsumentskydd. Slutligen rekommenderas medlemsstaterna att tillhandahålla medel så att konsumenterna får möjlighet att ha en aktiv roll i europeisk standardisering utan inkomstförlust.

Inom EFTA höll rådgivande kommitténs underkommitté för konsumentfrågor sitt första möte i Genéve 1988-05-30. Vid mötet diskuterades konsumentinflytande på standardiseringen i Europa bl.a. mot bakgrund av EG:s ställningstagande. Underkommittén antog enhälligt en rekommendation om konsumentinflytande på europeisk standardisering med ett liknande innehåll som EG:s.

Rekommendationen fördes efter information till rådgivande kommittén till EFTA:s rådsmöte i Tammerfors den

14 juni. Rådet uppmanades bl.a. att vidarebefordra rekommendationen till ansvariga nationella myndigheter.

Inom EFTA:s kommitté för tekniska handelshinder har särskilda riktlinjer för standardisering utarbetats varvid intagits en regel om att olika grupper, däribland konsumenter, skall medverka i standardiseringsarbetet.

Nordisk nivå

Nordiska Ministerrådet enades i mars 1988 om att det nordiska harmoniseringsarbetet bör ske så att det stämmer överens med motsvarande arbete inom EG. Detta gäller speciellt för produktsäkerhet och ny teknologi. Samtidigt uttalade ministrarna att syftet skulle vara att uppnå en så långt möjligt gemensam nordisk hållning i de internationella standardiseringsorganisationerna och att man skulle verka för ett ökat konsumentinflytande i standardiseringsarbetet.

Vid Nordiska ämbetsmannakommitténs för konsumentfrågor (NÄK) möte i juni 1988 godkändes en rapport med titeln "Konsumentinflytande på standardisering inom konsumentområdet". Rapporten lägger fram vissa organisatoriska förslag hur samordning inom Norden bör gå till när det gäller konsumentfrågor i anslutning till standardiseringen. Bl.a. föreslås att standardisering bör ha en egen budget under NÄK och en deltidssekreterare knuten till ministerrådet. Vidare föreslås att resurser bör avsättas för konsumentrepresentanters deltagande i standardiseringsmöten.

6 FACKLIG MEDVERKAN I STANDARDISERINGEN

6.1 Standardiseringens ändrade karaktär och LO:s skrivelse

Förr i tiden avsåg standardiseringen ofta grundstandarder, variantbegränsningar och andra standarder med begränsat intresse för arbetstagarna. Inom elområdet var dock elsäkerhet en av de första uppgifterna när man startade nationell och internationell standardisering i början av 1900-talet. Under senare år har myndigheter i ökad utsträckning hänvisat till standarder vid fullgörande av sina uppgifter att skydda liv, hälsa, miljö och egendom. Tillämpningen av EG:s nya metod för harmonisering av regler innebär att arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter kommer att i större grad utformas som funktionskrav och att olika detaljregler i stället ges i standarder. Behovet finns därför nu av facklig insyn och medverkan i standardiseringsarbetet.

LO har i en skrivelse 1988-11-21 till arbetsmarknadsdepartementet begärt att en utredning bör tillsättas om åtgärder beträffande ett ökat statligt ansvar för standardiseringsverksamheten med hänsyn till verksamhetens betydelse för arbetsmiljön. I LOs skrivelse, som överlämnats till SISU-utredningen, framhålls även att möjligheterna till facklig medverkan i EG-verksamhet som berör arbetsmiljöfrågor bör undersökas samt att en bedömning bör göras angående vad ett ökat utnyttjande av standarder innebär i förhållande till svensk arbetsmiljölagstiftning, föreskrifter m.m.

6.2 Nuvarande facklig medverkan i standardiseringen

Beslut om standardiseringsarbetets inriktning fattades av fackorganens styrelser. F.n. är dock arbetstagarorganisationerna bara representerade i ett fackorgans styrelse. I BST:s styrelse har sedan många år tillbaka en ledamot från Byggnadsarbetareförbundet funnits med.

I de tekniska kommittéerna, där det reella arbetet med att ta fram standarder görs, finns en något bredare representation av arbetstagare. En genomgång av kommittéförteckningarna, som gjordes i februari 1989, visar att det fanns 30 fackliga representanter i sammanlagt 59 kommittéer och arbetsgrupper. Av dessa kom 27 st. från LO-förbund och 3 st. från TCO-förbund. Svenska Elektrikerförbundet och Byggnadsarbetareförbundet var de förbund som var representerade i flest tekniska kommittéer och arbetsgrupper. I den enkätundersökning om kommittésammansättningen, som SISU gjort, var det dock bara av totalt 885 ledamöter som besvarat enkäten 3 personer, som angav att man hade sin huvudsakliga anställning eller verksamhet inom en personalorganisation.

SISU har gjort en serie intervjuer med sju fackliga representanter om deras erfarenheter från kommittéarbetet. Valet av personer gjordes på förslag av LO.

De intervjuade arbetstagarrepresentanterna hade varit med i de aktuella kommittéerna i mellan ett halvår och sju år. Fyra av dem hade fått en inbjudan från standardiseringsorganen om att delta i kommittéarbetet, medan de övriga genom olika kontakter fått reda på det aktuella kommittéarbetet och själva begärt att få delta. Inte i något fall hade man haft några problem att få vara med, utan tvärtom upplevde man att man var välkommen att delta i arbetet.

Respektive fackförbund har finansierat deltagandet. Kostnaderna för att delta har inte varit något större problem, men däremot har det varit svårt att få tiden att räcka till för alla kommittésammanträden. För ett standardiseringsprojekt "varumottagning" har LO-förbund varit med om att finansiera delar av standardiseringsorganets kostnader. I detta fall kom dock initiativet till projektet från berörda fackförbund. I övriga projekt, som de intervjuade personerna deltagit

i, har man från standardiseringsorganen inte begärt att de fackliga organisationerna skall vara med och finansiera deras kostnader.

De flesta fackliga representanter ansåg att de hade gjort nytta i kommittéerna då det gällt att bevaka arbetsmiljöfrågor och tillföra praktiska synpunkter. Inte i något fall hade det förekommit att man i en väsentlig fråga inte hade fått gehör för sina synpunkter. Man ansåg att industriexperterna hade en positiv attityd till de fackliga företrädarna och att man genom deltagandet fick värdefulla kunskaper, information och kontakter.

Ingen av de intervjuade personerna hade som svensk delegat deltagit i något internationellt standardiseringsarbete, men flera skulle vilja delta.

Det största problemet med att delta är att dokumentation i stor utsträckning är på engelska och att svåra fackuttryck härvid används. För nya deltagare var det också i början svårt att förstå hur det nationella och internationella standardiseringsarbetet är organiserat och bedrivs. De olikheter i kommmittéstrukturen som finns på global, europeisk och nationell nivå upplever man som mycket förvirrande. Endast inom elområdet har man samma kommittébeteckningar på de olika nivåerna.

Flera av de intervjuade personerna sitter även med i arbetarskyddsstyrelsens grupper för att utarbeta föreskrifter inom arbetsmiljöområdet. Detta arbete är delvis likartat med standardiseringsarbetet. Man hade dock positivare erfarenheter av att medverka i standardiseringsarbetet, eftersom de förslag som arbetsgrupperna lämnar ifrån sig normalt också överensstämmer med den slutligt fastställda standarden. Förslag som arbetsgrupper vid arbetarskyddsstyrelsen tar fram genomgår däremot en omfattande - och ofta nödvändig - juridisk bearbetning.

Arbetsmarknadens parter finns representerade i arbetarskyddsstyrelsens styrelse och i olika arbetsgrupper. Om arbetarskyddsstyrelsen medverkar i ett standardiseringsprojekt får parterna härigenom en möjlighet att indirekt påverka standardiseringsarbetet. En sådan indirekt påverkan ansåg dock de intervjuade personerna vara otillräcklig då det gäller standardiseringsprojekt inom områden, där säkerhet och miljö har stor betydelse.

6.3 Facklig medverkan på europeisk nivå

Det är inte vanligt att fackliga företrädare ingår som delegater i CEN/CENELEC-kommittéer. Europafacket (EFS) har i olika sammanhang tagit upp frågan om fackligt inflytande i det europeiska standardiseringsarbetet. Under hösten 1988 träffade EG-kommissionen och EFS en överenskommelse om att upprätta ett europeiskt arbetsmiljöinstitut.

Institutet (the European Trade Union Technical Bureau for Health and Safety) är avsett att fungera som ett expertorgan knutet till EFS och skall göra det möjligt för löntagarorganisationerna att bevaka och påverka standardiseringsprocessen i CEN/CENELEC. Det nya institutet skall även kunna bistå nationella fackliga organisationer och t.ex. ge teknisk assistans vid utarbetande av yttranden över förslag till standarder.

EG-kommissionen bidrar med 5 Mkr till det nya europeiska arbetsmiljöinstitutet. EFTA har också nyligen beslutat att bidra med 800.000 kr till uppbyggnad av institutet.

7 STANDARDISERING OCH TEKNISK UTVECKLING

7.1 Allmänt

Standarder och därmed också standardisering utgör en självklar komponent i en teknisk innovationsprocess. Vissa typer av standarder om storheter och enheter, terminologi och klassifikation har betydelse på ett tidigt stadium i utvecklingskedjan. Andra typer långt senare, såsom exempelvis modulstandarder, funktionskravs- och provningsstandarder.

Av bilaga 5 framgår att de flesta ledamöter i tekniska kommittéer kommer från produktutvecklingsenheter inom storföretag samt att även många kommer från forskningsinstitut och högskolor.

Sambandet mellan teknisk förnyelse och standardisering har studerats inom ramen för en adjungerade professur vid Chalmers Tekniska Högskola. Bl.a. har empiriska studier gjorts inom konsumentinriktad teleteknik-, komponent- och plastindustri.

EG-kommissionen har under våren 1989 gett CEN/CENELEC uppdraget att utarbeta en publikation om sambandet mellan standardisering och FoU-projekt. EFTA-sekretariatet har i april 1989 inbjudits att deltaga i projekt som syftar till att understryka europastandardiseringens betydelse i såväl EG:s egna forskningsprojekt men också i pågående EUREKA-projekt.

7.2 Sektorsforskning

Tillämpad forskning och utveckling (FoU) i offentlig regi finansieras i huvudsak sektorsvis. I detta ligger att den främst avser att tillgodose en viss samhällssektors kunskaps- och utvecklingsbehov. Sektorsforskningens andel av den svenska forskningen har vuxit kraftigt under de senaste decennierna.

I Sverige finns dels statliga forskningsfinansierande sektorsorgan, dels myndigheter med uppgift att bedriva egen forskning inom en viss sektor. Bägge uppgifterna kan förekomma vid samma myndighet, t.ex. statens naturvårdsverk.

Flertalet av dessa organ har en övergripande uppgift inom sin samhällssektor. Denna uppgift innefattar inte bara kunskapsuppbyggnad utan ofta även ett ansvar för att informera om framtagna forsknings- och utvecklingsresultat samt att se till att dessa kommer till praktisk användning.

Bland de forskningsfinansierande myndigheterna har ett 20-tal sådan inriktning på verksamheten att standardisering är eller borde vara ett medel för att föra ut sektorns FoU-resultat i praktisk tillämpning. Dessa myndigheter stöder också sådan verksamhet, dock i mycket varierande omfattning. I vissa fall bedrivs sektorns standardiseringsverksamhet utanför de etablerade standardiseringsorganen som ett led i sedan länge etablerat internationellt samarbete. Ett exempel på detta är arbetet inom läkemedelsområdet.

Praxis vad gäller stödet till standardisering och synen på standardiseringens roll inom sektorn varierar således i hög grad. I det följande belyses detta med exempel från tre stycken organ, som stöder sektorsforskning inom områden där kopplingen mellan FoU och standardisering är uppenbar. Dessa är styrelsen för teknisk utveckling (STU) - teknisk utveckling och forskning, Arbetsmiljöfonden (AMFO) - forskning och utveckling inom arbetsmiljöområdet och statens råd för byggnadsforskning (BFR) - forskning och utveckling inom det byggnadstekniska området.

STU

Ett 30-tal s.k. kollektivforskningsinstitut och

programstyrelser har STU som statlig huvudman. Dessa bedriver branschspecifik FoU och finansieras dels av berörd bransch, dels av statsbidrag från STU. I början av 80-talet såg STU över sin bidragspolitik. I samband därmed skärptes attityden till allmänna bidrag, däribland sådant bidrag till standardisering. Däremot kan projektrelaterade stöd beviljas och kollektivforskningsinstituten är oförhindrade att inom ramen för sitt uppdrag i särskilda fall delta i standardiseringsarbetet. STU kan också lämna särskilt projektstöd till intressanta standardiseringsprojekt. Arbetet vid kollektivforskningsinstituten med standardisering kan också finansieras av andra intressenter än STU.

De bidrag som instituten på detta sätt lämnar är svårt att uppskatta. Ca hälften av instituten och programstyrelserna uppger att de deltar i standardiseringsarbetet och även i vissa fall lämnar konkreta bidrag till verksamheten. Dessa organ framhåller också vikten av att de har resurser att delta i standardiseringsarbetet.

AMFO

Inom ramen för löpande projekt ger AMFO ibland möjlighet för sina bidragsmottagare att, delta i standardiseringsarbete. I en hel del projekt antas dock den kunskap som genereras ha direkt tillämpning i standardiseringsarbetet. Inom arbetsmiljöområdet är främst arbetarskyddsstyrelsen (ASS) det organ som svarar för de föreskrifter som reglerar arbetsmiljön. I den mån dessa föreskrifter baseras på standard är det således ASS som svarar för den svenska myndighetsbevakningen. Verksamheten med att ta fram sådana föreskrifter finansieras som regel inte av AMFO.

Inom vissa områden, som inte är föremål för direkt reglering i föreskrifter, kan självfallet standard påverka arbetsmiljö, t.ex. inom ergonomiområdet. AMFO har dock hittills avslagit framställningar från SIS om

ett allmänt bidrag till sådant arbete.

BFR

Ungefär 30 % av byggstandardiseringens finansieras av BFR. Bidraget, som har karaktären av basfinansiering, uppgår f.n. till ca 3,2 Mkr per år. Därutöver finansierar BFR enskilda standardiseringsprojekt.

Enligt standardiseringsorganens beräkningar kommer SIS och fackorganen att från STU, AMFO och BFR erhålla totalt ca 6,3 Mkr 1988/89. Härutöver ges ca 3-4 Mkr ges således f.n. till högskolor och FoU-institutioner för forskningsprojekt med anknytning till standardisering. De direkta och indirekta bidragen uppgår således totalt till ca 10 Mkr/år.

För samtliga sektorsorgan torde den ökade medvetenheten om EG-samarbetets betydelse öka behovet av standardiseringsarbetet. Svårigheten för sektorsorganen att bevilja sådana bidrag kan ligga i de bedömningssvårigheter, som uppstår då allmänt hållna ansökningar om standardiseringsbidrag skall vägas mot utförliga ansökningar om bidrag till enskilda FoU-projekt.

7.3 Standardisering inom nya teknikområden

Standardisering har genom åren utvecklats från traditionell elsäkerhets- och verkstadsteknisk standardisering till standardisering för en rad olika teknikområden. Med en allt mer accelererande teknisk utveckling kommer denna trend att bestå under 1990-talet.

Standardiseringsorganen söker just nu i en internationell studie identifiera de områden där behovet av standardisering kommer att vara störst. Inom ramen för ISO:s långsiktiga planering medverkar SIS i studien "A vision of the future". Studien genomförs enligt den så kallade Delfi-metoden. En bred skara deltagare från företag, forskningsinstitut, myndigheter och högskolor

besvarar en enkät om 150 högprioriterade tekniska innovationer. Resultaten av den första omgången svar sänds till deltagarna en andra gång för komplettering i syfte att uppnå ett brett samförstånd kring den förutsedda behovsutvecklingen. Studien beräknas vara slutförd i början av 1990.

I Sverige diskuteras ett projekt där IVA i samarbete med SIS avser undersöka företagsledningars syn på standardiseringen som ett konkurrensverktyg. Eventuellt kommer projektet också att omfatta identifiering av områden där standardiseringen är eller kan komma att bli viktig för Sveriges internationella konkurrenskraft.

8 STANDARDISERINGENS ÖKADE BETYDELSE OCH NYA ROLL

8.1 Inledning

Standardiseringen tillkom ursprungligen för att tillgodose näringslivets behov. Genom t.ex. variantbegränsningar skapas förutsättningar för större tillverkningsserier och därmed lägre styckkostnader. Om berörda företag och andra intressenter i ett standardiseringsprojekt kan ena sig om en gemensam lösning uppnås förenklingar och besparingar.

Den svenska standardiseringsverksamheten har sedan nuvarande statsbidrag infördes för drygt 20 år sedan successivt vuxit i omfattning. Detta beror på den snabba ekonomiska tillväxten och den fortgående specialiseringen inom industri, handel och förvaltning. Behovet av standarder är relaterat till antalet transaktioner i ekonomin. Störst behov av standarder har man inom områden med många säljare och många köpare. De senare kan då vara andra företag, myndigheter eller slutliga konsumenter.

Under de närmaste åren bedöms behovet av nya standarder komma att bli ännu större än under tidigare år. De framtida standarderna bedöms även få större tekniska, ekonomiska och sociala verkningar än tidigare. Orsaken till detta är främst det accelererande västeuropeiska integrationsarbetet och krav på konsument- och arbetstagarinflytande.

EG har genom den s.k. enhetsakten (Single European Act), som formellt trädde i kraft den 1 juli 1987, antagit ett åtgärdsprogram för att uppnå en gemensam marknad till senast 31 december 1992. Hittills har beslut fattats om över 250 konkreta åtgärder inkl. ett stort antal åtgärder som inte ingick i de ca 300 förslag som fanns med i EG-kommissionens Vitbok från år 1985.

I detta program spelar standardiseringen en nyckelroll inom följande viktiga områden:

- Avskaffande av tekniska handelshinder genom ökad hänvisning till standard.

- Öppnande av offentlig upphandling.

- Teknikutveckling och fri handel inom bl.a. telekommunikations- och informationstjänster.

Ytterligare orsaker till att nya standarder kommer att behövas är:

- Den teknisk-ekonomiska utvecklingen mot mera komplicerade system.

- Kraven på kundanpassning och brukarinflytande.

8.2 Avskaffande av tekniska handelshinder

Under många år har EG försökt att avskaffa tekniska handelshinder genom att anta direktiv med detaljerade krav som olika produkter måste uppfylla för att fritt få säljas över hela gemenskapsområdet. Detta visade sig emellertid vara en långsam process på grund av förslagens detaljerade karaktär och svårigheter att uppnå den enighet som krävs enligt artikel 100 i Romfördraget.

I maj 1985 beslöt EGs ministerråd om ett nytt arbetssätt för att harmonisera regler (The New Approach to Technical Harmonisation and Standards). Arbetssättet överför tekniken "hänvisning till standard" enligt EG:s lågspänningsdirektiv från 1973 till att omfatta också icke elektriska produkter. Rådsbeslutet får snarare ses som ett program än en bindande föreskrift.

Den nya modellen bygger på fyra grundläggande princi-

per:

a) Harmonisering vad gäller medlemsstaternas lagstiftning begränsas till att anta väsentliga säkerhetskrav.

b) Väsentliga säkerhetskrav implementeras genom tekniska specifikationer från europeiska standardiseringsorganisationer (CEN, CENELEC och ETSI) på grundval av överenskommelse mellan organisationerna och kommissionen.

c) De tekniska specifikationerna (Europastandarder eller harmoniseringsdokument, liksom nationella standarder) är inte tvingande och vidmakthåller sin status som frivilliga regler.

d) Nationella myndigheter är skyldiga att förutsätta att varor tillverkade i enlighet med harmoniserade standarder (eller tillfälligt med nationella standarder) uppfyller de väsentliga säkerhetskraven. Det skapas med andra ord bevisbörda för de tillverkare som inte använder harmoniserade nationella standarder.

I det nya arbetssättet finns ingen hänvisning till internationella standarder - till skillnad från vad som gäller i EGs lågspänningsdirektiv. Nya arbetssättet tillåter vidare tillverkardeklaration och skall stärka tillverkares eget ansvar.

Hittills har tre "New Approach"-direktiv fastställts nämligen för enkla tryckkärl, leksaker och byggprodukter. Ytterligare två direktiv har kommit långt i EGs beslutsprocess, nämligen för elektromagnetiskt störningsskydd och maskinsäkerhet. Tre förslag till direktiv diskuteras f.n., nämligen för personlig skyddsutrustning, icke automatiska vågar och gasutrustning. Ytterligare direktiv är att vänta.

Eftersom svenska standardiseringsorgan är fullvärdiga medlemmar i CEN/CENELEC/ETSI ger "New Approach"-direk-

tiven svenska intressenter möjlighet att påverka de gemensamma Europastandardernas utformning. Däremot kan Sverige inte direkt påverka EG-direktivens utformning, utan bara indirekt genom EFTA och CEN/CENELEC/ETSI.

8.3 Offentlig upphandling

Statlig och andra offentliga organs upphandling inom EG har uppskattas till ca 3 000 miljarder kronor, vilket motsvarar omkring 10 % av EGs bruttonationalproduktion. Inom gemenskapen har man länge försökt att garantera att alla EG-företag har en rättvis chans att få offentliga beställningar och uppdrag.

I EG:s upphandlingsdirektiv (Suppliers Directive 77/62/EEC), som nyligen skärpts genom ett tillägg (88/295/EEC), behandlas frågan om tillämpning av standarder i artikel 8. Det anges att tekniska specifikationer skall definieras med utgångspunkt ifrån nationella standarder som överenstämmer med Europastandard eller med referens till vanliga tekniska specifikationer.

I avsaknad av Europastandard eller vanliga tekniska specifikationer får de tekniska specifikationerna definieras med referens till andra dokument. I sådana fall är det lämpligt att referens görs i följande preferensordning:

a) Nationell standard som överensstämmer med internationell standard som är godtagen i det land där den upphandlande myndigheten finns.

b) Andra nationella standarder i den upphandlande myndighetens land.

c) Annan standard.

I artikel 8 anges också att medlemsstaterna inom EG skall förbjuda tekniska specifikationer som anger va-

rumärken, patent, speciella produktionsursprung. I de fall den upphandlande myndigheten inte på annat sätt kan ange tillräckligt precist vad upphandlingen avser måste hänvisning till specifikt varumärke etc. åtföljas av "eller motsvarande".

En liknande skärpning har nyligen även gjorts i EG:s direktiv för offentliga arbeten (Work Directive 71/305/EEC). I oktober 1988 lades också ett förslag fram om direktiv om upphandling inom energi-, transport-, vatten- och telekommunikationssektorerna. Dessa har hittills varit undantagna från EG:s allmänna direktiv.

Det framlagda förslaget till nya upphandlingsregler följer direktivet för upphandling av varor vad gäller bl.a. kravet att följa Europastandard och allmänna tekniska specifikationer i anbudsunderlaget.

Att EG-kommissionen tillmäter användandet av gemensamma standarder stor betydelse framgår tydligt av förslaget till rättsmedelsdirektiv som presenterades i december 1988. Enligt förslaget skall en upphandlingsprocess kunna "frysas", för att tid skall erhållas för att pröva om en upphandlande myndighet följt EG:s regler vad gäller olika villkor som myndigheten ställer.

Inom EFTA finns f.n. ingen direkt motsvarighet till EG:s upphandlingsdirektiv, utan för EFTA-länderna finns bara allmänna regler i dels artikel 14 i EFTA-konventionen (1960:198), dels den s.k. Lissabonrekommendationen av oktober 1966.

Enligt artikel 14 i EFTA-konventionen skall offentliga företag och myndigheter avveckla eventuella bestämmelser som ger den inhemska produktionen skydd eller som med hänsyn till nationalitet diskriminerar företag i andra medlemsländer. Upphandling av flertalet jordbruksvaror är dock inte underkastade de angivna bestämmelserna liksom inte heller upphandlingar avseende

byggnads- och anläggningsarbeten och tjänster.

Enligt Lissabonrekommendationen skall offentliga företag vid upphandling och annan kommersiell verksamhet ge lika behandling för inhemska varor och andra varor av EFTA-ursprung. De är vidare skyldiga att lägga ut beställningar på grundval av affärsmässiga överväganden.

Varje medlemsland inom EFTA får således själv bestämma sina upphandlingsregler under förutsättning att de inte diskriminerar eller innehåller skydd för inhemska produkter. Standarder anges inte specifikt i EFTA-konventionen eller i Lissabonbeslutet. Däremot anges i EFTA-riktlinjerna för standardisering (EFTA/TBT 28/88) att tekniska specifikationer för offentlig upphandling bör definieras med hänvisning till fastställd global eller europeisk standard.

Sedan något år pågår ett intensivt arbete inom EFTA med att söka skapa en bro emot EG avseende bl.a. bestämmelser för offentlig upphandling. Såväl EFTA-sekretariatet som EFTAs handelsexpertkommitté studerar f.n. EGs bestämmelser för offentlig upphandling med syfte att skapa motsvarande bestämmelser för EFTA. Härvid kommer relationen mellan standarder och upphandlingsbestämmelser att särskilt diskuteras.

EFTA-sekretariatet har nyligen presenterat en lägesbild av det standardiseringsarbete som utförs i samarbete mellan EFTA och EG (Public Procurement and Standardization, EFTA/CTE/W2/89). Av denna framgår att EFTA-staterna och EG-kommissionen nyligen begärt att de europeiska standardiseringsorganen (CEN och CENELEC) skall

a) Identifiera kraven för Europastandarder som kan användas av bl.a. de myndigheter som tillhandahåller dricksvatten, gas, transporttjänster.

b) Framlägga karakteristiska egenskaper som de föreslagna standarderna skall omfatta för att bruket av standarder, speciellt inom området offentlig upphandling, skall främjas.

EFTA-sekretariatet slutar med att uttrycka förväntningen att CEN och CENELEC senare under våren kommer att presentera en rapport över förslag till Europastandarder inom de angivna områdena.

Utvecklingen inom EG och samarbetet mellan EG- och EFTA-länderna kommer således sannolikt att medföra att standardiseringen kommer att spela en viktigare roll för den framtida offentliga upphandlingen i Sverige - såväl den offentliga upphandlingen som den kommunala.

8.4 Teknikutveckling och fri handel inom IT-området

Telekommunikationstjänsterna i Västeuropa domineras av statliga post- och televerk, som har en monopolställning. Dessa verk anses i allmänhet dåligt ha svarat upp mot användarnas krav, särskilt mot krav från storföretag som i sin affärsverksamhet behöver avancerad utrustning för internationelll datakommunikation. EG har därför vidtagit en serie avregleringsåtgärder för att skapa en gemensam marknad för IT-produkter och telekommunikationstjänster. Särskilt vad gäller avancerade tjänster bedöms utsikterna goda att ha fullbordat integrationen före 1993.

Handeln med många IT-produkter är global. För att företag i Västeuropa skall kunna hävda sig på världsmarknaden är det därför nödvändigt att nationella tekniska specifiktioner ersätts med internationella standarder. Inom Västeuropa har post- och teleförvaltningarna gått samman och bildat ett särskilt institut för IT- och telekommunikationstandardisering. Detta institut, som förkortas ETSI, har ett nära samarbete med CEN och CENELEC. I ETSIs arbete deltar tekniska experter från post- och televerken, tillverkare, brukare

och administratörer.

Eftersom marknaden för många IT-produkter är global har ETSI ett nära samarbete med ISO för att utveckla öppna s.k. OSI-standarder (Open Systems Interconnection). Tillämpning av dessa standarder gör det möjligt att länka samman IT-utrustning och att arbeta tillsammans, oberoende av utrustningens märke eller lokalisering. OSI-standarder innebär leverantörsoberoende system för både maskin- och programvara och därmed möjlighet till konkurrens i upphandlingarna inom IT-området. Inom EG måste sedan februari 1987 offentliga organ vid sin upphandling göra tekniska specifikationer enligt OSI-standarder när man köper IT-system över en viss beloppsnivå.

EG och EFTA har gjort stora FoU-satsningar inom IT-området. Standardiseringssamarbetet inom ETSI och EWOS (European Workshop on Open Systems) innebär ett stöd till teknikutvecklingen i Europa och ger samtidigt möjlighet till en fri handel och ökad konkurrens.

8.5 Den teknisk-ekonomiska utvecklingen mot mera komplicerade system

Ursprungligen gällde standardiseringen provningsmetoder, variantbegränsningar och måttsamordning av material och enkla komponenter.

Denna typ av standarder finns det alltjämt behov av, men den tekniska och ekonomiska utvecklingen har gjort att standardiseringen nu fått en annan karaktär. För det första uttrycks standarder i dag mera som krav på funktioner eller egenskaper som en produkt skall ha, i stället för detaljerade krav på hur produkten skall vara konstruerad. Härigenom ges möjlighet att välja olika material och tekniska lösningar för att uppfylla kraven. Innovationer och industriell förnyelse främjas.

För det andra gäller standardiseringen ofta hela system. Ett exempel på detta är måttsamordningen av emballage, lastpallar, containrar, transportmedel och lagerlokaler. Denna standard, som påverkar utformningen av allt ifrån den minsta livsmedelsförpackning till stora containerfartyg, har lett till lägre transportkostnader och stora samhällsekonomiska besparingar. Ett annat exempel är streckkoder, som börjat att tillämpas inom ett stort antal områden, och som förändrat arbetsförhållandena för många människor.

För det tredje har standardiseringen alltmera kommit att ligga i fronten av forskning och teknisk utveckling. Utvecklingskostnaderna för många nya produkter och system är höga. Inte ens stora företag klarar av att bära dem, om man inte är säker på att produkten eller systemet kommer att passa in i en eventuell framtida standard. Som exempel kan CD-skivan nämnas för vilken det fanns en standard redan innan skivor, grammofoner m.m. var kommersiellt tillgängliga. Även inom IT-området strävar man nu efter att standardisera "före" marknadsföringen och inte som tidigare "efter".

Sammanfattningsvis bedöms att den tekniskt-ekonomiska utvecklingen leder till att standardiseringen får en ändrad karaktär. Samtidigt blir standardiseringen ett allt viktigare instrument i den framtida näringspolitiken. En modern standardisering kan främja teknisk utveckling och ekonomisk tillväxt.

8.6 Krav på kundanpassning och brukarinflytande

Under de senaste åren har många företag i Sverige omorganiserats och utvecklats i syfte att bättre möta kundernas och andra brukares behov. Kundanpassning, kundorientering och service har blivit nyckelord inom både privata och offentliga företag. Även inom standardiseringen har kravet på kundanpassning börjat att slå igenom och man försöker att få med företrädare för konsumenter och andra brukare i standardiseringsarbe-

tet.

Inom den konsumenttekniska forskningen har metoder utvecklats för att fånga upp och formulera de krav och önskemål som brukaren/konsumenten ger uttryck för i användningssituationen, samt att överföra dessa krav till en kravspecifikation i tekniska termer. Det är således möjligt för enskilda företag att med tillämpning av konsumenttekniska metoder analysera brukarnas behov och önskemål som underlag för produktutveckling och intern företagsstandardisering.

Sådan kundanpassning är bäst utvecklad i branscher med väl utvecklad konkurrens och i kundleverantörsrelationer där kunden själv är producent och starkare än leverantören.

Många företag har dock inte funnit lämpliga former för en brukarorienterad produktutveckling. Samarbete inom ramen för standardiseringsprojekt mellan tillverkare, forskningsorgan och företrädare för brukare/konsumenter kan vara en möjlighet och ofta en effektiv väg att uppnå en bättre kundanpassning.

Det nationella standardiseringsarbetet och i ännu högre grad det internationella standardiseringsarbetet tar ofta lång tid. I vissa fall blockeras arbetet av att olika företag har skilda tekniska lösningar och att man inte vill ge ett konkurrerande företag någon fördel. Alternativt kan standardiseringsarbetet resultera i en urvattnad kompromiss som inte tillgodoser brukarnas krav och önskemål.

Medverkan av företrädare för konsumenter och andra brukare, t.ex. småföretagare och personal från företags inköpsenheter och tillämpning av ett brukarorienterat arbetssätt kan vitalisera standardiseringsarbetet och höja kvaliteten på framtida standarder.

8.7 Är företagen medvetna om standardiseringens nya roll?

Av vad som sagts i det föregående framgår att bl.a. de förändringar av standarder, som kan bli en följd av en stor västeuropeisk marknad, dramatiskt kan komma att påverka produktionsbetingelserna för många svenska företag och därmed för hela samhället.

I SISU:s enkätundersökning om kommittésammansättning m.m. fanns även en fråga med om intresset för standardiseringsfrågorna inom hans företag eller organisation hade ökat till följd av EG och den nya metoden (New Approach) för harmonisering av regler. Av de som besvarade denna fråga svarade ungefär 1/3 "nej", 1/3 "ja" och 1/3 "ja, mycket".

Förändrade standarder kan få särskilt kännbara verkningar för småföretag, som kanske inte har ekonomiska resurser att anpassa sig till nya förutsättningar. Inte minst för småföretag är det viktigt att få god information om pågående standardiseringsarbete och försöka att påverka standardiseringsarbetet.

Av SISUs enkätundersöfkning om kommittésammansättning m.m. framgår dock att knappt 7 % av ledamöterna kom från företag med färre än 100 anställda.

SISU har även gjort en mindre enkätundersökning till 30 småföretag tillhörande SAF. Följande tre frågor ställdes:

Fråga 1. Tillverkar Ni eller köper ni någon produkt, vara eller tjänst som är utformad enligt en svensk standard och som är av väsentlig betydelse för Er verksamhet?

Fråga 2. Vet Ni om det pågår eller planeras något standardiseringsarbete i Sverige eller på europeisk nivå som kan komma att påverka förutsättningarna för Er verksamhet?

Fråga 3. Har Ni kunnat påverka hur nya standarder inom Ert verksamhetsområde har utformats?

Av 30 företag som ingick i urvalet besvarade 22 företag enkäten. Av dessa svarade 14 "ja" på fråga 1 och av dessa 14 svarade åtta "nej" på fråga 2, dvs. drygt hälften av de företag som är beroende av en standard känner inte till vad som pågår på standardiseringsområdet.

Av de 22 företagen var det bara nio som svarade "ja" på fråga 3. Av dessa nio företag, som således ansåg sig kunna påverka standardens utformning, deltog ett företag i ett tekniskt kommittéarbete, tre medverkade som remissinstans och fem ansåg sig kunna påverka standardiseringsarbetet genom sitt branschorgan.

Även om de undersökningar SISU gjort inte gör anspråk på någon vetenskaplig representativitet indikerar resultaten att företagens kunskaper om pågående och planerade standardiseringsprojekt behöver förbättras.

9 BEDÖMNINGAR OCH FÖRSLAG

9.1 Allmänna utgångspunkter

Enligt min bedömning är det nödvändigt med en ökad satsning på standardisering. Det viktigaste skälet för detta är att standardiseringen och numera även certifieringen har kommit att spela en allt viktigare roll i EFTA/EG-samarbetet. I det följande kommer jag relativit utförligt att motivera varför jag anser att en kraftsamling nu krävs från staten, näringslivet och andra intressenter för att utveckla den svenska standardiseringen.

EFTA/EG-samarbetet

Tillsättandet av SISU-utredningen har skett mot bakgrund av bl.a. den roll som standardisering och certifiering har fått i den internationella handeln. Som framgår av kapitel 8 har standardisering och certifiering stor betydelse för EG:s arbete på att förverkliga den inre marknaden till utgången av år 1992. Enligt EG-kommissionens Vitbok från år 1985 har standardiseringen en nyckelroll på flera viktiga områden som avveckling av tekniska handelshinder, offentlig upphandling, teknikutveckling m.m. Denna strategi från EG:s sida har skapat förutsättningar för ett fördjupat EFTA/EG-samarbete. Ett dynamiskt ekonomiskt samarbete i hela Västeuropa (European Economic Space) är vad Sverige eftersträvar enligt de av riksdagen våren 1988 godkända allmänna riktlinjerna för det västeuropeiska integrationsarbetet (prop. 1987/88:66, UU 24, rskr. 245).

Som framgår av bilaga 3 bedrivs det europeiska standardiseringsarbetet i formellt självständiga organ där EG- och EFTA-länderna medverkar i på lika villkor. En motsvarande självständig infrastruktur håller nu på att byggas upp också på provnings- och certifierings-

området.

Av särskilt stor betydelse har standardisering och certifiering fått inom EG när det gäller att harmonisera tekniska produktregler på områden där fel eller brister kan medföra risk för liv, hälsa och säkerhet. I EG:s Vitbok förutsätts en verklig regelharmonisering ske på sådana områden för att få till stånd en fri varucirkulation. På andra områden förlitar man sig däremot på principen att vad som är tillåtet att marknadsföra i ett EG-land också skall få marknadsföras i övriga EG-länder, såvitt dessa inte kan visa att undantagsreglerna i Rom-fördraget om riskfyllda produkter är tillämpliga. (Den s.k. "Cassis de Dijon"-principen.)

För harmonisering av tekniska regler hänvisas i Vitboken till den s.k. nya metoden (New Approach), som närmare beskrivs i kapitel 8. Denna innebär att endast tämligen allmänt hållna säkerhetskrav uppställs i direktiv, som är rättsligt bindande, medan utformningen av de tekniska produktspecifikationerna överlämnas till de europeiska standardiseringsorganen. Standarderna bibehåller sin karaktär av frivilliga normer, men ges rättsverkan på så sätt att de presumeras uppfylla säkerhetskraven. Det betyder att myndigheter på nationell nivå har möjlighet att ingripa mot produkter som uppfyller standardens krav, men får då bevisbördan för att standarden är otillräcklig.

Under 1980-talet har viktiga steg tagits mot ett fördjupat och utvidgat samarbete mellan EFTA och EG inom och vid sidan av frihandelsavtalen. Upptakten skedde genom den s.k. Luxemburgdeklarationen år 1984, som utgjorde en politisk viljeyttring om sådant samarbete. Redan däri nämndes harmonisering av standarder och tekniska föreskrifter som lämpliga åtgärder för att undanröja tekniska handelshinder.

Luxemburgdeklarationen har följts upp dels genom re-

gelbundna möten på hög tjänstemannanivå mellan EFTA-länderna och EG-kommissionen, dels genom möten på expertnivå. Frågor om tekniska föreskrifter, standardisering, provning och certifiering har där getts stor betydelse.

Mötena på expertnivå har bl.a. som syfte att, för olika produktområden, undanröja befintliga handelshinder och förhindra uppkomsten av nya. Detta gäller främst direktiv enligt den nya metoden. Vid mötena drar man även upp riktlinjerna för vidare samarbete. Viktiga inslag är:

- Ömsesidig information på ett så tidigt stadium som möjligt om vilka EG-direktiv som förbereds och motsvarande bestämmelser inom EFTA-länderna.

- Informationsutbyte om standardisering.

- Arrangemang för provning och certifiering på olika områden.

I Sverige antog riksdagen våren 1988 en ändring i EFTA-konventionen för att göra informationsproceduren för tekniska föreskrifter bindande mellan medlemsländerna (SFS 1988:568). EFTA-länderna ingick i juni 1988 en konvention om ömsesidigt godtagande av provningsresultat och bevis om överensstämmelse. Konventionen har våren 1989 godkänts av riksdagen.

Inom EG-kommissionen arbetar man nu på slutversionen av ett dokument som finns i en första version från den 29 november 1988 (Certif. 88/10) med beteckningen "A Policy Statement of the Commission on Technical Specifications Testing and Certification: The Global Approach". Slutversionen, som beräknas komma under sommaren 1989, väntas inte i några betydelsefulla avseenden skilja sig från den första versionen. Dokumentet innehåller bland annat ett förslag till resolution som avses komplettera EG-rådets resolution om den nya

metoden från 1985. I dokumentet, som ger en helhetsbild på EG:s synsätt, anges uttryckligen att EFTA-länderna genom sin medverkan i det västeuropeiska standardiseringsarbetet har en särställning i förhållande till andra, utanför EG stående länder.

EFTA-länderna har å sin sida vad gäller standardisering, provning och kontroll antagit riktlinjer som nära ansluter till EG:s synsätt.

Jag konstaterar således att det bör finnas förutsättningar att genom harmonisering av tekniska regler och kontrollordningar åstadkomma en fri varucirkulation mellan EFTA och EG. På många områden, t.ex. tryckkärl och leksaker, pågår EFTA-arbete med sektorsöverenskommelser, som avses kunna ligga till grund för samarbete med EG inom motsvarande sektor.

Diskussionerna mellan EG och EFTA har under våren 1989 gått in i en ny fas med inledande av samtal om ett närmare samarbete. Svårigheterna bör dock enligt min mening inte underskattas, eftersom EG:s och EFTA:s legala grund är så olika. EG har många gånger understrukit att ett fördjupat samarbete måste bygga på balans mellan parternas rättigheter och skyldigheter.

Utvecklingen går under alla omständigheter mot för EG och EFTA gemensamma tekniska regler för allt fler produkter av betydelse för handeln. En viktig fråga för Sveriges och övriga EFTA-länders del är naturligtvis i vilken grad vi har möjlighet att påverka utformningen av sådana gemensamma regler. Även om våra möjligheter att påverka utformningen av EG-direktiv har förbättrats genom tillgång till tidiga utkast m.m. och vi givetvis bör utnyttja alla kanaler som finns för en sådan påverkan, är det givet att utanförstående länder endast i begränsad utsträckning kan påverka EG:s interna beslutsprocess. Däremot har vi lika goda möjligheter som EG-länderna att påverka standardiseringsarbetet.

Jag anser att det ännu är för tidigt att säga hur nära EG och EFTA kommer att samarbeta på olika områden. Däremot är det helt klart att standardiseringsarbetet på europeisk nivå kommer att få ökande betydelse för svensk del. Det gäller både för den rent kommersiella standardiseringen och sådan standardisering där staten har ett direkt intresse som ansvarig för liv, hälsa, säkerhet, miljö osv. Att vi genom våra standardiseringsorgan kan visa ett aktivt och kunnigt deltagande har enligt min mening en stor betydelse för Sveriges position i EFTA/EG-samarbetet.

Hittillsvarande erfarenheter

Den europeiska utvecklingen leder till att utformningen av många regler som här i Sverige har legat på myndigheter i framtiden kommer att ske inom standardiseringsorgan och att många myndighetsgodkännanden av produkter kommer att ersättas med certifiering eller tillverkardeklaration. Nya förutsättningar vad gäller möjligheten att påverka utvecklingen uppkommer därigenom för staten och andra som har ett direkt intresse av att få särskilda synpunkter tillgodosedda, t.ex. konsumenter och arbetsmarknadens parter.

På många områden har det dock sedan länge förekommit ett samspel mellan myndighetsregler och standarder på så sätt att myndighetsregler på olika sätt anknyter till standarder. Detta förutsätter att myndigheterna har förtroende för standardiseringsarbetet och kan påverka detta. En sådan påverkan kan bara ske genom aktivt deltagande i det praktiska standardiseringsarbetet. Redan i dag deltar, som framgår av bilaga 5, många myndighetsföreträdare i nationella och internationella kommittéer där standarder av intresse för myndigheter tas fram.

Erfarenheter från deltagande i europeiskt och annat internationellt standardiseringsarbete har enligt vad

jag kunnat konstatera varit positiva. Om vi från svensk sida ställer upp med kompetenta experter, kommer väl förberedda och uppträder enigt vid sammanträdena i de internationella tekniska kommittéerna, har vi kunnat påverka den slutliga utformningen av standarderna. Detta förutsätter dock att vi i ett tidigt stadium kommer in i arbetet. Särskilt stort inflytande får det land som kommer med förslaget till ett nytt standardiseringsprojekt och som svarar för sekretariatsfunktionerna i tekniska kommittéer och arbetsgrupper.

SISU-utredningen har gjort omfattande kartläggningar av svenskt och internationellt standardiseringsarbete och haft flera överläggningar med olika intressenter i standardiseringsprocessen. Jag har härvid kunnat konstatera att den hittillsvarande standardiseringsverksamheten i allt väsentligt har fungerat bra.

Det decentraliserade arbetssättet med fristående, till SIS anslutna fackorgan i nära samverkan med respektive bransch eller intressentgrupp har betytt aktivt engagemang från branschen och underlättat finansieringen. SIS har svarat för nödvändig samordning och sammanhållning av verksamheten samt för ändamålsenlig produktion och utformning av svensk standard, liksom för försäljning och distribution av svensk, utländsk nationell och internationell standard. Det har för företag och statliga myndigheter varit praktiskt att ha ett organ vid förfrågningar och beställningar av standarder.

Hittillsvarande standardiseringsverksamhet har bedrivits i samverkan med myndigheter och näringslivet. Arbetet har nästan alltid resulterat i samförståndslösningar.

Svensk standardisering har också konstruktivt medverkat i och anpassat sig till internationell standard. Svensk standardisering har internationellt ett gott

anseende. Inom ISO har Sverige näst Västtyskland, Frankrike, Storbritannien och USA de flesta sekretariaten.

SIS har nyligen på eget initiativ genomfört en serie åtgärder för att stärka svensk standardisering. Bl.a. har SIS-STG och SIS-ITS ombildats till självständiga fackorgan och den materialtekniska standardiseringen sammanförts till ett nytt fackorgan, SIS-MNC. Inom SIS pågår för närvarande förberedelser för att inom ramen för standardiseringen i Sverige inlemma vissa områden som idag ligger utanför, däribland i första hand tryckkärlsområdet.

En omprioritering har också gjorts från rent nationella projekt till internationella, dvs. projekt som bedrivs i tekniska kommittéer vid de svenska fackorganen parallellt med att en eller flera kommittémedlemmar deltar som svenska delegater i motsvarande internationella standardiseringsarbete.

Nya problem

Vi befinner oss emellertid nu i en ny situation med en rad nya problem inom den svenska standardiseringsverksamheten, bl.a.

- Sverige har inte följt med i den utbyggnad som gjorts av CEN/CENELEC och den ökade satsning på standardiseringen som gjorts i flera viktiga EG-länder. Sverige har få sekretariat inom den europeiska standardiseringen.
- Information om standardiseringens ökade betydelse och nya roll har inte trängt fram till alla berörda företag och myndigheter.
- Många föreskrivande myndigheter deltar inte i standardiseringsarbetet i tillräcklig utsträckning, vilket bl.a. i vissa fall lett till att standardiseringsarbetet försenats och att industriföreträdare och myndighetsföreträdare inte framfört en samlad svensk uppfattning i CEN/CENELEC-kommittéerna.

- Statens roll i standardiseringsverksamheten är oklar och de statliga myndigheternas insatser okoordinerade. Någon egentlig uppföljning och utvärdering av de statliga insatserna görs inte heller.

Eftersom Sverige inte är medlem av EG och eftersom vårt mål är att den sociala dimensionen i integrationsarbetet skall ges stor tyngd, är det enligt min mening nödvändigt att arbeta för att skaffa svenska standardiseringsorgan ett stort inflytande i CEN/CENELEC/ETSI:s styrande organ och tekniska kommittéer. Det ger oss nämligen möjligheter att påverka policybeslutet och det praktiska arbetet och kravnivåerna i Europastandarder vad gäller t.ex. arbetsmiljö, miljöskydd och konsumentskydd. Dessutom ger det en möjlighet att - vid sidan av EFTA-vägen - genom CEN/CENELEC/ETSI indirekt påverka harmoniseringsarbetet. De europeiska standardiseringsorganen har nämligen ett betydande inflytande i den process som leder fram till att ett "New Approach"-direktiv antas av EG.

En kraftsamling krävs

Jag anser att vi från svensk sida nu bör göra en kraftsamling och försöka möta den hårdnande konkurrensen i standardiseringsarbetet från de stora EG-länderna. Om vi i det framtida västeuropeiska standardiseringsarbetet skall kunna få gehör för krav, som svenska företag, myndigheter, fackliga organisationer, konsumenter och andra intressenter ställer, måste både staten och näringslivet öka sina satsningar på standardisering både personellt och ekonomiskt. Inom områden som är viktiga för svenska intressenter anser jag att vår målsättning skall vara att ha en lika effektiv standardisering som de ledande EG-länderna.

Mitt utredningsuppdrag avser statens roll i standardiseringsverksamheten. Jag anser dock att näringslivets roll i standardiseringsverksamheten är ännu viktigare än tidigare och att näringslivet, trots att standardi-

seringen fått en ökad betydelse för myndigheternas regelskapande verksamhet, alltjämt bör ha huvudansvaret för standardiseringens utveckling. En utgångspunkt för mina förslag vad gäller finansiering och organisation av den framtida standardiseringsverksamheten är därför att ökade insatser från statens sida förutsätter att näringslivet ökar sina insatser i motsvarande grad.

I det följande kommer jag att redovisa vilka krav jag anser att staten nu bör ställa på standardiseringsorganen. Dessa krav bör kunna tjäna som ett underlag vid formulerandet av en mera genomtänkt statlig standardiserings- och certifieringspolitik. Därefter kommer jag att redovisa vilka finansiella och organisatoriska åtgärder som jag anser bör vidtagas för att utveckla den svenska standardiseringen.

9.2 Krav som staten bör ställa

Enligt direktiven för SISU-utredningen skall jag analysera och bedöma vilka krav som staten från sina utgångspunkter bör ställa på standardiseringen. Jag har härvid valt att skilja mellan krav vad gäller dels val av områden för standardisering och prioritering av arbetsinsatserna, dels krav på själva arbetssättet och former för inflytande.

9.2.1 Prioritering av insatser

Då det gäller val av områden för och prioriteringen av standardiseringsinsatserna anser jag att en central statlig detaljplanering bör undvikas och att det i största möjliga utsträckning bör överlåtas åt näringslivet att i decentraliserade former prioritera insatserna. Staten måste dock ställa krav på prioritering av vissa områden av dels handelspolitiska skäl, dels säkerhets-, miljö- och konsumentpolitiska skäl.

De handelspolitiska skälen, som har behandlats i

avsnitt 8.2-8.4, är mycket viktiga. Jag anser därför att SIS och fackorganen bör ge en förstahandsprioritet åt standardiseringsaktiviteter som är ett led i arbetet att förverkliga ett Västeuropa utan gränser. Trots att Sverige inte är medlem av EG och det inte nu är aktuellt att ansöka om medlemskap, anser jag att vi bör tillämpa samma riktlinjer för prioritering av våra insatser i detta avseende som de ledande EG-länderna. Detta underlättar nämligen möjligheterna att slå en bro mellan EG och EFTA och ge svenska företag tillgång till den stora västeuropeiska marknaden.

Antalet nya Europastandarder som behövs för att fullborda EG:s inre marknad är stort. Uppskattningar har gjorts om att det skulle behövas omkring 2.500 harmoniserade Europastandarder för att uppnå fri cirkulation av varor och tjänster.

Av de europeiska standardiseringsprojekt, som nu pågår eller som p.g.a. nya problem kan komma att påbörjas under den närmaste tiden anser jag att standardiseringsorganen särskilt bör prioritera områden där vi i Sverige i dag har särskilda kunskaper och hög kompetens eller högre nivå vad gäller skydd av liv, hälsa och miljö än man i allmänhet har inom EG. Målet bör vara att så långt möjligt få svenskt säkerhetstänkande accepterat och inarbetet i harmoniserade Europastandarder. Jag bedömer att förutsättningarna härför generellt sett är goda förutsatt att vi kan mobilisera erforderliga personella och ekonomiska resurser för att offensivt driva standardiseringsarbetet inom dessa områden.

För ett litet land som Sverige, som har en omfattande utrikeshandel och som har många företag med en ledande ställning på världsmarknaden, är det viktigt att satsningen på euoropeiskt standardiseringsarbete inte kommer i konflikt med satsningarna på global standardisering. Det västeuropeiska harmoniseringsarbetet ställer ökade krav på standardiseringsorganen och på ökat

engagemang och deltagande från näringslivets och myndigheternas experter. Jag anser dock att vi måste försöka att bibehålla vår nuvarande höga aktivitetsnivå på det globala planet. Resurser kan inte annat än undantagsvis flyttas från det globala planet till det europeiska standardiseringsarbetet.

En svensk policy för global och europeisk standardisering har tagits fram inom SIS och fackorganen och fastställts av SIS styrelse. Enligt SIS policy skall global standard från ISO och IEC i första hand och så långt möjligt utgöra grunden för Europastandard och därmed också för svensk standard. Endast när det saknas global standard eller denna till någon del är olämplig och det inte pågår något globalt arbete eller detta går för långsamt skall ett separat europeiskt standardiseringsarbete påbörjas. Motsvarande policy finns i olika former inom EFTA, EG och CEN/CENELEC. Det betyder att det globala standardiseringsarbetet blir viktigare än någonsin och att det europeiska harmoniseringsarbetet ställer ökade krav också på de globala standardiseringsorganen ISO och IEC.

Sammanfattningsvis anser jag således att staten skall ställa krav på SIS att prioritera standardiseringsprojekt som bidrar till att uppnå ett Västeuropa utan gränser och då särskilt projekt som rör arbetsmiljö, miljöskydd och konsumentskydd. Jag är medveten om att statliga verk och myndigheter härutöver kan ha behov av standarder för sin verksamhet, men jag anser att de i sådana fall får aktualisera standardiseringsprojekt på samma sätt som det privata näringslivet, dvs. genom finansiellt stöd till standardiseringsorganen och genom att ställa upp med teknisk expertis.

9.2.2 Arbetssätt och former för inflytande

SIS är ingen vanlig intresseorganisation. Eftersom staten fastställer stadgarna, utser ordförande och ger ekonomiskt stöd till verksamheten har SIS fått en

halvofficiell ställning. Av bl.a. detta skäl bör staten lägga fast vissa principer för verksamheten. Jag anser att följande principer bör vara vägledande för det framtida standardiseringsarbetet.

Frivillighet

Standardiseringsarbetet bör vara frivilligt. Ingen bör tvingas att delta i standardiseringsarbetet, och resultatet av arbetet bör inte heller påtvingas någon med andra maktmedel än den tekniska kvalitet som finns inbyggd i själva standarden. Frivillighet är viktig för att förhindra en överreglering. Inom områden där lagstiftning är nödvändig för att trygga liv, hälsa och miljö är det önskvärt att svenska myndigheter begränsar sina föreskrifter till att ange väsentliga säkerhetskrav och tillämpar presumptionsprincipen, eftersom detta ger möjlighet att frångå fastställda Europastandarder om lagstiftningens mål kan tillgodoses med andra lösningar än som anges i standarden.

Öppenhet

Standardiseringsorganen är inte myndigheter, men jag anser trots detta att öppenhet bör tillämpas i största möjliga utsträckning i allt standardiseringsarbete. Förslag till standardiseringsprojekt och slutliga utkast till standarder bör offentliggöras och tillhandahållas alla intresserade parter. Alla intressenter bör också såsom sker idag ges tillfälle att genom remissbehandling eller på annat sätt framföra sina synpunkter.

Brett deltagande

Ett så stort antal ledamöter som möjligt bör eftersträvas i standardiseringsorganens fullmäktige. Medlemsavgifter bör utformas så att även små företag och organisationer kan vara med.

Alla parter som kan tänkas ha ett intresse av att delta i ett kommmittéarbete bör inbjudas att delta. När ett nytt standardiseringsprojekt beslutas bör ingen utan synnerliga skäl hindras att medverka. En representativ sammansättning av olika berörda intressen bör dock eftersträvas i kommittéer och arbetsgrupper inklusive företrädare för arbetstagare och konsumenter. Samförståndslösningar bör alltid eftersträvas och särskild hänsyn bör tas till minoritetsintressenter[1]. Om röstning undantagsvis skulle behövas bör principen en deltagare en röst gälla.

Enhetlighet och konsekvens

Svensk standard bör täcka alla tekniska fackområden. Procedurreglerna för standardiseringsarbetet bör garantera att dessa standarder bildar en helhet och att inte olika standarder strider mot varandra.

Koppling till den tekniska och ekonomiska utvecklingen

Standard bör baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet. Nya forskningsrön bör utan onödig försening inarbetas i standarder. Varje potentiellt standardiseringsprojekt bör prövas med hänsyn till projektets förväntade ekonomiska verkningar. Endast det som är absolut nödvändigt bör standardiseras och standardisering får inte bli ett självändamål.

---

[1] Om en intressent eller grupp intressenter inte tycker sig ha fått gehör för tungt vägande synpunkter eller krav i kommittéarbetet finns ytterligare möjligheter att framföra dessa vid remissbehandlingen. Klagande på beslut i den tekniska kommittén kan också ske i respektive fackorgans styrelse eller tekniska huvudkommitté. Vid anmälan av förslag till standard till Tekniska nämnden skall vidare anges om kommittén varit enig eller om avvikande meningar finns samt om avvikande mening som ej kunnat beaktas inkommit från remissinstanserna. I sådant fall kan tekniska nämnden återförvisa ärendet till utarbetande organ. Fullmäktigeledamot har vidare alltid möjlighet att till SIS och Tekniska nämnden framföra synpunkter. Slutligen kan fullmäktigeledamot begära att nämndens beslut prövas av SIS styrelse.

Objektivitet och saklighet

Standardiseringsorganen får inte orättvist gynna vissa intressen. Endast framförda vetenskapliga resultat och argumentens styrka bör beaktas i arbetet, inte vem som framför dem. Standardiseringen är inte värderingsfri. Nyttan av standardiseringen för samhället som helhet bör dock vara vägledande och allmänintresset ta över olika särintressen.

Standardiseringsorganen tillämpar i huvudsak dessa principer redan i dag. Med hänsyn till standardiseringens växande betydelse anser jag att principerna bör utvecklas och tillämpas strikt och konsekvent.

Staten är den största enskilda bidragsgivaren till standardiseringsverksamheten. Staten har därför enligt min mening ett särskilt ansvar för att se till att verksamheten bedrivs effektivt och att erforderliga standarder tas fram på ett snabbt och ekonomiskt sätt.

9.3 Finansiering

9.3.1 Behovet av ökat ekonomiskt stöd

Som redovisats i kapitel 8 har standardiseringen fått en kraftigt ökande praktisk, industriell, handelspolitisk och ekonomisk betydelse för näringsliv och samhälle. För att det svenska samhället på bästa sätt skall kunna utnyttja och tillgodogöra sig standardiseringens resultat och möjligheter bör staten enligt min mening aktivt bidra till standardiseringens utveckling.

Väsentliga grunder för statens ekonomiska stöd till standardiseringsverksamheten är:

1. Standardiseringens betydelse för näringslivets

effektivitet samt för industrins internationella konkurrenskraft och småföretagens utveckling och därmed för välfärd och sysselsättning i landet.

2. Standardiseringens betydelse och avsevärda besparingseffekter för statlig och kommunal förvaltning, upphandling, produktion av varor och tjänster.

3. Standardiseringens betydelse för att minska behovet av myndighetsreglering samt för att föra ut resultaten från forskning och teknisk utveckling och få dem allmänt tillämpade inom näringsliv och förvaltning.

4. Standardiseringens roll i det internationella och nu särskilt i det europeiska harmoniseringsarbetet och de möjligheter den erbjuder svenska intressenter att medverka i och påverka denna process.

5. Statens specifika ansvar för förhållanden som har betydelse för medborgarnas säkerhet och därmed för tillkomsten av standard inom områden såsom säkerhet, miljö, konsument- och brukarintressen samt för allmänt grundläggande och övergripande frågor.

När statsmakterna i mitten av 1960-talet senast tog principiell ställning till frågan om statligt stöd till standardiseringen fanns statens behov av säkerhetsstandarder - punkt 5 - överhuvudtaget inte med som ett skäl för statligt stöd och punkt 4 hade inte alls samma vikt som idag.

Jag har i det föregående redovisat mina motiv för varför jag anser att statens stöd till standardiseringen bör öka. Hur stor ökning som behövs är svårbedömt. Utvecklingen i västeuropa går nu nämligen mycket snabbt och nya EG-direktiv och uppdrag till CEN/CENELEC/ETSI kommer nästan varje vecka. Detta medför att standardiseringsorganens planer fortlöpande måste revideras.

Resursbehovet beror även av i vilken grad vi vill påverka utformningen av förslag till Europastandarder som tagits fram i andra länder. Det beror vidare på i vilken grad vi vill initiera egna projekt i CEN/CENELEC/ETSI, om vi vill hålla sekretariatsfunktionerna samt vilken bredd på standardiseringsarbetet vi vill ha vad gäller medverkan av konsumenter, arbetstagare m.fl. intressenter.

SISU-utredningen har från standardiseringsorganen fått en detaljerad redovisning av antal utgivna standarder m.m. och kostnaderna för verksamheten under perioden juli 1986 till december 1988 samt deras bedömning av behovet av bl.a. Europastandarder under åren 1989--92. Resultatet av dessa bedömningar, som sammanfattats i avsnitt 3.5, visar på ett kraftigt ökat behov av standarder och ökade resurser för standardiseringsarbetet inom alla områden utom SEK:s område, p.g.a. att man inom elområdet sedan länge arbetat enligt den nya metoden.

För egen del har jag inga skäl att ifrågasätta standardiseringsorganens bedömningar av behovet av standarder och resurser för verksamheten. Möjligen har de underskattat arbetsinsatserna och kostnaderna för att få fram harmoniserade Europastandarder. Många av dessa gäller nämligen säkerhets- och miljöfrågor, där en känslig avvägning mellan olika motstående intressen måste göras, och det inte bara handlar om att hitta en för olika tillverkare godtagbar kompromiss, vilket är fallet med många industristandarder.

Efter samråd med cheferna för standardiseringsorganen och efter att ha tagit del av önskemål från ett stort antal myndigheter och organisationer, har jag kommit fram till att standardiseringen totalt skulle behöva ytterligare ca 20 Mkr per år. En resursförstärkning i denna storleksordning är nödvändig för att vi på en rimlig nivå skall kunna klara vad vi populärt kallar "EG-puckeln", dvs. det ökade arbetet med Europastan-

darder i CEN/CENELEC/ETSI och motsvarande svenska kommittéer.

Själva arbetet med Europastandarder kommer dock sannolikt inte att vara slutfört till utgången av år 1992, utan kommer att ligga på en hög nivå även några år efter 1992, då de sista besluten om EG-direktiv m.m. enligt EG-kommissionens Vitbok från 1985 skall vara tagna. Därefter kan man dock sannolikt förutse en nedgång i arbetsinsatserna till följd av dels färre nya direktiv, dels att standardiseringsorganen då - till följd av EG-kommissionens hårda krav - torde ha utvecklat effektiva arbetsformer och rationell arbetsfördelning mellan standardiseringsorganen i Västeuropa.

9.3.2 Den nuvarande statsbidragsmodellen

Fördelar

Näringslivets kontantinsatser för nationellt och internationellt standardiseringsarbete har successivt ökat från 1,7 milj.kr. bå 1964/65 till 29,4 milj.kr. bå 1987/88. Samtidigt har det allmänna statsbidraget enligt den nuvarande 60 %-regeln kommit att utgöra en allt mindre del av de totala intäkterna för standardiseringsverksamheten (15,9 % bå 1987/88).

Företrädare för både näringslivet och standardiseringsorganen har till utredningen framfört att man har mycket positiva erfarenheter av det nuvarande statsbidragssystemet och att det tillskott som staten ger till de medel som näringslivet satsar i många fall varit en nödvändighet för att standardiseringsprojekt skall komma igång och kunna genomföras. För ett enskilt företag eller en mindre grupp av företag kan det nämligen vara enklare och billigare att försöka att utveckla en de facto standard eller en företagsstandard, än att bedriva arbetet inom ramen för ett nationellt standardiseringsarbete med dess krav på öppenhet

och bred förankring.

Som nämnts i avsnitt 3.6 har standardiseringen en stor ekonomisk betydelse för samhället som helhet. Alla som har nytta av ett standardiseringsprojekt är dock inte med och finansierar det. Det nuvarande allmänna statsbidraget kan därför ses som ett sätt att minska kostnaderna för de företag som stöder standardiseringen och att via statsbidrag låta ett större kollektiv få bära en del av kostnaden.

Det nuvarande statsbidraget ger också möjlighet till en viss förutsebarhet och långsiktighet i planeringen av fackorganens verksamhet. Såväl internationellt som nationellt standardiseringsarbete tar lång tid, ofta flera år, och det krävs därför kontinuitet och uthållighet om man skall uppnå resultat.

Det allmänna statsbidraget är vidare enkelt att administrera både för SIS och staten, eftersom statsbidraget fördelas på fackorganen i förhållande till deras medel från näringslivet och eftersom statsbidraget inte till sin storlek är maximerat. Om någon gruppering av företag vill starta ett standardiseringsprojekt behöver det inte gå ut över något annat projekt.

Genom att initiativet till standardiseringen kommer underifrån och verksamheten utvecklas organiskt får man med det nuvarande statsbidragssystemet en smidig anpassning av verksamheten till näringslivets behov.

Statsbidraget har också underlättat för svenska företag att aktivt medverka i det internationella standardiseringsarbetet och där främja svenska intressen. Den svenska standardiseringen har ett gott internationellt renommé och den har bland utländska tekniker påverkat Sverigebilden i positiv riktning.

Nackdelar och problem

Den nuvarande statsbidragskonstruktionen är förenad med vissa nackdelar. För det första innebär den att det statliga stödet splittras på flera händer och att samtidigt den del av stödet som industridepartementet svarar för leder till en automatisk ökning av statsutgifterna. Strävandena har under senare år varit att avveckla indexkopplingar och andra automatiska poster i statsbudgeten. Även om statsanslaget till standardiseringen inte rör sig om något stort belopp och det inte heller är en indexkoppling, utan växer med ökade standardiseringsbehov, inger den nuvarande 60 %-regeln anledning till principiella invändningar.

Den automatiska ökningen av statsbidraget är dock enligt min mening ett mindre problem. Huvudproblemet med nuvarande statsbidragskonstruktion är i stället att behovet av ett allmänt stöd till standardisering inte vägs av mot behovet av att utveckla standarder inom politiskt prioriterade områden. Konstruktionen innebär nämligen att resurser i första hand satsas på områden som näringslivet utifrån sina intressen av rationalisering och kvalitetsförbättring vill prioritera. Däremot är det svårt att få medel från näringslivet för projekt av mera grundläggande och tvärteknisk art, där det inte finns någon enskilt bransch- eller företagsintresse. Som exempel härpå kan nämnas standardisering av storheter och enheter, mätmetoder och ergonomi. Det kan också vara svårt att få resurser för projekt som syftar till förbättrad säkerhet, miljöskydd eller konsumentskydd, om enskilda företag inte har - eller kanske inte inser - den ekonomiska nyttan av höjd kvalitet dessa avseenden.

I regel finns det statliga myndigheter som har ansvaret för frågor som rör liv, hälsa och miljö. De regelutfärdande myndigheterna har dock under flera år fått sina anslag sänkta med 2 % om året och anser sig

numera ha små möjligheter att ge ekonomiskt stöd till standardiseringsverksamheten. Flera myndighetsföreträdare har till SISU framhållit problemet att få fram standarder inom myndighetens ansvarsområde.

EG:s nya metod för harmonisering av regler kommer att accentuera detta problem. Det kommer att krävas ett stort antal Europastandarder som följd av nuvarande och planerade uppdrag till CEN/CENELEC/ETSI från EG och EFTA. Inom bl.a. byggområdet och områdena arbetsmiljö, maskinsäkerhet, personlig skyddsutrustning och säkerhet hos leksaker och andra konsumentprodukter pågår och planeras europeiska standardiseringsprojekt.

Ett andra stort problem är att det i det praktiska standardiseringsarbetet främst finns med experter från stora tillverkare, medan det däremot ofta är svårt att få med representanter för brukarna, t.ex. köpande företag, arbetstagare eller konsumenter. Detta problem har LO och Konsumentverket tagit upp i sina skrivelser till regeringen. Den nuvarande konstruktionen av statsbidraget stimulerar inte till en bredare medverkan i svenskt och internationellt standardiseringsarbete.

Ett tredje problem är att standardiseringsorganens ledning får lägga ner betydande tid på att få fram pengar till standardiseringsprojekt, som efterfrågas av någon svensk intressent eller som initieras av de internationella standardiseringsorganen. Framför allt i fråga om projekt som berör många intressenter eller flera fackområden kan det vara besvärligt att ordna en finansiell konstruktion, som gör att fackorganet kan binda sig för ett långsiktigt engagemang med egen personal och administrativa resurser. Särskilt svårt är det att ta på sig internationella sekretariatsfunktioner. Då det gäller sekretariat i CEN/CENELEC kan visserligen det land som åtar sig ett sekretariat få upp till 50 % av kostnaderna täckta av de europei-

ska standardiseringsorganen, men dessa medel kommer först efter ett år.

Att statsbidraget beräknas på näringslivets kontantstöd året innan medför ett besvärligt likviditetsproblem. Ett fackorgan som vill intressera svenska företag att organisera en svensk parallellkommitté till en motsvarande europeisk kan idag behöva begära att intressenterna förskotterar fackorganet för den del av kostnaden som skall täckas med statsbidrag. Förr tog standardiseringsprojekten längre tid och likviditetsproblemet var inte lika påtagligt som idag med ett accelererande europeiskt standardiseringsarbete. Nuvarande system främjar inte en standardisering inom nya områden eftersom det baseras på branschens bidrag föregående år.

Slutligen skall ett par problem av mera teknisk art nämnas.

Principen för standardiseringsarbetet är att det skall göras av deltagande experter i standardiseringskommittéerna. SIS och fackorganen erbjuder sina administrativa resurser och de formella procedurer som behövs enligt internationella och nationella regler för att utarbeta standarder. Normalt håller fackorganet med sekreterare och får också ofta engagera sig i framtagandet av förslag och underlagsmaterial.

Med EG:s krav på att snabbt få fram harmoniserade Europastandarder kommer det att bli svårt för experterna i de tekniska kommittéerna att i tid få fram förslag och underlag om det inte kan ske som en accepterad del av det ordinarie arbetet inom företaget eller myndigheten. Inom byggområdet är det särskilt svårt att få intressenterna att direkt engagera sig i standardiseringsarbetet. Detta sammanhänger med branschstrukturen, många företag med spridd verksamhet och inga standardiseringsenheter internt på företagen.

En kontrast till byggstandardiseringen utgör elstandardiseringen. Inom SEK är det vanligt att företag ställer upp med sekretariatsfunktioner. För detta arbete får man dock normalt inte tillgodoräkna sig statsbidrag. Det nuvarande statsbidraget är inte neutralt i förhållande till olika modeller för att lösa standardiseringsuppgifter.

Statsbidraget avser insatser för standardiseringsverksamhet, dvs. bidraget har ett vidare syfte än att enbart främja framtagandet av standarder.

Fackorganen har viss verksamhet, som inte kan inräknas i begreppet standardisering, t.ex. utvecklingsarbete och rådgivning till medlemsföretag. Att exakt definiera vilka aktiviteter som utgör standardisering och skall vara statsbidragsgrundande är svårt.

Den nuvarande 60 %-regeln är således förenad med ett visst kontrollproblem. Några indikationer på missbruk finns inte, men om organisationer som ger ut standardliknande regler skulle integreras i standardiseringsorganisationen och få del av statsbidraget uppstår problem.

Ett radikalt sätt att lösa detta problem vore att övergå från nuvarande kostnadsbaserade bidrag till resultatbaserade bidrag, där t.ex. antalet fastställda nya standarder eller sidor standarder beräknade enligt någon formel utgör underlag för statsbidrag. Förutom problemet att hitta en rättvisande formel skulle dock ett sådant system försämra likviditeten, som för närvarande är ett av standardiseringens besvärligaste problem.

Sammanfattningsvis anser jag att nuvarande system har sådana nackdelar att en modifiering bör övervägas.

9.3.3 Möjliga framtida statsbidragsmodeller

Vid utformning av det framtida statsbidraget är det fyra principfrågor som man måste ta ställning till.

1) Skall, medel från statliga affärsverk räknas in i underlaget för statsbidraget?

2) Skall statsbidraget även täcka kostnaderna för medverkande experter?

3) Skall statsbidraget helt eller delvis, som idag är fallet, relateras till näringslivets satsning?

4) Skall statsbidraget ges som ett klumpanslag eller som riktade anslag för olika standardiseringsområden eller projekt?

Jag anser att fråga 1 direkt kan besvaras med ett ja. Statliga affärsverk typ televerket, vattenfall, posten och SJ arbetar alltmera på en konkurrensutsatt marknad och agerar affärsmässigt då man beslutar att stödja olika typer av verksamhet. Dessa verk har också ofta en rad dotterbolag, vars bidrag till standardiseringen enligt nuvarande regler skulle få räknas in i underlaget för statsbidrag. De statliga riksprovplatserna ger idag betydande bidrag till standardiseringen, men endast bidrag från de som är aktiebolag får räknas in i underlaget för statsbidrag. Detta framstår som inkonsekvent eftersom alla riksprovplatser är avgiftsfinansierade och verksamheten bedrivs på likartat sätt.

Såväl principiella som praktiska skäl talar därför för att medel från affärsverk och uppdragsfinansierade myndigheter bör behandlas på samma sätt som medel från de företag, som man traditionellt brukar betrakta tillhöra näringslivet. Detta gäller dock givetvis inte om myndigheter över sitt förvaltningsanslag fått medel för standardiseringsverksamhet.

Vad gäller fråga 2 har hittills i både det internationella och nationella standardiseringsarbetet den principen tillämpats att företag, myndigheter och organisationer som medverkar med experter själva får täcka kostnaderna för deras arbetstid, resor och traktamenten. Detta är den stora kostnaden för standardisering, i storleksordningen 300-500 Mkr/år. Skulle även de deltagande experternas kostnader helt eller delvis täckas av statsbidrag, kommer statens utgifter att öka kraftigt. Det skulle då också uppstå praktiska problem att avgöra vilka som skall få delta i internationella och nationella kommittéer. Idag får normalt alla som är intresserade delta.

I princip måste enligt min uppfattning svaret på fråga 2 bli nej. Vissa mindre undantag kan dock tänkas, t.ex. för att i särskilda fall bredda medverkan med företrädare för arbetstagare och konsumenter.

Fråga 3 och 4 är däremot svårare att besvara. Beträffande fråga 4 vill jag betona att frågan bara gäller formen för det statliga bidraget. Näringslivets stöd ges, som tidigare nämnts, både i form av klumpbidrag, dvs. en kollektiv finansiering och riktade bidrag för vissa ändamål eller standardiseringsprojekt. Båda formerna har sina för- och nackdelar. En kombination kan vara den bästa. Från statens sida finns det dock inget skäl att genom statsbidragsreglerna försöka att styra i vilken form näringslivet stödjer standardiseringsverksamheten.

Med dessa förutsättningar är följande sex statsbidragsmodeller möjliga:

Statsbidrag ej relaterat till näringslivets bidrag	Statsbidrag relaterat till näringslivets bidrag
1) Inget statsbidrag alls	4) Ett modifierat allmänt statsbidrag
2) Årliga bidrag för särskilda projekt	5) Ett modifierat allmänt bidrag plus årliga bidrag för särskilda projekt
3) Ett målrelaterat, särskilt bidrag	6) Ett modifierat allmänt bidrag plus ett målrelaterat särskilt bidrag.

Med ett modifierat allmänt statsbidrag avses ett bidrag, som utgår efter viss procentsats av vad näringslivet bidragit med, men där även bidrag från affärsverk och uppdragsfinansierade myndigheter ingår. Modellerna beskrivs närmare i bilaga 5.

I mitt utredningsuppdrag har även ingått att analysera konsekvenserna av en standardiseringsverksamhet helt utan statligt ekonomiskt stöd. En sådan analys redovisas i bilaga 6 i anslutning till beskrivningen av modell 1.

Denna modell har inte haft något stöd vare sig bland SISU-utredningens sakkunniga och experter eller bland olika berörda intressenter.

Övriga modeller däremot har alla haft sina förespråkare. I det följande skall jag redovisa min bedömning.

9.3.4 Mitt förslag till statsbidrag

Det totala statliga sötdet till SIS bör ökas med ca 10 Mkr/år under en treårsperiod. Stödet bör ges i form av dels ett allmänt bidrag, dels ett målrelaterat särskilt bidrag. Det allmänna bidraget bör utgå med 50 % av vad näringslivet, kommuner, affärsverk och statliga myndigheter med uppdragsfinansierad verksamhet beräknas satsa på standardiseringen, dock med högst 30 Mkr/år i 1989 års penningvärde. Det särskilda bidraget bör uppgå till 30 Mkr/år.

Motiv

De sex EG-länderna som SISU besökt har alla olika konstruktioner på statsbidragen till standardiseringen. Det vanliga är att bidragen tas från olika anslagsposter i statsbudgeten, utgår för olika typer av ändamål och administreras av flera departement och myndigheter. Inom standardiseringsorganen var man inte nöjda med de olika detaljregleringar som bidragskonstruktionerna innebar. Inom de ministerium som hade huvudansvaret för standardiseringsfrågorna - i regel industriministeriet - hade man svårt att få en samlad bild av de statliga stödet till standardiseringen och konsekvenserna av detta. Trots betydligt större resurser än vid det svenska industridepartementet, hade man svårigheter att styra verksamheten mot de allmänna mål som staten uppställt.

Jag vill för Sveriges del inte rekommendera något av dessa länders statsbidragssystem. Jag har i stället tagit fasta på de positiva erfarenheter som vi har i Sverige av vårt nuvarande system, samt erfarenheterna från främst Storbritannien där statsbidrag utgår med 100 % av vad näringslivet tillskjuter.

Efter en samlad bedömning av fördelar och nackdelar med de modeller, som redovisas i bilaga 6, har jag funnit att modell 6 bäst tillgodoser de olika krav som staten, näringslivet och andra intressenter kan ställa på den framtida standardiseringsverksamheten. Modell 6 innebär att statsbidrag utgår med en viss procentsats - 50 % i mitt förslag - av vad näringslivet i vid mening beräknas statsa på standardisering under budgetåret, samt med ett målrelaterat särskilt statsbidrag - 30 Mkr/år i mitt förslag.

Jag har tidigare motiverat varför statsbidrag även bör utgå för de medel som tillskjuts av affärsverk och uppdragsfinansierade myndigheter. Detta innebär att underlaget för det allmänna bidraget kommer att öka med ca 2 Mkr/år. Detta i kombination med önskemål om att minska automatiska ökningar av statsutgifterna är mina motiv för att sänka procentsatsen från 60 % till 50 %. Jag bedömer att denna sänkning inte i någon större omfattning kommer att medföra att näringslivet minskar sitt stöd till standardiseringen.

Jag utgår från att näringslivet kommer att se till helheten i mitt förslag och att förändringen att standardiseringen kan få del av statliga pengar samma år som kostnaderna uppstår bör vara ägnade att stimulera näringslivet att starta standardiseringsprojekt inom nya områden. Införandet av det målrelaterade bidraget på 30 Mkr/år innebär också en kraftig ökning jämfört med de olika särskilda bidrag som idag finns och denna ökning bör uppfattas som en klar signal till näringslivet om den betydelse statsmakterna tillmäter svensk standardisering. För projekt som behövs för att genomföra ett Europa utan gränser och särskilt för projekt som rör säkerhet, miljöskydd och konsumentskydd, kommer det totala statliga stödet att bli betydligt större än med nuvarande 60 %-regel.

Syftet med det nya statsbidraget är att näringslivet skall öka sina statsningar på standardiseringen. Jag

har dock lagt in ett tak på 30 Mkr i 1989 års penningvärde för den allmänna delen av bidraget. Detta tak är avsett dels att ge skydd mot en okontrollerad kostnadsökning, dels att tjäna som ett mål för näringslivet att försöka att nå upp till vad gäller stödet till standardiseringen.

I nedanstående tabell redovisas vilka ekonomiska konsekvenser det föreslagna statsbidraget kan komma att få.

Budgetår	89/90 Mkr	90/91 Mkr	91/92 Mkr	92/93 Mkr
Näringslivsbidrag (N_1)	37,7	41,2	44,7	48,2
Allmänt statsbidrag = 0,60 (N_1)	20,5	22,6	24,7	26,8
Särskilda statsbidrag	15,5	17,4	19,3	21,2
Totalt statsbidrag - nuv. system	36,0	40,0	44,0	48,0
Näringslivsbidr. inkl. affärsverk m.m. (N_2)	39,7	43,2	46,7	50,2
Allmänt statsbidrag = 0,50 N_2	-	21,6	23,4	25,1
Särskilt målrelaterat statsbidrag	-	30,0	30,0	30,0
Totalt statsbidrag nytt system	-	51,6	53,4	55,1
Vinst med nytt system	-	+11,6	+9,4	+7,1

Jag har i mina beräkningar antagit att nuvarande näringslivsbidrag och nuvarande särskilda statsbidrag ökar med 3,5 Mkr resp. 1,9 Mkr/år, vilket enbart är en framskrivning av den ökning som gällt under de senaste fem åren. Dessa antaganden är osäkra och beräkningarna bör närmast ses som ett räkneexempel.

Av tabellen framgår att standardiseringsorganen 1990/91, som är det första år då det nya systemet skulle kunna börja att tillämpas, kommer att få 11,6 Mkr ytterligare i statsbidrag. Vinsten med det nya statsbidraget skulle enligt detta räkneexempel i genomsnitt

bli 9,4 Mkr/år under treårsperioden 1990/91--1992/93, dvs. nästan halva den summa som 20 Mkr/år, som jag tidigare angivit minst kommer att behövas för att klara den s.k. EG-puckeln och de övriga mål som jag föreslagit bör gälla för den framtida standardiseringsverksamheten. Resten måste komma från näringslivet.

Den offensiva statliga satsning på standardiseringens utveckling som jag nu föreslår tar närmast sikte på åren 1990/91-1992/93. Jag utgår dock från att statsmakterna även efter denna tid, liksom hittills varit fallet, kommer att ge ett betydande ekonomiskt stöd till standardiseringen, och att beloppsgränserna kommer att justeras uppåt i takt med penningvärdets utveckling och samhällets behov av standarder.

Även med ökade bidrag från staten och näringslivet kommer standardiseringsorganen att behöva hårt prioritera sina insatser i internationella och nationella projekt och i övrigt rationalisera sitt arbete. Standardiseringsorganen måste också förbättra sin service till de tekniska kommittéerna, eftersom det är svårt att få tag på kompetenta experter och dessa är upptagna med de egna företagens problem. I vissa fall kan det även bli aktuellt att utnyttja externa konsulter för att snabbt ta fram förslag till standarder och annat sådant underlagsmaterial som behövs för att påverka det europeiska standardiseringsarbetet i en för svenska intressen positiv riktning.

9.3.5 Resurser för medverkan i det tekniska arbetet

Förutom ökat direkt stöd till standardiseringen behövs betydande resurser för att bemanna de svenska och internationella kommittéerna med kompetenta och erfarna experter. Som nämnts i kapitel 3 är kostnaderna för företagsexperterna flera gånger större standardiseringsorganets egna kostnader. Att få företagen att ställa experter till standardiseringens förfogande är det stora problemet, inte att få ytter-

ligare ekonomiskt stöd till standardiseringsorganen.

Enligt min uppfattning är det nödvändigt att företagsledningar och verksledningar nu anlägger ett strategiskt perspektiv på standardiseringsfrågorna och avdelar erforderliga personella och ekonomiska resurser för ett aktivt deltagande i det nationella och internationella standardiseringsarbetet. Det är särskilt viktigt idag när till följd av divisionalisering och bolagisering många av de gamla standardiseringsstaberna har krymts. Som framgår av bilaga 4 är det emellertid möjligt även i de nya, mera decentralicerade organisationsformerna att skapa system där kompetenta och erfarna experter sätts in i bl.a. det europeiska standardiseringsarbetet för att ta tillvara företagets och Sveriges intressen.

Jag vill i detta sammanhang även peka på möjligheterna att utnyttja den kompetens som finns hos personer som lämnat det direkt yrkesverksamma livet - i bilaga 5 kallade seniorer - och hos personer som lämnat ett ansvar som chef i en linjeorganisation. Jag vill vidare peka på möjligheterna att utnyttja forskare och andra externa resurser i standardiseringsarbetet. Inom ramen för det målrelaterade bidraget kan övervägas att i särskilda fall SIS betalar en del av deras resekostnader vid deltagande i internationellt kommittéarbete.

Kostnaderna för regelutfärdande statliga myndigheter, affärsverk, riksprovplatser m.m. har som angivits i kapitel 3 uppskattats till i storleksordningen 90 Mkr. De statliga myndigheterna gör idag viktiga insatser och av standardiseringsorganen uppskattat arbete. Jag anser dock att insatserna måste öka och att verksledningarna måste omprioritera resurser för eget regelarbete till medverkan i internationellt och nationellt standardiseringsarbete.

EG:s nya metod för harmonisering av regler innebär

att behovet av myndighetsregler minskar. Genom mindre detaljföreskrifter och ökad internationell anpassning behöver myndigheterna inte lägga ner tid på den omständiga översättnings- och notifieringsproceduren enligt GATT- och EFTA-reglerna.

Jag har tidigare pekat på behovet av att knyta sektorsorienterad forskning och utveckling (FoU) närmare standardiseringen. Ett stöd från sektorsforskningsorganen kommer enligt min mening bäst till nytta om det avser finansiering av forskning och utveckling utförda av särskilda experter och konsulter liksom deltagande av dessa i olika standardiseringssammanhang. Däremot torde det ligga utanför sektorsforskningsorganens primära uppgift att finansiera allmänt standardiseringsarbete.

I ansökningar till FoU-projekt där resultaten kan utnyttjas i standardiseringsarbetet anser jag att kostnader för resor m.m. för deltagande i tekniskt kommittéarbete bör tas upp, och att sådana ansökningar bör prioriteras av de statliga forskningsorganen. Detta bör dock enligt min mening ske genom omprioriteringar. Jag bedömer att forskare genom deltagande i standardiseringsarbetet kan få värdefulla impulser för sina FoU-projekt. Medvetandet om att resultaten från projekten för att få en omedelbar effekt måste finnas framme, när beslut om Europastandarder skall fattas, bör vara ägnad att öka takten i FoU-arbetet.

Totalt föreslår jag således ett ökat statsanslag med ca 10 Mkr om året. I detta belopp är dock inte inräknat ev. kostnader för medverkan från svenska standardiseringsorgan i arbetet med att bygga upp standardiseringsverksamhet i industriellt mindre utvecklade länder.

I kapitel 3 har standardiseringens ekonomiska betydelse diskuterats och hänvisningar har gjorts till

vissa utländska studier. I Västtyskland har DIN beräknat att nyttan av standardiseringen uppgår till omkring 100 gånger så stort belopp som kostnaderna för DIN. Jag är medveten om att denna typ av beräkningar metodmässigt är svåra att göra. Jag gör dock den allmänna bedömningen att ökat anslag till standardiseringen på ca 10 Mkr väl kommer att uppvägas av omedelbara besparingar i bl.a. den offentliga upphandlingen.

9.4 Organisation

9.4.1 Allmänt

Den svenska organisationen av standardiseringsverksamheten skiljer sig från vad som är vanligt i EG-länderna. Som jag inledningsvis nämnt anser jag dock att den svenska organisationen i stort fungerar bra. I Storbritannien pågår en diskussion om att omorganisera inom det brittiska standardiseringsorganet - BSI - i riktning mot ett antal mera självständiga divisioner för olika teknikområden liknande de vi har i Sverige.

CEN:s fastställande organ - Technical Board - har blivit för stort och otympligt för att klara alla de uppgifter som den snabba utvecklingen i Västeuropa ställer. Det kommer sannolikt att delas upp i mindre enheter med särskilda Technical Board för bygg-, mekan-, material-, IT- samt ytterligare några teknikområden.

Den decentraliserade organisationen med fristående fackorgan ställer dock stora krav på SIS att samordna och hålla samman standardiseringsverksamheten. Mot bakgrund av bl.a. behovet av ökade insatser i det västeuropeiska standardiseringssamarbetet måste också SIS kunna göra erforderliga prioriteringar. SIS måste få en starkare ställning för att kunna leva upp till sitt ansvar inför staten och näringslivet.

I det föregående har jag diskuterat vilka krav staten bör ställa på standardiseringsorganen. Av praktiska skäl kan inte staten upprätthålla kontakter med och ge bidrag till enskilda fackorgan och samverkande organ, utan statens krav och ekonomiska stöd måste rikta sig mot SIS.

Jag anser att om standardiseringen skall tillföras ökade resurser, så bör kraven skärpas på att standardiseringsorganen arbetar mot de standardiseringspolitiska mål som staten uppställer samt att de följer upp och utvärderar resultatet av verksamheten. I utvärderingen bör ingå att undersöka i vilken utsträckning de svenska standardiseringsorganen bidragit till framtagande av Europastandarder och tillvaratagit svenska intressen vad gäller bl.a. säkerhet, miljöskydd och konsumentskydd. Vidare bör ingå att undersöka i vad mån nya intressenter, t.ex. företrädare för konsumenter och arbetstagare, i större utsträckning börjat delta och påverka standardiseringsarbetet.

I SIS uppgift bör även enligt min mening ingå att utveckla en långsiktig strategi för standardiseringsarbetet, se till att nya teknikområden, t.ex. bioteknik, nya kompositmaterial och medicin-teknisk utrustning, blir föremål för standardisering samt att knyta forskning och teknisk utveckling närmare standardiseringen.

Det föreslagna målinriktade särskilda statsbidraget på 30 Mkr förutsätter jag skall fördelas av SIS till fackorganen enligt de riktlinjer som regeringen uppställer. Detta bör ge SIS möjlighet att kraftfullt leda och samordna fackorganens verksamhet.

9.4.2 Vissa förändringar som bör övervägas

Svensk standardiseringsverksamhet bör enligt min

mening utåt ses som en enhetlig organisation. Så är idag inte alltid fallet. Några genomgripande organisatoriska förändringar behövs dock inte, men ett antal mindre förändringar anser jag nu bör undersökas.

För det första bör standardiseringsorganen, dvs. SIS med fackorgan, utåt uppträda som en enhetlig organisation. Standardiseringsorganen måste informera och både externt och internt marknadsföra standardiseringen och dess nya roll.

För det andra anser jag att de samverkande organ, som huvudsakligen har standardiseringsuppgifter och som företräder SIS i det internationella arbetet bör knytas till SIS-familjen genom avtal liknande de fackorganen i dag har med SIS. Dessa organ är IKH, TKK och Spri-STAND.

Jag vet att diskussioner har inletts mellan SIS och dessa organ, samt att ett problem bl.a. är om dessa organ skall bli självständiga fackorgan, ha annan form av anslutning eller ingå i något av de befintliga fackorganen. Jag utgår från att standardiseringsorganen själva kommer att lösa dessa problem och lägger därför nu inte något förslag till organisationsförändring.

Jag vill dock betona att de s.k. samverkande organens standardiseringsverksamhet är mycket viktig från statens utgångspunkter. AB Statens Anläggningsprovning är t.ex. beroende av att det finns moderna och internationellt anpassade normer inom lyft- och tryckkärlsområdet. En väl fungerande sjukvård och trygghet för patienterna kräver att det finns standarder inom bl.a. det medicinsk-tekniska området samt att samordningen med den europeiska standardiseringen fungerar.

De samverkande organen har en mycket bred förankring

bland brukarna inom sina resp. områden och jag bedömer att en närmare anknytning till SIS skulle kunna vara vitaliserande för standardiseringsverksamheten i stort.

Om inte samordningen löses på ett för alla parter godtagbart sätt anser jag staten bör ta upp en diskussion med standardiseringsorganens medlemmar om en extern organisationsutredning.

För det tredje anser jag att SIS bör utreda möjligheten att inom fler områden än idag ge ut tekniska regler i form av Svensk standard. I Standardkalendern redovisas sammanlangt 50 statliga, kommunala och privata organ - utöver de ovan nämnda samverkande organen - som ger ut tekniska regler.

Inom de stora EG-länderna har dessa regler ofta formen av standarder. Jag bedömer att det i vissa fall går att göra administrativa besparingar samt tryck- och distributionstekniska förenklingar om dessa regler ges ut som Svensk standard, samtidigt som reglerna blir mera kända och lättillgängliga för näringsliv och myndigheter.

Från näringslivets sida har jag erfarit att det ofta upplevs som besvärande att från en rad olika organ få begäran om medel för standardiseringsarbeten. Jag anser att SIS bör undersöka möjligheterna att koordinera och förenkla finansieringen av all svensk standardisering och deltagande i internationella tekniska kommittéer.

För det fjärde anser jag att SIS tillsammans med fackorganen bör göra en total översyn av den nuvarande kommittéstrukturen. Många intressenter utanför den direkta standardiseringen har svårt att förstå vad de olika kommittéerna på global, regional och nationell nivå står för. Inom den elektriska standardiseringen har man samma kommittébeteckning på

alla nivåer.

SIS bör inom CEN verka för en anpassning till ISO:s struktur och om en sådan anpassning inte kan åstadkommas bör en svensk anpassning till CEN:s kommittéstruktur övervägas.

För det femte anser jag att det bör utredas vilka ekonomiska besparingar som skulle kunna göras genom att fysiskt föra ihop de olika fackorganen och de ovan nämnda samverkande organen. För närvarande har alla utom SIS-STG och SIS-ITS sina kontor i olika byggnader och dessutom i olika stadsdelar i Stockholm. Jag bedömer att vissa besparingar, inte minst vad gäller administrativ service, skulle kunna göras vid en samlokalisering, samtidigt som möjligheterna till tvärteknisk samverkan ökar och verksamheten blir mindre sårbar.

Jag bedömer att den tekniska utvecklingen, strukturförändringar inom näringslivet och förändringar i den internationella standardiseringsverksamheten med jämna mellanrum kommer att tvinga fram organisationsöversyner. En samlokalisering av SIS, fackorganen och de samverkande organen gör verksamheten på sikt mera flexibel och anpassningsbar till förändringar.

Tekniska nomenklaturcentralen (TNC) är en viktig servicefunktion till standardiseringsorganen. Inte minst mot bakgrund av att tusentals tekniska regler nu skall samordnas i det västeuropeiska standardiseringssamarbetet kommer behovet av adekvata tekniska termer och korrekta översättningar att bli betydelsefullt. TNC:s språkexperter bör komma in på ett tidigt stadium i standardiseringsarbetet och bör, för att praktiskt kunna lösa detta, vara samlokaliserade med standardiseringsorganen.

Jag är medveten om att lokalsituationen f.n. i Stockholm är besvärlig, men jag anser ändock att frågan om

samlokalisering är värd att utreda.

9.4.3 Ökat konsumentinflytande

Som konstaterades i kapitel 5 finns det f.n. en viss representation av konsumentföreträdare i standardiseringsorganens styrande organ (fullmäktige, styrelse, huvudkommittér o.dyl.) och i ett relativt stort antal tekniska kommittéer, underkommittéer och arbetsgrupper. Konsumentrepresentanterna har givit värdefulla bidrag till kommittéarbetet. Som exempel härpå kan nämnas säkerhetsstandarder för leksaker, där insatser från bl.a. konsumentverket kunnat påverka Europastandarder, samt elsäkerhetsområdet där bl.a. SEMKO:s insatser medfört förbättringar för konsumenterna. Med hänsyn till den ökade betydelse som standardiseringen har fått (se kap. 8) anser jag att konsumentrepresentationen i de styrande organen och i de tekniska kommittéerna nu bör breddas.

Jag anser också att Sverige inom CEN/CENELEC och EFTA bör försöka att initiera nya standardiseringsprojekt inom konsumentvaruområdet. Exempel på konsumentprojekt där det finns ett starkt svenskt eller nordiskt intresse av att nya kommittéer eller arbetsgrupper bildas inom CEN/CENELEC är: Barnartiklar såsom sängar, barnvagnar, stolar och cyklar, lekplatsutrustning, barnsäkra förpackningar, motordrivna trädgårdsredskap och brandsäkerhet i sängar.

COPOLCO spelar en viktig roll i den globala standardiseringen för att tillvarata konsumentintresset. Jag anser att liknande rådgivande organ nu bör skapas för den europeiska och den nationella, svenska standardiseringen. Enligt vad jag erfarit har ett nätverk av konsumentföreträdare i CEN/CENELEC:s medlemsorgan börjat byggas upp. EFTA:s konsumentkommitté har också påbörjat en process för att tillsammans med EG undersöka möjligheten att bilda ett gemensamt rådgivande konsumentpolitiskt organ på CEN/CENELEC-nivå.

I bl.a. Storbritannien och Västtyskland finns särskilda konsumentpolitiska råd knutna till standardiseringsorganen (se bilaga 3). Dessa råd bevakar även miljöfrågor av betydelse för konsumenterna. Erfarenheterna av dessa råd är goda. Jag anser därför att ett sådant även bör inrättas i Sverige.

Jag har övervägt om konsumentverket eller den nuvarande konsumenttekniska nämnden skulle kunna fungera som ett rådgivande konsumentpolitiskt organ till SIS med fackorgan. De konsumentpolitiska råden i Västtyskland och Storbritannien har enligt vad jag erfarit haft ett reellt inflytande på DIN:s resp. BSI:s standardiseringsverksamhet. Detta har styrkt mig i min uppfattning att det är lämpligt att lägga rådet inom SIS. Självklart bör dock företrädare för ovan nämnda organ ingå i rådet.

Uppgifterna för det nya konsumentrådet skulle bl.a. vara att

- prioritera områden av konsumentpolitisk betydelse samt lämna konkreta förslag om nya standardiseringsprojket till SIS och fackorganen,
- säkerställa att konsumentintressena är väl representerade i kommitté- och arbetsgruppen, nationellt såväl som internationellt,
- rekrytera och utbilda konsumentrepresentanter i nationellt och internationellt standardiseringsarbete,
- informera om standardiseringsarbete ur konsumentpolitisk synpunkt,
- utveckla internationellt samarbete mellan konsumentrepresentanter såväl på nordisk och europeisk nivå som globalt samt delta i COPOLCO och ett eventuellt motsvarande organ i CEN/CENELEC.

För att öka konsumentinflytandet och för att aktivt kunna driva standardiseringsprojekt inom konsumentvaruområdet, inom i första hand europeiska tekniska

kommittéer och motsvarande svenska kommittéer kommer ökade ekonomiska resurser att krävas.

Konsumentverket har föreslagit att av statsanslaget ett visst belopp skall reserveras för konsumentteknisk standardisering. Jag bedömer dock inte att detta är nödvändigt, utan anser att det bör överlåtas till SIS att besluta om hur det särskilda statsbidraget på 30 Mkr/år skall användas för att bäst tillgodose de mål som staten uppställer för standardiseringsarbetet.

Konsumentverket har en nyckelroll i bevakningen av konsumentintresset i standardiseringsarbetet. Inte minst gäller det s.k. svaga konsumenters behov, t.ex. barn och handikappade. Jag anser att konsumentverkets resurser bör förstärkas så att verket i ökad grad kan delta i europeiska standardiseringsprojekt inom konsumentvaruområdet. Deltagandet kan härvid göras med egen personal eller genom externa krafter, t.ex. forskare, konsumentvägledare eller annan person med expertkunnande inom det aktuella området.

Övriga myndigheter, som har ansvaret för konsumentskyddet inom avgränsade områden, t.ex. boverket och livsmedelsverket, bedömer jag bör kunna klara en ökad medverkan i standardiseringsarbetet genom omprioriteringar.

En breddad medverkan med konsumentrepresentanter i standardiseringsarbetet innebär att det kommer med nya personer utan erfarenheter av hur det nationella och internationella standardiseringsarbetet är organiserat och bedrivs. Ett utbildningsprogram med kursavsnitt om detta samt om den konsumentpolitiska lagstiftningen och brukarperspektiv på produktutformning bör organiseras i samarbete mellan det föreslagna konsumentrådet vid SIS, konsumentverket och konsumenttekniska institutet vid Chalmers.

9.4.4 Ökat fackligt inflytande

Som konstaterats i kap. 5 finns det redan idag en betydande facklig medverkan i det tekniska kommittéarbetet. Några organisatoriska förändringar liknande de som företagits inom konsumentområdet anser jag inte behövs. Svensk arbetsmarknad kännetecknas av starka fackföreningar som - i varje fall på det nationella planet - har förmåga att tillvarata medlemmarnas intressen.

För att bättre kunna följa standardiseringsverksamheten vill jag rekommendera medlemskap i SIS för de centrala fackliga organisationerna och motsvarande medverkan för branschförbunden i berörda fackorgan. Som medlem har man rätt att föra upp en fråga till i sista hand SIS styrelse för avgörande.

Enligt min mening skulle det även kunna vara värdefullt om fackliga företrädare med erfarenhet av och intresse för standardisering skulle vilja medverka i vissa huvudkommittéer och andra styrande organ.

Det reella arbetet görs i tekniska kommittéer och arbetsgrupper. Som framgår av kapitel 5 är hittillsvarande erfarenheter av facklig medverkan i det tekniska arbetet goda. Jag anser därför att fler arbetstagarrepresentanter bör delta i det arbetet, men att liksom hittills varit fallet förbunden själva skall bekosta deltagandet.

Arbetarskyddsstyrelsens föreskriftsarbete bedrivs normalt i partssammansatta arbetsgrupper. Den nya metoden (New Approach) innebär att stora delar av de regler som idag utarbetas av arbetarskyddsstyrelsen i stället kommer att utarbetas av standardiseringsorganen. Vare sig företrädarna för arbetstagarna eller arbetsgivarna, som deltar i arbetarskyddsstyrelsens arbetsgrupper, får någon ersättning från staten för

detta. Jag ser inte några skäl för att statliga medel skall ges till parterna på arbetsmarknaden p.g.a. att delar av det tekniska arbetet nu flyttas över till standardiseringen.

Däremot anser jag inte att förbunden skall behöva bidraga till standardiseringsorganens direkta kostnader för projekt som rör arbetsmiljön m.m. För projekt där initiativet kommer från CEN/CENELEC eller ISO/IEC bör det föreslagna målinriktade särskilda bidraget samt medel från företag inom den berörda branschen räcka för att finansiera standardiseringsorganens kostnader inom motsvarande svensk teknisk kommitté.

Standardiseringen inom områden som berör arbetstagarna kommer till följd av beslutade och planerade EG-direktiv att få en stor omfattning. Jag anser att det är nödvändigt att de fackliga organisationerna själva tar ställning till vilka standardiseringsprojekt som är av väsentligt intresse för deras medlemmar och inom vilka områden man har personer med sådana tekniska och praktiska erfarenheter att de kan påverka standardiseringsarbetet på ett sätt som gagnar medlemmarna.

För mindre viktiga projekt bör det räcka med att arbetarskyddsstyrelsen är representerad i de tekniska kommittéerna. Arbetarskyddsstyrelsens representanter bör dock i dessa fall vara skyldiga att hålla arbetsmarknadens parter informerade om pågående standardiseringsarbete. I vilka former informationsutbyte bäst kan ske bör arbetarskyddsstyrelsen själv få bedöma.

Det har hittills aldrig förekommit att Svensk standard utfärdats som på väsentliga punkter stridit mot vad arbetarskyddsstyrelsen bedömt vara nödvändiga krav ur arbetsmiljösynpunkt. EG:s nya metod för harmonisering och de nya implementeringsreglerna i CEN/CENELEC ökar risken för att Europastandarder antas som vi från svensk sida inte anser vara godtagbara ur arbetsmiljösynpunkt. I sådana fall har arbetarskyddsstyrelsen

alltid möjlighet att utfärda föreskrifter inom området som tar över standarden, men dessa föreskrifter kommer då med största sannolikhet att betraktas som ett tekniskt handelshinder av länder som röstat för standarden. Jag återkommer senare till frågan om tekniska handelshinder, men jag vill redan här understryka vikten av att arbetarskyddsstyrelsen och arbetsmarknadens parter tillsammans med svenska experter från näringslivet aktivt deltar i CEN/CENELEC/ETSI-projekten.

Jag anser att SIS bör överväga att täcka en del av resekostnaderna för de fackliga företrädarnas medverkan i det europeiska standardiseringsarbetet. I vilken utsträckning och med hur stort schablonbelopp bidrag skall ges anser jag att SIS själv får besluta om.

För att åstadkomma resultat i det europeiska standardiseringsarbetet kan samarbete behövas med andra fackliga företrädare i de nationella kommittéerna i de nordiska länderna och Västeuropa i övrigt. Assistans från de nya europeiska arbetsmiljöinstitutet i Bryssel kan också behövas.

För nya fackliga företrädare i de tekniska kommittéerna och även andra ledamöter är det ofta svårt att veta hur standardiseringsarbetet nationellt, regionalt och globalt är organiserat och bedrivs. Jag anser därför att SIS bör ta fram ett informationsmaterial, t.ex. i form av en videokassett, och eventuellt även ordna seminarier för nya ledamöter.

För att täcka kostnaderna för att bl.a. ta fram utbildningsmaterial anser jag medel från arbetsmiljöfonden bör kunna användas. Fonden bidrar årligen med ekonomiskt stöd till arbetsmarknadens parter för utbildnings- och informationsinsatser med anledning av lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet och avtal som slutits med utgångspunkt i denna lag. Innevarande år beräknas ca 200 Mkr utgå. Stödet finansie-

ras genom en lagstadgad arbetsgivaravgift, arbetarskyddsavgift, vilken också finansierar bidrag till företagshälsovården samt arbetsmiljöfondens stöd till forsknings- och utvecklingsinsatser inom arbetsmiljö- och medbestämmandeområdet.

Bestämmelserna för användningen av dessa s.k. MBL-medel fastställs av regering och riksdag. Den nu redovisade verksamheten hos parterna på arbetsmarknaden ligger väl i linje med det ursprungliga syftet för användningen. Jag anser därför att ett medgivande bör lämnas att medlen får användas även för utbildning och information om svenskt inflytande på internationell nivå liksom för parternas deltagande i internationell bevakning av frågor som kan påverka det svenska arbetslivet inkl. normerings- och standardiseringsarbeten.

Förslag till Europastandarder är normalt på engelska och översätts inte. Språkfrågan är ett stort problem för de fackliga företrädarna och även för många andra ledamöter.

Att översätta alla arbetsdokument till svenska är av ekonomiska skäl inte möjligt. I Sverige har vi jämfört med t.ex. Frankrike och Italien i synnerhet bland yngre personer relativt goda språkkunskaper i engelska. Jag anser att vi i första hand bör lösa språkproblemet genom utbildningsinsatser och jag vill inte generellt rekommendera en utökad översättningsservice. Om staten skall öka sina insatser inom detta område bör resurserna användas till att översätta förslag till EG-direktiv till svenska och inte till att översätta standarder. Jag anser dock att fackorganen i anslutning till att förslag till Europastandard sänds ut på remiss bör bifoga en ordlista för nya eller svåra tekniska termer som används i standarden. I detta arbete bör även språkexperterna vid tekniska nomenklaturcentralen (TNC) kunna anlitas.

9.5 Certifiering

Certifiering är ett mycket vitt begrepp. Det kan avse bekräftelse på att viss produkt, process eller tjänst är i överenstämmelse med kriterier i ett regelgivande dokument. I kapitel 4 har olika typer av certifieringar som idag finns i Sverige behandlats och i bilaga 3 har certifieringen i några EG-länder beskrivits.

Sammanfattningsvis kan sägas att certifieringsverksamheten i Sverige och inom EG uppvisar en komplex struktur. EG-kommissionen avser emellertid nu att ta ett samlat grepp på frågor som rör provning och certifiering. Syftet är att öka trovärdigheten hos provnings- och certifieringsorgan i gemenskapen för att möjliggöra ömsesidiga erkännanden av provnings- och certifieringsresultat mellan medlemsstaterna i EG utan någon förnyad kontroll.

Kommissionen har initierat framtagning av Europastandarder (EN 45000-serien) med grundläggande krav på provningslaboratorier, ackrediterings- och certifieringsorgan. Enligt förslag till EG-resolution i det tidigare nämnda dokumentet "The Global Approach" skall medlemsstaterna främja utnyttjandet av dessa standarder liksom av Europastandarderna för kvalitetssäkring (EN 29000-serien). Vidare skall EG-rådet hänvisa till de två nämnda serierna av standarder i den framtida EG-lagstiftningen.

Det finns inom EG en medveten strävan att begränsa de offentligrättsliga inslagen i sådan provning och kontroll som föregår marknadsföringen av en produkt. Det betyder inte att provning och kontroll före marknadsföringen kan underlåtas. EG:s nya metod förutsätter tvärtom att det på visst sätt skall verifieras att säkerhetskraven är uppfyllda, men att man härvid som beskrivits i kap. 4 skall ha möjlighet att välja mellan alternativa procedurer. I direktiven bestäms säkerhetskraven och anges på vilka sätt man kan visa

överensstämmelse med dessa krav.

EG:s strävan är att lägga produktspecifikationer (genom standardisering) och kontrollprocedurer utanför den offentligrättsliga sfären. Detta förutsätter dock att medlemsländerna, som har det yttersta säkerhetsansvaret, har förtroende för att kontrollverksamheten sker med kompetens och objektivitet. Ett grundläggande syfte med "The Global Approach" är att undvika en situation där medlemsländerna av legala skäl är tvingade att acceptera produkter som är kontrollerade i andra länder. I stället vill man ha ett ömsesidigt godtagande, som baseras på ett genuint förtroende och grundas på teknisk kompetens, som är klart påvisad.

Inom EG kommer därför frivillig certifiering snarare än obligatorisk att bli det vanligaste tredjepartsförfarandet, om sådan behövs, för att verifiera överensstämmelse med krav som utgår från direktiv utformade enligt EG:s nya metod. Denna uppfattning har också kommit till uttryck i EFTA-policyn om provning och certifiering.

Det är därför enligt min mening angeläget att vi från svensk sida förbereder ordningar för provning och certifiering, som sluter upp kring de principer som är under utveckling inom EG. Vi måste också vara förberedda för deltagande på alla nivåer i den europeiska infrastrukturen på provnings- och certifieringsområdet som vi ännu inte vet detaljerna i.

En särskild fråga som jag enligt mina direktiv skulle behandla gäller behovet av ett formellt erkännande av certifieringsorgans kompetens och objektivitet. I vissa EG-länder finns system för systemcertifiering av certifieringsorgan. Inom EG har meningarna varit delade om behovet av nationella system för bedömning av olika certifieringsorgans verksamhet gentemot ovan nämnda Europastandarder. I bl.a. Storbritannien och Nederländerna, där man idag har nationella sådana sys-

tem, anser man att erfarenheterna härav är goda och att systemet lett till en höjd kvalitet i certifieringsverksamheten. I främst Västtyskland har man däremot tidigare ansett att det inte finns något behov av ett nationellt system för bedömning och erkännande av certifieringsorganens verksamhet, utan att detta bara skulle leda till ökade kostnader och mera byråkrati. Även inom Sverige har jag uppfattat att meningarna i denna fråga är starkt delade.

Jag är inte beredd att nu föreslå att vi i Sverige inrättar en organisation för systemcertifiering av certifieringsverksamhet.

Detta betyder dock inte att jag anser att det saknas behov av en nationell samordning av certifieringsverksamheten. För egen del gör jag den bedömningen att det med stor sannolikhet kommer att byggas upp ett organiserat samarbete mellan certifieringsorganen i Västeuropa och att någon form av nationella organ kommer att inrättas för att koordinera och utveckla certifieringsverksamheten. Jag anser att vi måste inrätta ett sådant organ även i Sverige med syfte att höja kvaliteten i den svenska certifieringsverksamheten och underlätta att svenska certifikat erkänns utomlands utan förnyad prövning.

Inom SISU har möjligheterna diskuterats att funktionen att koordinera och utveckla certifieringsverksamheten skulle kunna förläggas till:

1) Statens mät- och provråd (MPR), som är nationellt organ för ackreditering av laboratorier och tillsynsmyndighet över riksprovplatserna - vilka idag är några av de viktigaste certifieringsorganen i Sverige.

2) Standardiseringsorganen, som har viss erfarenhet av systemcertifiering och som inom ett par områden redan idag har utvecklat ett internationellt certifi-

eringssamarbete.

3) Ett nytt organ, som byggs upp på basis av ett samarbetsavtal mellan staten och SIS, och som efter brittisk och holländsk modell ges en allsidig sammansättning.

Mot alternativ 1) talar bl.a. att certifieringsverksamheten internationellt huvudsakligen bedrivs i privaträttsliga former och att MPR kan få svårigheter att få sin roll som nationellt koordineringsorgan accepterad av det svenska näringslivet och utländska motsvarande organ som inte är myndigheter.

Mot alternativ 2) talar bl.a. att SIS bedriver en egen certifieringsverksamhet på kommersiell basis, vilket är svårt att förena med rollen som nationellt koordineringsorgan, samt att EG-kommissionen som nämnts i kapitel 4 avvisat en sådan organisationsmodell på europeisk nivå.

Mot alternativ 3) talar bl.a. att det krävs resurser för att bygga upp ett nytt organ. Kostnaderna härför skulle dock kunna begränsas om granskningen av certifieringsföretag som har egna laboratorier utförs av MPR enligt den modell som idag tilllämpas i Storbritannien.

Jag bedömer att alternativ 3) är det alternativ som bäst passar in i den europeiska provnings- och certifieringsstruktur som EG-kommissionen har skisserat i sina förslag. Utvecklingen inom EG är dock svårbedömd och jag anser att vi inte nu bör låsa oss för en viss organisationsmodell, utan avvakta det slutliga förslag till provnings- och certifieringsstruktur som EG-kommissionen väntas komma att lägga fram under sommaren 1989.

Oavsett vilket alternativ som väljs anser jag att verksamheten bör vara självfinansierad, dvs. avgif-

terna för bedömning och erkännande av certifieringsföretagens kvalitetssystem skall täcka det nationella koordineringsorganets samtliga kostnader. Eftersom verksamheten är avsedd att vara frivillig, krävs att utredning görs om behovet att sådan systemcertifiering inom olika områden och om möjligheterna vid olika organisationsalternativ att få verksamheten att bära sina kostnader.

SISU har påbörjat en utredning om den nuvarande certifieringsverksamhetens omfattning och inriktning, men utredningsresultaten har inte hunnit bearbetas och sammanställas inom den tidsram som gällt för mitt uppdrag. Jag anser att det är angeläget att denna utredning slutförs och att den även kompletteras med en bedömning av inom vilka områden en övergång från myndighetsgodkännande till certifiering kan förväntas komma att ske till följd av en anpassning till EG. Som exempel härpå vill jag nämna byggområdet.

I detta sammanhang vill jag även nämna att ett starkt krav som framförts till mig från näringslivet är att provning och certifiering av produkter bör göras av ett och samma organ. Delar man upp dessa funktioner på olika händer uppstår nämligen ofta krångel, ökade kostnader och onödig tidsfördröjning.

Sammanfattningsvis anser jag att den europeiska utvecklingen inom certifieringsområdet bör avvaktas och att de marknadsmässiga förutsättningarna för en systemcertifiering av certifieringsorgan bättre bör klarläggas innan ställning tas till eventuellt ökade statliga insatser inom certifieringsområdet. Jag bedömer emellertid att certifieringsfrågorna kommer att få en ökad betydelse både i arbetet med att undanröja tekniska handelshinder och arbetet att öka kvaliteten inom olika områden samt att vissa statliga insatser härvid kommer att krävas. Industridepartementet bör därför redan nu höja sin beredskap för att kunna följa och eventuellt påverka utvecklingen i Europa inom cer-

tifieringsområdet.

9.6 Frågan om avtal

I kontrollformsutredningen framfördes tanken på ett avtal mellan staten och SIS. Jag har i anslutning till informationsmöten om SISU-utredningen begärt synpunkter på bl.a. frågan om ett avtal. Bland de som lämnat skriftliga synpunkter är meningarna delade.

SISU-utredningen har också studerat de avtal som finns i bl.a. Västtyskland. Dessa avtal är allmänt formulerade. Konkreta punkter, t.ex. att industriministeriet i Västtyskland kan sätta upp en tidsfrist för när DIN senast skall ha tagit fram en standard som ett statligt organ behöver, har i praktiken aldrig behövt tillämpas.

Jag anser att denna typ av avtal endast har ett symbolvärde. Standardiseringens officiella ställning i samhället kan lika väl komma till uttryck på annat sätt än i ett avtal. I Frankrike t.ex. är standardiseringens ställning reglerad i en lag från 1942, och i Storbritannien är standardiseringsorganets (BSI) status angivet i ett kungligt brev och i en förordning med stadgar för BSI.

Nuvarande reglering i Sverige - regeringen fastställer stadgarna för SIS och utser ordförande och en revisor - anser jag i stort vara tillräckligt. De förslag vad gäller finansiering, organisation m.m. som redovisats i föregående kapitel, förutsätter att ett förtroendefullt samarbete råder mellan staten och standardiseringsorganen och att mål och riktlinjer för verksamheten tas fram i en dialog mellan industridepartementet och SIS. Det är svårt att avtala om förtroende och ett aldrig så omsorgsfullt utformat avtal kan inte ersätta detta. Ett avtal med konkret innehåll kan lätt leda till en detaljreglering av standardiseringsverksamheten, som jag har velat undvika. Eftersom vi dessutom

har självständiga fackorgan skulle avtalssystemet bli komplicerat.

Under utredningsarbetet har önskemål framförts till SISU om att staten genom ett formellt avtal med SIS skulle garantera vissa intresseorganisationers medverkan i och inflytande över standardiseringsverksamheten. Jag anser att detta i nuläget inte behövs. Jag har nämligen i det föregående lagt en rad förslag som syftar till en breddad medverkan. Vill någon organisation uppnå ett ännu längre gående inflytande anser jag att de själva bör förhandla med SIS och de olika fackorganen om detta. Först om det visat sig att organisationerna av egen kraft inte kunnat uppnå ett avtal eller överenskommelse om medverkan och inflytande i standardiseringsverksamheten, anser jag att ett eventuellt statligt ingripande är dags att aktualisera.

Jag anser att i stället för ett avtal mellan staten och SIS, bör stadgarna för SIS kompletteras på följande tre punkter.

1. En översyn bör göras av vilka statliga organ som skall ha en plats i SIS fullmäktige, utan att betala för sitt medlemskap. En anpassning bör härvid ske till hur aktivt myndigheterna idag deltar i nationellt och internationellt standardiseringsarbete.

2. Regeringen skall utse en ledamot i SIS styrelse utöver ordföranden, som jag anser - liksom hittills varit fallet - bör vara en ledande industriman.

3. Den revisor för SIS som regeringen utser skall även ha rätt att granska effektiviteten i verksamheten, dvs. inte enbart redovisningsrevision utan även förvaltningsrevision.

För att den målinriktade styrningen av SIS och fackorganen skall fungera krävs att statsmakterna - t.ex. i den planerade näringspolitiska propositionen - for-

mulerar tydliga mål för standardiserings- och certifieringspolitiken samt att standardiseringsorganens verksamhet följs upp och utvärderas.

Om inte den föreslagna målstyrningen fungerar på avsett sätt anser jag att styrningen bör kompletteras med olika detaljvillkor i regleringsbreven eller med ett formellt avtal.

9.7 Samordnat statligt agerande

Som framgått av kapitel 3 deltar f.n. ett mycket stort antal statliga representanter i det nationella och internationella standardiseringsarbetet. Dessa kommer dels från regelutfärdande myndigheter, dels från affärsverk, riksprovplatser och uppdragsfinansierade myndigheter. Totalt har kostnaderna för den statliga medverkan i standardiseringen uppskattats till ca 90 Mkr under bå 1988/89, varav större delen faller på den sistnämnda kategorin av statliga organ.

Det finns även ett stort antal statliga företrädare i standardiseringsorganens fullmäktige, styrelser och andra styrande organ. De statliga företrädarna gör generellt sett mycket värdefulla insatser i standardiseringsarbetet och från standardiseringsorganens sida är man mycket angelägna om att få in synpunkter på ett tidigt stadium från myndighetsföreträdarna. Det gäller inte minst från de regelutfärdande myndigheterna som i sina föreskrifter utnyttjar tekniken hänvisning till standard.

Enligt vad jag erfarit har det förekommit att statliga myndigheter försenat standardiseringsarbetet genom att inte snabbt och tydligt klargöra sin uppfattning i viktiga säkerhetsfrågor. Det har även förekommit att experter från myndigheter och industrin inte framfört en samstämmig uppfattning då de deltagit som svenska delegater i tekniska kommittéer.

Även om denna typ av konflikter idag hör till undantagen, anser jag dock frågan bör uppmärksammas. Det accelererade västeuropeiska standardiseringsarbetet och EG:s strävan att snabbt få fram Europastandarder för att eliminera tekniska handelshinder ökar nämligen risken för att man i standardiseringsarbetet inte, med de snäva tidsgränser som EG ger, hinner från svensk sida uppnå samförstånd i viktiga sakfrågor. Jag anser därför att både staten och standardiseringsorganen bör se över sina regler i syfte att minska risken för konflikter.

För statens del anser jag att vissa riktlinjer för myndigheternas medverkan i standardiseringsverksamheten bör tas fram efter brittisk förebild. Dessa riktlinjer bör bl.a. innehålla följande:

1) Det bör fastslås att myndighetens chef skall se till att myndigheten följer det nationella och internationella standardiseringsarbetet och att han skall leda och samordna myndighetens deltagande i standardiseringsprojekt inom myndighetens verksamhetsområde. Detta gäller särskilt områden som rör säkerhet, hälsa och miljö och där myndigheten har ett i lag eller instruktion reglerat ansvar. För att markera standardiseringsfrågornas betydelse bör övervägas att göra ett tillägg om detta i verksförordningen (1987:1100).

2) I arbetsordningen för en regelutfärdande myndighet bör anges att tjänstemän som deltar i standardiseringsprojekt på ett tidigt stadium och tydligt skall redovisa myndighetens uppfattning i viktiga säkerhetsfrågor. Om han -eller hon - anser att ett förslag till standard inte uppfyller lagstiftningens krav eller strider mot utfärdade eller planerade föreskrifter skall detta anmälas för myndighetens ledning.

3) Om fall som nämnts i punkt 2 inte kan lösas inom den tekniska kommittén skall myndighetens chef anmäla sina invändingar till det aktuella fackorganet och

försöka att finna en kompromiss. Sådant anmälan skall ske innan standardiseringsorganet yttrar sig över ett förslag till Europastandard.

4) Om myndigheten har sådana invändningar mot ett förslag till Europastandard att - om Sverige blir överröstat - ett tekniskt handelshinder kan komma att uppstå skall samråd även ske med kommerskollegium. Detta gäller både det fall Europastandarden strider mot en befintlig föreskrift, som myndigheten inte avser att ändra, och det fall myndigheten planerar att utfärda en föreskrift som gör att den svenska standarden inte kan utformas i överensstämmelse med Europastandarden. Ett tillägg med denna innebörd bör göras i förordningen (1988:569) om skyldighet för myndigheter att lämna underrättelser om vissa föreskrifter m.m., den s.k. TBT-förordningen.

5) Innan en myndighet beslutar att bibehålla eller utfärda en föreskrift, som enligt punkt 4 kan komma att medföra ett tekniskt handelshinder, men som myndigheten anser vara nödvändig, skall myndigheten anmäla ärendet till regeringen.

På motsvarande sätt måste standardiseringsorganen vidta åtgärder för att fortlöpande hålla berörda regelutfärdande myndigheter underrättade om aktuella standardiseringsprojekt.

F.n. finns det inom SIS en samarbetsdelegation för certifiering och harmonisering. Denna skall bl.a. främja erfarenhetsutbyte och samråd inom Sverige mellan myndigheter och standardiseringsorganen i frågor gällande certifiering och harmonisering av standarder samt att särskilt verka för att principen "referens to standards" tillämpas. Samarbetsdelegationen har under senare år inte varit särskilt aktiv. Genom EGs nya metod för harmonisering har dessutom nämnda princip delvis blivit överspelad.

Jag anser att industridepartementet skall ha det övergripande statliga ansvaret för standardiseringen och att allt ekonomiskt stöd till standardiseringen, som inte är kommersiellt motiverat, skall kanaliseras genom detta departement. Industridepartementet bör också koordinera de statliga insatserna och se till att de statliga organen sköter sina uppgifter inom standardiserings- och certifieringsområdet. Industridepartementet måste därför bygga upp ett kontaktnät gentemot övriga departement, myndigheter och andra statliga organ. Något särskilt råd för detta motsvarande ovan nämnda samarbetsdelegation anser jag dock inte behövs. Om behov av mera reguljära informationsutbyten finns bör detta kunna ske i anslutning till Kommerskollegiums möten om tekniska handelshinder. Kommerkollegium har nämligen en i anslutning till tillämpning av TBT-förordningen kallat regelutfärdande myndigheter, näringslivsorganisationer och standardiseringsorgan till regelbundna möten för att informera om bl.a. aktuella standardiserings- och certifieringsfrågor.

Slutligen vill jag betona vikten av att industridepartementet noggrant måste bevaka det europeiska standardiserings- och certifieringsarbetet samt fortlöpande följa upp och utvärdera de statliga insatserna. Detta bör påverka vilka resurser som departementet avdelar för dessa frågor.

Standardiseringsutredningen - särskilt yttrande av Bo Tengberg, LO.

Standardiseringsutredningen har framlagt ett förslag som på ett antal viktiga punkter inte överensstämmer med LOs syn på hur den framtida standardiseringsverksamheten bör utformas. Från LOs sida har i skrivelser till Arbetsmarknadsdepartementet betonats den stora vikt som standardiseringen har - och framför allt kommer att få i framtiden. Bl a mot den bakgrunden anser LO ett ökat statligt ansvar för standardiseringen vara nödvändig. Detta bör regleras i ett avtal mellan staten och SIS. En annan huvudfråga ur LOs synpunkt är att öka möjligheterna till facklig medverkan i standardiseringsverksamheten med hänsyn främst till standards vikt för föreskrifter på arbetsmiljöområdet.

Av vikt är också formerna för ackreditering och finansieringen av den målinriktade verksamheten.

Med hänsyn till den stora betydelse som standardiseringen har för samhällsekonomin och ur miljö- och konsumentpolitisk synpunkt måste staten enligt vår mening ta ett större ansvar för verksamheten. Att staten har ett stort kostnadsansvar för verksamheten motiverar också ett stort samhällsinflytande på olika nivåer ifråga om standardiseringsarbetet. Det finns därför mycket starka skäl att staten i ett avtal med SIS reglerar vissa ur samhällssynpunkt viktiga aspekter på standardiseringsverksamhetens organisation och inriktning.

Utredningens förslag angående det fackliga inflytandet är otillfredsställande. De fackliga organisationerna bör vara representerade på de nivåer där övergripande beslut fattas angående standards och standardiseringsverksamhetens inriktning, dvs SIS styrelse och den tekniska nämnden.

För att underlätta arbetet på den övergripande nivån borde ett särskilt råd inrättas som bereder arbetsmiljö- och yttre miljöfrågor. I detta råd skall bl a representanter för SIS, ASS och de fackliga organisationerna ingå.

Ovanstående bör regleras i ett avtal mellan SIS och staten och där bör även anges vissa speciella krav på myndigheterna med hänsyn till deras föreskriftsarbete och rätten till facklig medverkan.

Standards påverkar i hög grad föreskrifterna på arbetsmiljöområdet. ASS har enligt sitt reglemente att samverka med arbetsmarknadens organisationer. Vikten av den fackliga medverkan i föreskriftsarbetet - och i standardiseringsarbetet - understryks

också i förarbetet till arbetsmiljölagen.

Arbetsmiljölagen är en ramlag och föreskrifterna är därför ett led i preciseringen av AML. Skall de fackliga organisationerna ha en möjlighet att påverka föreskrifterna måste de ges reella möjligheter att medverka i standardiseringsarbetet. Förutom en övergripande påverkan av standardiseringsverksamhetens inriktning måste de ges förutsättningar att delta i de arbetsgrupper de själva anser viktiga och har möjlighet att medverka i.

Vi vill särskilt understryka att i de fall då de fackliga organisationerna inte har möjlighet att delta i ett standardiseringsprojekt måste Arbetarskyddsstyrelsen ha ett motsvarande samordningsansvar som idag gäller beträffande föreskriftsarbetet. Att ASS enbart företräder myndighets/-expertuppfattningar kan leda till att mycket stora problem sedan uppstår i samband med att föreskrifter skall utarbetas. Det är angeläget att en så bra samordning som möjligt kommer till stånd redan i samband med att standards fastställs eftersom i praktiken som regel föreskrifter kommer att hänvisa till standards för undvikande av eventuella handelshinder.

Enklast kan detta ske genom skyldighet för ASS att i de fall de fackliga organisationerna ej ingår i ett standardiseringsprojekt ha en arbetsgrupp till sitt förfogande på samma sätt som idag gäller för ASS föreskriftsarbete. Detta är särskilt angeläget i samband med den internationella standardiseringsverksamheten där fackliga företrädare ofta har problem att medverka framför allt beroende på otillräckliga språkkunskaper.

Beträffande finanseringsmodellen delar jag utredarens uppfattning om anslagens fördelning mellan näringsliv och samhälle.

Som anförts ovan anser jag emellertid att det finns skäl att i avtal anges vilka principer som bör gälla i fråga om organisation och inriktning. Detta gäller särskilt för det målinriktade statsbidraget, vilket ju i största utsträckning är föranlett av initiativ utanför Sveriges gränser. Jag delar inte

utredarens uppfattning att SIS bör få ansvaret att fördela dessa medel på fackorgan och arbetsgrupper, dvs ange prioritering o dyl. Prioritering skulle lämpligen kunna ske av MPR alternativt Industridepartementet efter förslag från MPR.

Enligt min uppfattning kommer MPR att ha den överblick och kompetens såväl rörande arbetsmiljösom konsumentfrågor som är nödvändig för rätt prioritering.

Jag anser det också principiellt viktigt att samhället tar ett ansvar för certifieringsverksamheten. Det innebär att frågan om ackreditering av certifieringsorgan bör handhas av en statlig myndighet. Från facklig synpunkt är det väsentligt att kunna bibehålla tilltron till ackreditering och certifiering. Möjligheten att ingripa mot certifierande organ som ej uppfyller ackrediteringskraven framstår därvid som särskilt viktig. Jag ser i detta sammanhang det som väsentligt att samhället förbehåller sig denna yttersta kontrollmöjlighet, och uppdrar åt Mät- och Provstyrelsen att svara för ackrediteringen i Sverige.

BILAGOR

Kommittédirektiv

Dir. 1988:56

Statens roll i standardiseringsverksamheten m. m.

Dir. 1988:56

Beslut vid regeringssammanträde 1988–10–13

Chefen för industridepartementet, statsrådet Nordberg, anför.

Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas för att utreda vissa frågor i anslutning till standardiseringsverksamheten i Sverige. Utredarens huvuduppgift är i korthet att göra en bedömning av statens och andra intressenters roll i standardiseringsverksamheten och certifieringsverksamheten samt att föreslå lämpliga former för statens och de andra intressenternas medverkan och statens stöd till standardiseringsverksamheten.

Detta bör göras mot bakgrund av

– standardiseringens betydelse för den industriella produktionen, den tekniska utvecklingen, användningen och avsättningen av industrins produkter,

– standardiseringens ökade betydelse för statsmakternas regelskapande verksamhet till skydd för liv, hälsa, miljö och egendom samt

– arbetet med att åstadkomma ett gemensamt europeiskt ekonomiskt samarbetsområde som omfattar samtliga EFTA- och EG-länder.

Bakgrund

Kontrollformsutredningens förslag m.m.

Genom beslut den 20 februari 1986 bemyndigade regeringen chefen för industridepartementet att tillkalla en särskild utredare (dir. 1986:6) med uppgift att kartlägga den internationella utvecklingen inom området kontroll genom teknisk provning samt bedöma eventuella konsekvenser av denna utveckling för svenskt vidkommande. I uppdraget ingick även att belysa frågor om standardisering i den mån de berörde detta område samt att belysa even-

tuella konsekvenser för den svenska myndighetsorganisationen på provningsområdet. Den s.k. kontrollformsutredningen redovisade uppdraget i början av år 1988 i betänkandet Provning och kontroll i internationell samverkan (SOU 1988:6). Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu inom industridepartementet.

De förslag utredaren lägger fram är relativt begränsade och gäller framför allt att åstadkomma ett svenskt system för ackreditering av provningsorgan av gängse internationellt slag och därmed sammanhängande omorganisation av statens mät- och provråd. Utredaren pekar vidare på frågor som inom olika områden måste lösas för att möjliggöra ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat.

Av särskilt intresse i detta sammanhang är vissa slutsatser som utredaren drar beträffande standardiserings- och certifieringsverksamhet och som också vunnit stöd i remissbehandlingen. Enligt utredaren medför den internationella utvecklingen att standardisering och certifiering får ökad betydelse för frågor som hör till statens ansvarsområde. Staten får därmed ett ökat intresse av insyn i och möjlighet att påverka sådan verksamhet. Nya frågor uppkommer som bl.a. gäller myndigheternas och standardiseringsorganens roller och kontakter. Vidare skapas förändrade eller nya förutsättningar för andra intressenter, som tidigare på olika sätt medverkat i frågornas beredning genom att delta i föreskriftsarbete etc. Till dessa intressenter hör t.ex. arbetsmarknadens parter och konsumenterna. Att viktigt harmoniseringsarbete sker på internationell nivå skapar nya problem, bl.a. när det gäller myndigheters och andra intressenters personella och ekonomiska resurser för internationellt samarbete. Samtidigt ger arbetet också unika möjligheter att påverka utvecklingen.

Med anknytning till dessa frågor har särskilda skrivelser inkommit till regeringen från bl.a. konsumentverket, LO och TCO.

Vad standardisering innebär

Standardiseringsverksamhet syftar till att få fram standarder. Med det avses vissa regler som skall underlätta framställning, distribution och användning av varor och tjänster. Med standard kan man också mena det dokument där en sådan regel preciseras.

Standardisering kan bedrivas på olika nivåer: över gränserna (internationell och regional standardisering), inom ett land (nationell standardisering) eller inom en bransch eller ett företag (bransch- och företagsstandardisering). Sistnämnda standardisering är i motsats till internationell och nationell standardisering inte öppen för alla berörda parter utan endast för de egna intressenterna.

Genom standardisering av grundläggande begrepp, produkter, material, metoder m.m. söker man skapa t.ex.

- enhetlig terminologi
- samordnade mått och dimensioner
- en begränsning av antalet varianter
- specificerade funktioner och egenskaper
- fastlagda metoder för beräkningar, provning, kontroll m.m.

Standardiseringsverksamheten tillkom ursprungligen för att tillgodose näringslivets behov och har stor betydelse för industri och handel. En standard är principiellt en frivillig överenskommelse som tas fram i samverkan mellan berörda intressenter. Den fastställs av ett behörigt organ men genomslagskraften blir beroende av att den accepteras av säljare, köpare och andra användare. Standard kan i detta sammanhang definieras som en regel som innehåller problemlösningar för återkommande tillämpning och som har utarbetats i samförstånd och fastställts av ett erkänt organ. Nationella standardiseringsorgan i västvärlden är som regel enskilda organ med oberoende ställning.

Standardiseringens betydelse har ökat

Standardiseringens betydelse har efter hand ökat i Sverige och andra länder. Svenska myndigheter hänvisar i ökande utsträckning till standarder i fullgörande av sina uppgifter att skydda liv, hälsa, miljö och egendom. Föreskrifter om farliga produkter anknyter ofta till standarder, vilket betyder att standardens innehåll helt eller delvis kan bli även offentligrättsligt. De juridiska konsekvenserna blir beroende av hur denna anknytning görs. Strävandena att harmonisera bestämmelser mellan olika länder har i hög grad ökat standardiseringens betydelse för myndigheter och andra offentliga organ. Dessa deltar ofta aktivt i både nationellt och internationellt standardiseringsarbete. Inte minst det sistnämnda är viktigt, eftersom nationella standarder i hög grad bygger på internationella. Omfattningen av myndigheternas engagemang i standardiseringsarbetet varierar dock mellan olika sektorer och olika länder.

En särskild betydelse har standardiseringen fått i det västeuropeiska harmoniseringsarbetet. Inom EG har en ny metod utarbetats för harmonisering av regler inom olika produktområden. Karaktäristiskt för denna är att tämligen allmänt hållna säkerhetskrav gäller som bindande rättsregler. Dessa säkerhetskrav presumeras vara uppfyllda, om produkten är tillverkad enligt harmoniserad standard. I sak innebär detta att uppgiften att utarbeta tekniska specifikationer för produkterna överlämnas till de europeiska standardiseringsorganen CEN (Comité Européen de Normalisation) och CENE-

LEC (Comité Européen de Normalisation Electrotechnique), med vilka EG har träffat särskilda avtal. I CEN och CENELEC deltar även standardiseringsorganen i Sverige och övriga EFTA-länder. EFTA har träffat motsvarande avtal som EG med CEN och CENELEC. För telekommunikationsområdet har CEPT (Europeiska post- och telekommunikationsorganisationen) motsvarande avtal med EG och EFTA som CEN och CENELEC, vilket också förutses för det nya europeiska standardiseringsorganet ETSI (European Telecommunication Standards Institute) som tagit över det standardiseringsarbete som CEPT tidigare bedrivit.

Det europeiska standardiseringsarbetet har grundläggande betydelse för avskaffande av tekniska handelshinder mellan EG och EFTA-länderna. Om samma krav gäller för produkter inom EG och EFTA kan de framställas i samma utförande för hela den västeuropeiska marknaden. Europastandarder kan också i framtiden visa sig få betydelse för t.ex. upphandling.

En fråga som rönt särskild uppmärksamhet är behovet av ett brett deltagande från olika intressenter i standardiseringen. Därvid kan nämnas att både EG och EFTA under år 1988 har rekommenderat medlemsländerna att förmå nationella och internationella standardiseringsorgan att göra det möjligt för konsumenter och andra intressenter att aktivt delta i verksamheten. De nordiska konsumentministrarna uttalade vid sitt möte i Stockholm den 21 mars 1988 att man, med syfte att uppnå en, så långt möjligt, gemensam nordisk hållning i de internationella standardiseringsorganisationerna, bör verka för ett ökat konsumentinflytande i standardiseringsverksamheten.

Vad certifiering innebär

Med certifiering (fullständig beteckning: certifiering av överensstämmelse) menas att ett fristående organ efter ett kontrollförfarande intygar att t.ex. en viss produkt uppfyller kraven i en standard eller annat regelgivande dokument. Vanligast är certifiering av produkter, vilket normalt förutsätter provning av produkten. Överensstämmelse med standarden verifieras med ett intyg eller att produkten märks på visst sätt. Certifieringsverksamhet är privaträttslig.

Det är också vanligt att tillverkaren själv utfärdar ett motsvarande intyg eller använder sitt eget märke. Tidigare har detta betecknats som självcertifiering eller förstapartscertifiering. Numera har man enats om termen försäkran om överensstämmelse. En vanlig benämning är också tillverkardeklaration. För att öka tilltron till en sådan försäkran eller för att rent allmänt säkerställa kvalitet i produktionen har många företag interna kvalitetssystem, där kvalitetsarbetets organisation, ansvar och resurser preciseras. I en hårdnande internationell konkurrens har kvalitetssäkring blivit en mycket

viktig fråga. Under senare tid har även internationella standarder tagits fram med krav för kvalitetssystem och numera förekommer på vissa håll certifiering av företagens kvalitetsystem med dessa krav som utgångspunkt.

Som nämndes tidigare ställer staten ibland krav på produkter för att tillgodose skydd för liv och hälsa m.m., varvid bestämmelserna i ökande utsträckning anknyts till standarder. I sådana fall krävs normalt någon form av kontroll att dessa krav uppfylls. Ibland anses det tillräckligt att tillverkaren själv utför denna kontroll som grund för en tillverkardeklaration. Ofta krävs då någon form av övervakning av dennes kvalitetssystem.

Eftersom kontrollen oftast förutsätter provning, kan det också krävas ett säkerställande av provningsresultatens kvalitet. En teknik som fått växande betydelse för att öka förtroendet för provningsverksamhet är ackreditering av laboratorier. En sådan meddelas av ett särskilt ackrediteringsorgan efter genomförd utvärdering av att laboratoriet uppfyller vissa krav som anses säkerställa provningsorganets kvalitet.

Myndighetsgodkännande och certifiering

Det är vanligt att staten kräver en utomstående kontroll av att farliga produkter uppfyller ställda krav. En sådan kontroll sker normalt innan produkten introduceras på marknaden. En återkommande kontroll kan också förekomma under användningstiden. I Sverige och många andra länder brukar en sådan kontroll göras av en statlig myndighet eller på statens vägnar av något annat organ. Det blir då fråga om en offentligrättslig verksamhet, som utmynnar i ett myndighetsgodkännande om kraven visas vara uppfyllda. I många länder, bl.a. Västtyskland, Storbritannien, USA och Japan, har av tradition privaträttsliga certifieringar i stor utsträckning ersatt myndighetsgodkännanden. Någon enhetlig ställning har dock inte certifieringsorganen i dessa länder. Det har då varit naturligt för staten att söka skapa garantier för att certifieringsorganen verkar på ett korrekt sätt. I bl.a. Storbritannien förekommer därför en i statlig regi bedriven ackreditering av certifieringsorgan, där förfarandet i princip är detsamma som vid ackreditering av provningsorgan.

Under senare tid har allmänna krav och rekommendationer utarbetats för provningslaboratorier och ackrediteringsorgan resp. certifieringsorgan. Dessa väntas inom kort bli fastställda som Europastandarder.

Enligt EG:s nya metod tillerkänns, som tidigare nämnts, standarder vissa rättsverkningar genom presumtionen att materiel enligt standardens krav uppfyller de allmänt hållna rättsligt bindande kraven. På motsvarande sätt får en privaträttslig certifiering av att standardens krav är uppfyllda rättsverkningar på så sätt att produkten presumeras vara säker. Om en myndig-

hetsföreskrift och en standard överensstämmer i sak – vilket ofta är fallet – blir skillnaden mellan ett myndighetsgodkännande och en certifiering av formell art.

Utvecklingen i Västeuropa ställer nya krav

Den pågående utvecklingen i Västeuropa inom området kontroll genom teknisk provning visar att standardiseringsverksamheten och certifieringsverksamheten får stor betydelse för myndigheternas regelskapande verksamhet.

Inom EG kan man se en medveten strävan att begränsa de offentligrättsliga inslagen i sådan provning och kontroll som föregår marknadsföring av produkter. Statlig generell "förhandskontroll" innan produkterna förs ut på marknaden skall så långt möjligt undvikas och förbehållas högriskprodukter. Det betyder dock inte att provning och kontroll före marknadsföringen kan underlåtas. Tvärtom förutsätter EG:s nya metod att det vid marknadsföring skall ha verifierats att säkerhetskraven är uppfyllda. Detta kan ske på olika sätt och vad som skall gälla för olika produkter bestäms särskilt. Hur långt man på olika områden är beredd att avstå från tredjepartskontroll kan variera och har föranlett diskussion i samband med olika direktiv. Det yttersta ansvaret för att inga farliga produkter kommer ut på marknaden har den enskilda staten som, företrädesvis genom marknadskontroll, skall se till detta.

Om provning och kontroll av en produkt krävs före marknadsintroduktion, uppstår ett hinder för handeln om samma procedur måste upprepas i importlandet i fråga om en produkt som redan är kontrollerad i exportlandet. I arbetet med att undanröja tekniska handelshinder ingår därför som ett viktigt led att åstadkomma ömsesidiga godtaganden av provnings- och kontrollresultat i olika länder. Dessa frågor har under senare tid behandlats såväl inom EG som inom EFTA och har fått hög prioritet inom EG/EFTA-samarbetet. En EFTA-policy, som nära ansluter till EG:s synsätt, antogs i början av detta år. Vid EFTA:s ministermöte i Tammerfors i juni 1988 undertecknades en EFTA-konvention om ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat som avses bli lagd till grund för ett utvidgat samarbete med EG. Vidare har det inom EG lanserats en tanke på att skapa ett gemensamt västeuropeiskt forum för frågor om provning och certifiering motsvarande vad som finns för standardiseringsfrågor i form av CEN och CENELEC. Ett stort symposium kring denna fråga arrangerades av EG-kommissionen i juni i år. Deltagarna var då eniga om behovet av ett sådant forum.

Standardiseringens organisation i Sverige

För svensk nationell standardisering och för medverkan i internationell och regional standardisering svarar ett antal svenska standardiseringsorgan med SIS. Standardiseringskommissionen i Sverige, som centralorgan och med de övriga anslutna till SIS. De svenska standardiseringsorganen är enskilda organ med oberoende ställning. Svenskt standardiseringsarbete är i stor och ökande utsträckning knutet till regional och internationell standardisering.

SIS, som bildades år 1922, är som nämnts centralorgan för standardiseringsarbetet i Sverige. SIS är en ideell förening med stadgar fastställda av regeringen, vilken också utser SIS ordförande. Medlemmar är organisationer med intresse för standardiseringsverksamheten.

SIS centrala uppgifter omfattar, förutom att vara centralt kontaktorgan med staten, bl.a. fastställelse och utgivning av svensk standard, försäljning av svensk, internationell och utländsk standard, medlemskap i det globala standardiseringsorganet ISO resp. det västeuropeiska CEN med uppgift att samordna svensk medverkan i motsvarande internationellt och regionalt standardiseringsarbete, kontakter med myndigheter och organisationer, information och konsultation i frågor som rör standardisering. Vidare driver SIS en kommersiell privaträttslig certifieringsverksamhet samt är helägare till ett dotterbolag, SIS Service AB. Bolagets största projekt är uppbyggnad av ett nationellt standardiseringsorgan i Tanzania.

Ett antal fackorgan är anslutna till SIS genom särskilda överenskommelser och är ansvariga för standardiseringen inom sina resp. områden.

Från den 1 juli 1988 finns sex fackorgan, nämligen Byggstandardiseringen (BST), Metallnormcentralen (MNC), Svenska Elektriska Kommissionen (SEK), Sveriges Mekanstandardisering (SMS), SIS-Informationstekniska Standardiseringen (SIS-ITS) och SIS-Allmänna Standardiseringsgruppen (SIS-STG). Dessa svarar genom avtal med SIS för standardiseringsarbetet inom sina resp. fackområden. SIS-STG svarar därvid för standardiseringen inom allmänna grundläggande och tvärtekniska områden och områden som inte faller inom andra fackorgans ansvarsområden. Fackorganen har egen VD, styrelse och fullmäktige.

Efter överenskommelse med SIS finns också ett antal samverkande organ som ansvarar för vissa avgränsade uppgifter. För närvarande är försvarets materielverk, IVA:s Kran- och Hisskommission, sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut och statens provningsanstalt anknutna som samverkande organ.

Finansieringen av verksamheten

Standardiseringsverksamheten finansieras genom statsbidrag, kontantbidrag från näringslivet, riktade uppdragsmedel från statliga myndigheter, byggforskningsmedel (enbart BST), försäljningsintäkter samt i mindre utsträckning nordiska fondmedel.

Kostnaderna för standardiseringsorganen under budgetåret 1987/88 var enligt SIS anslagsframställning 95,8 milj. kr. Kontantbidraget från näringslivet uppgick till 29,3 milj. kr. Staten bidrog genom statsanslaget med 15,3 milj. kr. och genom uppdragsmedel och byggforskningsmedel med 12,9 milj. kr. Försäljningsintäkterna uppgick till 38,2 milj. kr.

Till statens bidrag till standardisering skall läggas de medel (för budgetåret 1988/89 1,7 milj. kr.) som genom EFTA-uppdrag, som ges parallellt med EG, lämnas till de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC.

Ett stort resurstillskott från näringslivet och myndigheter – under budgetåret 1987/88 enligt SIS beräkningar motsvarande minst 300 milj. kr. – är att sakkunniga och experter utan kostnad för standardiseringsorganen ställs till förfogande i standardiseringsarbetet. Av det totala antalet experter som medverkar kommer ca 80 % från näringslivet.

Statsanslaget beräknas fr.o.m. budgetåret 1966/67 på sådant sätt att det statliga anslaget skall utgöra 60 % av näringslivets kontantinsatser till verksamheten.

Fr.o.m. budgetåret 1982/83 beräknas dessa 60 % på näringslivets bidrag året före bidragsåret.

Det statliga anslaget till SIS fördelas av SIS enligt dess egna regler på fackorgan och central verksamhet. Det finns ingen enhetlig politik för användningen av det statliga anslaget hos fackorganen, utan dessa tillämpar sinsemellan olika principer.

Internationell standardisering

Det internationella standardiseringsarbetet bedrivs dels av organ helt specialiserade på standardisering och samhörande aktiviteter, dels av organ vilka vid sidan av andra arbetsuppgifter också bedriver visst samarbete i standardiseringsfrågor. Enligt en bl.a. av ECE (FN:s ekonomiska kommission för Europa) och GATT (General Agreements on Tariffs and Trade) tillämpad nomenklatur benämns de specialiserade organisationerna "international standards organizations" (standardiseringsorgan) och de övriga "international standardizing bodies" (standardiserande organ).

Det finns två specialiserade standardiseringsorgan med global verksamhet

nämligen ISO (International Organization for Standardization) och IEC (International Electrotechnical Commission), båda med centralsekretariat i Genève.

Medlemskap i dessa båda organ är öppet för nationella standardiseringsorgan i alla länder, ett från varje land. SIS representerar Sverige i ISO och SEK representerar Sverige i IEC.

Bland de internationella standardiserande organen finns en lång rad organisationer med nationella myndigheter som medlemmar.

För undvikande av parallellarbete och överlappande aktiviteter finns det avtal om samverkan mellan ISO och IEC å ena sidan och de övriga organisationerna å den andra.

Regional standardisering

Den regionala standardisering som i första hand är av intresse för Sverige, är den som bedrivs inom Västeuropa resp. Norden.

Det västeuropeiska regionala standardiseringssamarbetet kunde tidigare ses som ett komplement till det globala. De krav och önskemål på harmonisering av nationella standarder som uppkommit i samband med strävandena inom EG och EFTA att genom harmonisering av tekniska regler undanröja handelshinder har gett det västeuropeiska regionala standardiseringssamarbetet en mera självständig roll. En huvuduppgift är att få samstämmig tillämpning inom Västeuropa av de internationella standarderna från ISO och IEC. På motsvarande sätt som på global nivå finns det två specialiserade europeiska standardiseringsorgan CEN, där SIS är svensk medlem, och CENELEC för det elektrotekniska området, där SEK är svensk medlem.

På det regionala planet finns inom Västeuropa ett antal organ som vid sidan om andra arbetsuppgifter bedriver viss standardiseringsverksamhet.

CEN och CENELEC samverkar på olika sätt med dessa och andra motsvarande organ i avsikt att uppnå att deras standardiseringsresultat fastställs som Europastandard (EN). Genom avtal med CEN resp. CENELEC kan de organ som så önskar och som uppfyller kraven på allsidig representation i standardiseringsarbetet anknytas som samverkande organ.

På det nordiska planet sker samarbetet inom INSTA (Internordisk Standardisering). Verksamheten grundar sig på ett samarbetsavtal mellan standardiseringsorganen i de nordiska länderna. Uppgiften är att genom systematiserat samarbete och informationsutbyte dels åstadkomma likalydande nationella standarder, dels genom fördelning av arbetet bidra till ett bättre utnyttjande av standardiseringsorganens resurser. Behovet av ökat nordiskt samråd och – i flera fall – resursbesparande nordisk arbetsfördelning i Europastandardiseringen har kommit till tydligt uttryck i Nordiska ministerrådets

pågående analys av förhållandet mellan nordiskt och vidare europeiskt samarbete. Man strävar efter ett samordnat uppträdande i de internationella organisationerna ISO, IEC, CEN och CENELEC, samt en samordnad tillämpning av internationella rekommendationer och standarder.

Certifieringsverksamheten i Sverige

Certifieringsverksamhet är som tidigare nämnts privaträttslig till sin karaktär. Certifieringar är principiellt frivilliga, även om de enligt EG:s nya metod kan tillerkännas vissa rättsverkningar. Någon form av svensk offentligrättslig reglering för certifieringsverksamhet finns inte. Certifiering utförs i Sverige av flera organ. Följande är exempel på detta.

SIS administrerar ett certifieringssystem, där produkter som efter kontroll visat sig överensstämma med svensk standard får förses med SIS inregistrerade varumärke, SIS-märket.

Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten AB, SEMKO, som är riksprovplats för elektrisk materiel – och som efter delegation från statens energiverk utfärdar myndighetsgodkännande för viss materiel – utför även viss frivillig typkontroll, dvs. certifierar elektrisk materiel, såsom datorer och annan kontorsmateriel. Det s.k. S-märket är SEMKO:s inregistrerade varumärke och certifieringsmärke. För att SEMKO skall certifiera elektrisk materiel skall denna uppfylla kraven i svensk standard.

Statens provningsanstalt utför även frivillig certifiering av produkter. Provningsanstalten tar ställning till vilka produkter som kan omfattas av och åsättas en P-märkning. Dessa produkter skall vid typprovning ha konstaterats uppfylla av provningsanstalten fastlagda krav. Dessutom skall provningsanstalten stickprovsvis övervaka den löpande produktionen enligt villkoren för P-märkning.

Sjöfartsverket ombesörjer frivilligt godkännande av fritidsbåtar och trafiksäkerhetsverket frivilligt godkännande av bilbarnstolar. Detta är att betrakta som frivilliga certifieringar utförda av myndighet. Andra sådana exempel är provningsanstaltens frivilliga kontroll av volymmätare samt vågar för industriellt bruk.

En särskild utredare bör tillkallas

Den i det tidigare beskrivna internationella utvecklingen har medfört att såväl standardiserings- som certifieringsverksamhet har fått en ökad betydelse för staten och andra intressenter. Frågor om harmonisering av produktkrav och ömsesidigt godtagande av provnings- och kontrollresultat har stor betydelse för Sverige och svensk industri. För både myndigheter och

andra intressenter blir det av central betydelse att hålla sig informerade om och vid behov kunna delta i internationellt arbete, bl.a. standardiseringsarbete.

Kontrollformsutredningen har pekat på vissa problem som behöver lösas till följd av denna utveckling. Det finns enligt min mening skäl att tillkalla en särskild utredare med uppgift att analysera de problem och möjligheter som denna utveckling föranleder och lämna förslag till lösningar som tillgodoser olika parters intressen. Den av utredningen väckta tanken att formalisera samverkan mellan staten och standardiseringsorganen i ett avtal bör studeras närmare.

I årets kompletteringsproposition 1987/88:150 har regeringen behandlat behovet av resurshushållning och förnyelse i den offentliga verksamheten. Då nya anspråk ställs på en verksamhet krävs helhetssyn och utvärdering av verksamheten.

Utredningsuppdraget

Utredaren bör ha följande uppgifter.

– Analysera och bedöma vilka krav staten från sin utgångspunkt bör ställa på standardiseringsverksamheten.

– Analysera och bedöma behovet av statligt stöd till standardisering samt, om så bedöms erforderligt, föreslå en modell för statens medelstilldelning till standardisering där medlen utnyttjas effektivt samtidigt som statens behov av att nyss nämnda krav uppfylls blir tillgodosett. Detta skall göras mot bakgrund av standardiseringsverksamhetens totala resursbehov.

– Analysera lämpliga former för samverkan mellan staten och standardiseringsorganen och i detta sammanhang även analysera och utarbeta förslag till lösningar i den tidigare nämnda avtalsfrågan.

– Analysera och bedöma de nya problem och möjligheter som den internationella utvecklingen medför för andra intressenter, bl.a. arbetsmarknadens parter och konsumenterna, vilket belysts av kontrollformsutredningen och under remissbehandlingen av dess betänkande, samt föreslå lämpliga former för dessa intressenters medverkan i harmoniseringsarbetet.

– Analysera, i syfte att skapa ett brett beslutsunderlag, dels hur en standardiseringsverksamhet utan statligt stöd kan utformas, dels ändamålsenligheten i nuvarande organisatoriska struktur.

– Analysera och bedöma effekterna av den internationella utvecklingen vad gäller certifieringsfrågor och precisera vilken roll och vilka uppgifter staten bör ha inom certifieringsområdet.

– Bedöma behovet av ackreditering av certifieringsorgan och i förekommande fall föreslå lämpliga former för detta.

Samråd och tidsplan

Inom kommerskollegium pågår på uppdrag av utrikesdepartementets handelsavdelning sedan våren 1988 ett utredningsarbete om Europastandardiseringens betydelse för Sverige och Västeuropa. Utredaren bör informera sig om nu nämnda och annat relevant utredningsarbete så att onödigt dubbelarbete undviks.

I sitt arbete bör utredaren eftersträva en bred samverkan med myndigheter, näringsliv och andra intressenter. Utredaren väljer själv i vilka former och i vilken omfattning denna samverkan skall ske.

Arbetet skall bedrivas skyndsamt. Utredaren skall redovisa sina förslag före den 31 maj 1989.

Utredaren bör beakta vad som sägs i direktiven till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagens inriktning (dir. 1984:5) samt direktiven angående beaktande av EG-aspekter (dir. 1988:43).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för industridepartementet

att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med uppdrag att utreda vissa frågor i anslutning till standardiseringsverksamheten i Sverige

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta tolfte huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Industridepartementet)

BILAGA 2 INTERNATIONELL STANDARDISERING

INNEHÅLL

1. GLOBALT STANDARDISERINGSSAMARBETE

2. VÄSTEUROPEISKT STANDARDISERINGSSAMARBETE

2.1 Organisation
2.2 Röstningsregler m.m.
2.3 Finansiering
2.4 Omfattning och inriktning
2.5 Svenskt inflytande
2.6 Övrigt samarbete

3. DET NORDISKA STANDARDISERINGSSAMARBETET

BILAGA 2 INTERNATIONELL STANDARDISERING

Mer än 90 % av det svenska standardiseringsarbetet sker i direkt kontakt med motsvarande internationella arbete, och det internationella arbetet får allt större betydelse. Det internationella arbetet sker i både globala och regionala organ.

I det internationella arbetet har Västeuropa hittills spelat en ledande roll. Standardiseringsorganen i Västtyskland, Frankrike och Storbritannien är stora med mellan 500-1000 anställda vardera och svarar tillsammans i runt tal för hälften av de tekniska sekretariaten inom den globala standardiseringen.

Då det gäller den regionala standardiseringen är därför det västeuropeiska standardiseringssamarbetet av störst betydelse för Sverige.

1. GLOBALT STANDARDISERINGSSAMARBETE

Det finns två fristående standardiseringsorgan med global verksamhet nämligen ISO (International Organization for Standardization) och IEC (International Electrotechnical Commission), båda med centralsekretariat i Genéve. Medlemmar är nationella standardiseringsorgan, ett från varje land. Sverige representeras i ISO av SIS och i IEC av SEK.

Medlemskap i dessa båda organ är öppet för alla länder. ISO har omkring 80 medlemmar och IEC har 40 medlemmar.

De två globala organisationerna har i stort sett samma struktur, och arbetet går till på ungefär samma sätt. Ett nära samarbete förekommer, bl.a. för att få ökad samstämmighet i regler och arbetsmetoder och för koordinering av det tekniska arbetet.

Liksom på det nationella planet utarbetas de internationella standarderna av tekniska kommittéer, underkommittéer och arbetsgrupper. De engelska förkortningarna för dessa är TC, SC resp. WG.

Delegaterna utses av de medlemsorgan som förklarat sig intresserade av kommitténs arbete. I en nationell delegation får normalt 1-3 personer ingå.

Ett av de deltagande medlemsorganen åtar sig sekretariatet för kommittén, vilket betyder att det tillhandahåller teknisk sekreterare, sköter all korrespondens, skriver ut standardförslag, planerar sammanträden i samråd med det internationella organets centralsekretariat etc.

En ISO-kommitté utformar först ett förslag, kallat draft proposal. Detta behandlas av de länder som del-

tar i kommittéarbetet. När kommittén slutbehandlat förslaget sänds det till ISO:s centralsekretariat, som registrerar det som en Draft International Standard och sänder ut det till samtliga ISO-medlemmar för omröstning. Om röstningen ger positivt utslag enligt ISO:s regler går förslaget till ISO Council, som fastställer det som International Standard.

IEC har en liknande procedur för att fastställa standarder på det elektriska området.

Både ISO och IEC standarder är att betrakta som rekommendationer till de nationella standardiseringsorganen. Dessa är inte skyldiga att transformera en fastställd global standard till nationell, inte ens om man i ISO eller IEC röstat för en föreslagen standard.

Inom ISO bedrevs under 1988 standardiseringsarbetet i 167 tekniska kommittéer med ca 650 underkommittéer och ca 1 600 arbetsgrupper. Arbetet resulterade i ca 600 nya och reviderade ISO-standarder. Man behandlade ca 20 000 arbetsdokument. Antalet ISO-standarder uppgår f.n. till ca 7 000.

ISO har på sitt arbetsprogram ca 6 000 pågående projekt som nått olika långt. Under år 1987 registrerades 129 nya projekt, 230 projekt nådde stadiet för registrering av förslag (draft proposal) och 344 projekt blev färdiga förslag (draft international standard).

Inom IEC finns det f.n. 82 tekniska kommittéer (TC) och 115 underkommittéer (Sc). Det tekniska arbetet inom IEC resulterade under 1986/87 i ca 140 nya och reviderade IEC-publikationer. Man behandlade ca 10 000 IEC-dokument. Antalet IEC-publikationer uppgår f.n. till ca 2 000. IEC har på sitt arbetsprogram ca 1 600 pågående projekt.

Förutom ISO och IEC finns det även organisationer som vid sidan av andra arbetsuppgifter även utarbetar vissa globala standarder t.ex.

CCITT	för informationsteknik
Codex Alimentarius	för födoämnen
WHO	för hälso- och miljöfrågor

För undvikande av parallellarbete och överlappande aktiviteter föreligger avtal om samverkan mellan ISO och IEC å ena sidan och de övriga organisationerna å den andra.

2. VÄSTEUROPEISKT STANDARDISERINGSSAMARBETE[1]

2.1 Organisation

Det västeuropeiska regionala standardiseringssamarbetet kan ses som ett komplement till det globala, och har som bakgrund bl.a. de krav och önskemål på harmonisering av standarder som uppkommit i samband med strävandena inom EG och EFTA att genom harmonisering av tekniska regler undanröja tekniska handelshinder. En huvuduppgift är också att få samstämmig tillämpning inom europa av de internationella standarderna från ISO och IEC.

På motsvarande sätt som på global nivå finns det två fristående europeiska standardiseringsorgan: European Committee for Standardization (CEN) och European Committee for Electrotechnical Standardization (CENELEC). SIS är svensk medlem i CEN och SEK i CENELEC och SIS-ITS i ETSI. Vidare är televerket samt vissa svenska företag medlemmar i ETSI.

2.2 Röstningsregler m.m.

För att påskynda integrationsarbetet har CEN/CENELEC infört en rad nya regler. Den viktigaste av de nya reglerna gäller kravet på att fastställd Europastandard (EN) alltid skall införas som nationell standard. Detta gäller vare sig man röstat för eller mot den europeiska standarden i fråga. De nationella standardiseringsorganen är alltså skyldiga att inom ramen för sin legala kompetens fastställa varje EN som nationell standard och samtidigt återkalla varje motstridig standard. Reglerna för s.k. harmoniseringsdokument (HD) är något mindre rigorösa och vissa nationella avvikelser kan i särskilda fall tillåtas.

CEN/CENELEC har vidare antagit nya röstningsregler och "stand-still"-regler för nationellt arbete när arbete med ny europeisk standard pågår. Vidare har CEN/CENELEC antagit regler för anslutning av samverkande organ, regler för gemensamma tekniska kommittéer och s.k. Europeisk Förstandard (ENV). En sådan kan inom områden med snabb teknisk utveckling utarbetas enligt ett förenklat förfarande. Om en ENV antagits behöver eventuella nationella standarder inte dras in.

Röstningsreglerna utgör en kombination av enkel majoritet med en röst per land och vissa bivillkor med vägd röstning för att säkerställa en kvalificerad majoritet och garantera ett visst minoritetsskydd.

Vägda röster tillämpas dock inte vid t.ex. beslut om att starta nya projekt eller att remittera ett förslag

[1] En mera utförlig beskrivning av Europastandardiseringen ges i kommerskollegiums utredningspromemoria (1989-04-27) "Europastandardiseringens betydelse för Sverige och integrationsarbetet i Västeuropa" (Kk dnr TBT 6-169-87).

till Europastandard för yttrande, utan då gäller ett land en röst.

För fastställelse av en europastandard skall samtliga följande fyra krav vara uppfyllda.

1. Antalet länder som röstar för fler än antalet länder som röstar mot (enkel majoritet, nedlagda röster oräknade).

2. Minst 25 vägda ja-röster, varvid de fyra största länderna - Frankrike, Italien, Storbritannien och Tyskland - har tio röster vardera, Sverige har fem röster och det minsta landet - Island - har en röst.

3. Högst 22 vägda nej-röster.

4. Högst 3 länder som röstar mot.

Om något av dessa villkor inte uppfylls, skall rösterna från EG-länderna räknas för sig, och förslaget skall antas inom EG om villkoren 1, 2, 3 och 4 uppfylls av EG-ländernas röster. Implementeringskravet gäller i sådant fall bara EG-länderna och de övriga som röstat för standarden.

Röstningsreglerna innebär att ett förslag till Europastandard inte blir fastställt och därmed bindande för hela Västeuropa om exempelvis alla de nordiska länderna eller de nordiska EFTA-länderna och ytterligare ett land röstar mot. De nordiska länderna har således stora möjligheter att påverka att ett från vår synpunkt mindre bra förslag inte blir antaget.

2.3 Finansiering

I samband med att EG utarbetat direktiv (se kap 8), som förutsätter att standarder finns, har EG-kommissionen lagt ut beställningar, s.k. uppdrag (mandates), till CEN/CENELEC/ETSI att utarbeta erforderliga Europastandarder. Härvid har även ekonomiskt stöd till Europastandardiseringen givits.

EG och CEN/CENELEC har tecknat ett avtal med allmänna riktlinjer (General Guide-lines) för att arbetet med harmoniserade Europastandarder och ett ramkontrakt (Framework Contract) i november 1984 resp. oktober 1985.

EFTA har i allt väsentligt anslutit sig till samma principer och regler som EG för samarbete med CEN/-CENELEC/ETSI. Härvid har EFTA hittills, så när som på något enstaka undantag, alltid givit ett parallellet uppdrag och motsvarande finansiellt stöd. EFTA:s stöd uppgår till ca 14 % av CEN/CENELEC:s kostnader och Sverige betalar ca 4 %.

CENs budget har sedan 1984 vuxit kraftigt och utvecklat sig enligt följande:

1984	27 MBEF	1987	100 MBEF
1985	50 "	1988	120 "
1986	72 "	1989	137 "

Även CENELEC:s budget som 1988 uppgick till 80 MBEF har ökat, dock inte lika kraftigt som CEN:s.

2.4 Omfattning och inriktning

Det västeuropeiska standardiseringssamarbetet har under de sista åren kraftigt ökat i omfattning. I början av maj 1989 fanns det 155 aktiva tekniska kommittéer inom CEN med omkring 600 underkommittéer och arbetsgrupper. Totalt pågick 1 866 olika standardiseringsprojekt, inkl. AECMA-projekt inom flygområdet. Totalt beräknas att 8 000-10 000 experter deltar som nationella delegater i CEN-arbetet.

Under perioden januari 1988-maj 1989, dvs. på mindre än ett och ett halvt år, har antalet CEN-projekt nästan fördubblats.

Ett stort antal nya standardiseringsprojekt planeras att påbörjas till följd av nya EG-direktiv och uppdrag från EG och EFTA. Under resten av 1989 beräknas CEN att bilda 30 nya tekniska kommittéer och 120 nya underkommittéer och arbetsgrupper.

Inom CENELEC fanns det i början av maj 1989 totalt 37 aktiva tekniska kommittéer (TC) och 12 underkommittéer (SC). Inom elområdet har man sedan lång tid arbetat enligt EG-kommissionens nya metod för harmonisering av regler och "New Approach"-direktivet har därför inte lett till samma ökning av antal projekt som inom CEN.

I tabell 1 redovisas nummer och titel på alla tekniska kommittéer i CEN (exkl. stålstandardisering - ECISS) och CENELEC samt numret på motsvarande ISO/IEC-kommitté. I tabellen redovisas även namnet och titeln på motsvarande svenska kommittéer samt vilket fackorgan och vilken person inom fackorganet som är kontaktperson.

Av tabellen framgår att man inom elområdet har samma kommittéstruktur på global, regional och nationell nivå och att det för varje CENELEC-kommitté finns en motsvarande svensk grupp. Inom övrig standardisering gäller däremot inte detta utan ISO, CEN och de svenska standardiseringsorganen har olika numreringar och avgränsningar på sina kommittéer. I vissa fall kan det därför vara svårt för personer utanför standardiseringsorganen att för viss CEN-kommitté veta vilken svensk kommitté som följer det europeiska standardiseringsarbetet. Av tabellen framgår att Sverige aktivt deltar i drygt 2/3 av CEN-kommittéerna.

2.5 Svenskt inflytande

Sverige har efter Västtyskland, Frankrike och Storbritannien den starkaste standardiseringsorganisationen i

Västeuropa, och Sverige bidrar också som nämnts via EFTA till finansieringen av de nya Europastandarder, som CEN/CENELEC får i uppdrag att utarbeta i anslutning till "New Approach"-direktiv.

Möjligheterna att påverka resultatet av ett standardiseringsprojekt är i hög grad avhängigt det kunnande och den kompetens deltagarna besitter. Inflytandet är dessutom beroende av i vilken grad deltagandet sker i form av enbart skriftliga kommentarer till arbetsdokument och förslag eller kombinerat med aktivt deltagande i möten.

Det största inflytandet får det standardiseringsorgan som tar på sig uppgiften att svara för projektsekretariatet.

Beslut om vilket medlemsorgan som skall svara för sekretariatet för CEN:s tekniska kommittéer fattas av Technical Board, CEN/BT. Medvetandet om sekretariatets betydelse innebär att de flesta medlemmar aktivt eftersträvar TC-sekretariat. Som huvudregel gäller:

- Det västeuropeiska standardiseringsorgan som har sekretariatet inom ISO (eller IEC) får som regel också ta hand om motsvarande europeiska sekretariat.

- Det land som har nationell standard som är allmänt accepterad inom ett aktuellt område för Europastandardisering tilldelas gärna sekretariatet.

- Många nya standardiseringsuppgifter tilldelas redan existerande tekniska kommittéer med sekretariat som sedan länge varit verksamma inom Europastandardiseringen.

- För helt nya teknikområden förekommer en fullt utvecklad konkurrens om tilldelningen av sekretariat.

I maj 1989 fanns det totalt 138 CEN/TC-sekretariat (exkl. ECISS). Av dessa har Västtyskland 40 %, Storbritannien och Frankrike 19 % vardera. De övriga länderna i CEN har 22 % av sekretariaten eller totalt 31 st. Bland övriga länder har Belgien och Danmark 7 sekretariat vardera, Italien 6 och Nederländerna 4. Sverige har bara 3 TC-sekretariat och kommer således först på sjunde plats vad gäller CEN/TC-sekretariat.

Inom en teknisk kommitté fördelas uppgifterna på olika arbetsgrupper (WG) för vilka utses en ansvarig sammankallande (convener) och oftast också en sekreterare. Detta "convenership" fungerar som ett slags sekretariat. Dessa åtaganden ger på ett motsvarande sätt ett relativt inflytande på arbetet och dess resultat.

Normalt upplöses arbetsgruppen när arbetet är slutfört, t.ex. när en eller flera Europastandarder har utarbetats och antagits. Nya WG bildas och upplöses alltefter som respektive TC:s standardiseringsuppdrag fortskrider.

Följande redovisning av WG "convenership" (sammanhållare av projekt) belyser förhållandena våren 1989. Förändringar som främst består av bildandet av nya WG är aktuella för alla under våren nybildade TC, dvs. CEN/TC 159-195 samt för de TC som fått nya eller utökade standardiseringsuppdrag.

I nedanstående tabell redovisas antalet arbetsgrupper inom CEN direkt knutna till byggdirektivet och maskindirektivet, dvs. två av de viktigaste direktiv som EG hittills antagit.

EG-direktiv	Totala antalet WG	Antal WG fördelade på sammanhållande std org				
		DIN	BSI	AFNOR	SIS	Övr.
Bygg	144	29	30	26	6	53
Maskin	52	19	12	8	3	10
Summa	196	48	42	34	9	63

Som framgår av tabellen kommer Sverige även då det gäller inflytande i arbetsgrupperna långt efter Västtyskland, Storbritannien och Frankrike.

Sverige har inga CENELEC/TC-sekretariat, men deltar i arbetet i samtliga TC. Inom elområdet har sekretariaten inte samma påverkan i standardiseringsprocessen som inom vissa andra teknikområden.

Sverige har inte heller några ECISS/TC-sekretariat främst beroende på att vi först nu fått möjligheten att bli fullvärdiga medlemmar.

2.6 Övrigt samarbete

På det regionala planet finns inom Västeuropa ett antal organ som vid sidan om andra arbetsuppgifter bedriver viss standardiseringsverksamhet. De viktigaste av dessa organ är AECMA, som är den västeuropeiska flygindustrins samarbetsorgan för standardisering inom flyg- och rymdområdet.

CEN och CENELEC samverkar på olika sätt med dessa organ i avsikt att uppnå att deras standardiseringsresultat fastställs som Europeisk Standard (EN).

3. DET NORDISKA STANDARDISERINGSSAMARBETET

På det nordiska planet sker samarbetet inom INSTA (Internordisk Standardisering). Verksamheten grundar sig på ett samarbetsavtal mellan standardiseringsorganen i de nordiska länderna. Uppgiften är att genom systematiserat samarbete och informationsutbyte åstadkomma samordnat uppträdande i internationella standardisering, likalydande nationella standarder samt fördelning av arbetet för att bidra till ett bättre utnytt-

jande av standardieringsorganens resurser.
År 1985 infördes en möjlighet att registrera överensstämmande nationella standarder som minst två länder fastställt och inget annat nordiskt land motsatt sig. Syftet med denna INSTA-registrering var att tillmötesgå önskemålen om identifiering av harmoniserade nordiska standarder. Fram till juli 1987 hade 18 svenska standarder med INSTA-registrering fastställts.

Eftersom samtliga nordiska länder är internationellt orienterade i sin standardisering och särskilt INSTA-registrering ej sker för internationellt eller västeuropeiskt harmoniserad standard bedöms antalet nya INSTA-registrerade standarder bli begränsat. Det nordiska samarbetet har i stället koncentrerats på att uppnå ett samordnat uppträdande i de internationella organisationerna ISO, IEC, CEN, CENELEC och ETSI samt en samordnad tillämpning av internationella rekommendationer och standarder.

BILAGA 2 - tabell 1

CEN/ISO/Svenska TK, arbetsgrupper, referensgrupper o dyl
(Europeiska/Internationella/Svenska standardiseringsprojekt)

CEN TC	Titel	ISO TC/SC	Svensk grupp		Handläggare
10	Passenger, goods and service lifts	178	200	Hissar, rulltr	SMS R Thesslin BST G Wachsner
12	Equipment for petroleum industry	67	--	--	SMS Å Diedrichs
15	Inland navigation vessels	8	--	--	SMS F Zaccherini
19	Methods of test for petroleum products	28	57	Petroleum-produkter	STG G Engström
33	Doors, windows, shutters and	162 162	7 9	Fönster Dörrar	BST B Nylander BST B Nylander
	building hardware	136/SC9	96	Förvaringsskydd Lås och beslag	SMS R Thesslin
38	Durability of wood and derived materials	--	16/AG3	Träskydd	BST J Cznotka
43	Office furniture	136/SC6	18/UK6	Möbler	STG S L Larsson
44	Household refigerating appl	86	134	Hushålls-kylar o -frysar	SMS Å Diedrichs
47	Atomizing oil burners and their components	--	--	--	SMS E Lind Båth
48	Domestic gas-fired water heaters	--	--	--	SMS P Claeson
49	Gas cooking appl	--	--	--	SMS P Claeson
50	Lighting columns and spigots	--	--	--	SMS Å Diedrichs
51	Cement and building limes	74	31	Cement	BST C Linder
52	Safety of toys	181	19	Leksaker	STG S L Larsson
53	Scaffolds, fals-work and mobile acess towers	--	234	Byggnads-ställningar	SMS U Cronwall
54	Unfired pressure vessels	11	-- 3a	-- Tryckluftbehåll o hydroforer	SMS E Lind-Båth Tryckkärlskommissionen
55	Dental products	106	106	Tandvård	Spri
57	Central heating boilers	--	193	Värmepannor	SMS E Lind-Båth
58	Safety and control devices for gas-burners and gas-burning appliances	161	--	--	SMS P Claesson
62	Independent gas-fired space heaters	--	--	--	SMS P Claesson
63	Packages for washing and cleaning powders	--	RG	Förpackning och distribution	STG H Wärhem
65	Portable grinding machines.	29/SC5	6	Slipmaterial	SMS U Cronwall
67	Ceramic tiles	189	70	Keramiska plattor	BST M Andersson
68	Builder's hoists for passengers and/or materials	-- --	200 200/AG5	Hissar, rulltr Bygghissar	SMS R Thesslin BST G Wachsner?
70	Portable fire extinguishers	21	36	Brand, räddning	SMS G Muchks
72	Automatic fire detection systems	21	36	Handbrand-släckare	SMS G Muchks
74	Flanges	--	--	--	SMS J O Andersson

78	Capacities of glass jars for preserved fruit, vegetables and similar products	63	RG	Förpackning och distribution	STG	H	Wärhem
79	Respiratory protective devices	--	67	Andningsskydd	STG	I	Blomberg
81	Capacities of metal cans for fruit, vegetables and similar products	52	RG	Förpackning och distribution	STG	H	Wärhem
85	Eye-protective equ	94/SC6	65	Ögonskydd	STG	I	Blomberg
87	Gas fuelled smokers lighters	--	--	--	STG	N	Vrenning
88	Thermal insulating materials and prod	163	42	Värmeisolering	BST	M	Andersson
89	Thermal performance of bldg and building components	163	42	Värmeisolering	BST	M	Andersson
92	Cold water meters	30	--	--	SMS	Å	Diedrichs
93	Ladders	--	201	Stegar	SMS	U	Cronwall
94	Ready-mixed concrete	71	45	Betong	BST	C	Linder
98	Mobile elevating work plattforms	--	--	--	IKH	J	Richert
99	Wallcoverings	--	53	Tapeter	STG	T	Nilsson
100	Tactile danger warnings on packaging	--	RG	Förpackning och distribution	STG	H	Wärhem
101	Steel drums	--	RG	Förpackning och distribution	STG	H	Wärhem
102	Sterilizers for medical purposes	--	--	--	Spri		
103	Adhesives for wood and derived timber products	--	--	--	BST	B	Nylander
104	Concrete	71	45	Betong	BST	C	Linder
105	Valves and fittings to equip radiators	110	243	Radiatorer	SMS	E	Lind Båth
106	Large kitchen appl using gaseous fuels	--	--	--	SMS	P	Claeson
107	Pre-fabricated district heating pipe systems	--	222	Förtillverkade fjärrvärmerör	SMS BST	K J	Lindqvist Persson
108	Homogeneous elastomers for static seals in domestic appl using combustible gases	--	--	--	SMS	P	Claeson
109	Central heating boilers using gaseous fuels	--	--	--	SMS	P	Claeson
110	Heat exchangers	--	224	Värmeväxlare	SMS	Å	Swedjemark
111	Propellants for commercial ammunition	--	55	Krut	STG	G	Leijonhufvud
112	Wood based panels	89	58	Skivor	BST	J	Cznotka
113	Heat pumps and room air conditioning units	--	204	Värmepumpar	SMS	P	Claeson
114	Safety of Machinery	--	237	Maskinsäkerhet	SMS	G	Cederqvist
115	European first-aid box	--	27	Första-hjälpen utrustning	STG	N	Vrenning
116	Bitumen sheeting	--	2	Tätskikt; tak	BST	K	E Nohrstedt
117	Thermoplastic and elastomeric roofing and sealing sheeting	--	2	Tätskikt; tak	BST	K	E Nohrstedt
119	Swap bodies for combined goods transport road/rail	104	139 238	Lastflak; bilar Transportsystem och lastbärare för vägfordon	SMS SMS	L F	Persson Zaccerini
120	Sacks for food transport	122/SC2	74	Säckar	STG	H	Wärhem
121	Welding	44	MNC/TK44	Svetsteknik	MNC	O	Dellby
121/WG1		44/SC10	44/UK6	Kvalifikations-	MNC	O	Dellby
121/WG2		44SC11		krav; svetsning			
121/WG3		44/SC3	44/UK3	Tillsatsmaterial elektr smältsvetsning av stål	MNC	O	Dellby
		44/SC4	202	Svetsutrustning	SMS	E	Lind Båth

121/WG4	44/SC10	44/UK9	Kvalitetssäkring vid svetsning	MNC	O	Dellby
121/WG5	44/SC5	106	Ultraljudsprovn	MNC	C	Karlsson
		108	Radiografisk pr	MNC	C	Karlsson
		112	Syning och mätning av svetsar	MNC	C	Karlsson
121/WG6	44/SC6	202	Svetsutrustning	SMS	E	Lind Båth
	44/SC7	44/UK8	Terminologi	MNC	O	Dellby
		31	Svetsbeteckn	SMS	S	Velander
	44/SC8	202	Svetsutrustning	SMS	E	Lind Båth
	44/SC9	202	Svetsutrustning	SMS	E	Lind Båth
122 Ergonomics	159	PG	Ergonomi	STG	P G	Widebäck
123 Lasers and laser related equipment	172 187	76	Laserutrustning	SEK	B I	Sjögren
124 Timber structures	165	TG	BST Trägrupp	BST	J	Codrington
125 Masonry	179	14	Murverk	BST	K E	Nohrstedt
126 Accoustic prop of bldg components and of buildings	43	62	Byggakustik	BST	J	Persson
127 Fire safety in bldgs	92	15	Brandprovningsmetoder	BST	N	Willén
128 Pitched roofing products	--	49	Takprodukter	BST	K E	Nohrstedt
129 Glass in building	160	7	Fönster	BST	B	Nylander
130 Space heating appl without integral heat sources	116	243	Radiatorer	SMS	E	Lind Båth
131 Fan assisted gas-burners	--	--	--	SMS	P	Claeson
132 Aluminium and aluminium alloys	79	84	Lättmetaller, gjutlegeringar	MNC	O	Claesson
		85	Lättmetaller, plastiskt bearb legeringar	MNC	O	Claesson
133 Copper and copper alloys	26	21	Koppar, gjutlegeringar	MNC	O	Claesson
		22	Koppar, plastiskt bearb legeringar	MNC	O	Claesson
134 Resilient and textile floor coverings	--	30	Golv	BST	Jan	Cznotka
135 Steel structures	167	38/RG7	Stålkonstr	BST	K E	Nohrstedt
136 Sports, playground and other recreational equ	83/SC3	20	Skidutrustning;	STG	S L	Larsson
	83/SC4	20	längdåkning	STG	S L	Larsson
	83/SC5	25	Ishockeyskydd	STG	S L	Larsson
136/WG2 Playground equ for children	--	4	Lekredskap	BST	R	Castenfelt
137 Assessment of workplace exposure	--	34	Arbetsplatsluft	STG	N	Vrenning
138 Non destructive testing	135/SC2	104	Magnetpulverprovning	MNC	C	Karlsson
		105	Provning med penetrant	MNC	C	Karlsson
	135/SC3	106	Ultraljudsprovn	MNC	C	Karlsson
	135/SC4	107	Elektromagnetisk provning	MNC	C	Karlsson
	135/SC5	108	Radiografisk pr	MNC	C	Karlsson
	135/SC6	--	--			
	135/SC7	103	Certifiering	MNC	C	Karlsson
139 Paints and varnishes	35	52	Färg och lack	STG	T	Nilsson
	35/SC12	14	Korrosionsskydd	STG	G	Atterberg
140 Laboratory medicine, safety of diagnostics and diagnostic equ	--	--	--	STG Spri	N	Vrenning
141 Industrial indicator pressure gauges	--	--	--	SMS	Å	Diedrichs
142 Woodworking machines - safety	39	--	--	SMS	G	Eriksson
142/WG8 Tools for machining wood, plastics and similar materials		16	Träbearbetningsverktyg	SMS	P	Forsgren
143 Cold metal working machines - safety	39	13	Verktygsmaskiner	SMS	G	Eriksson
	184	13		SMS	G	Eriksson
		208	Industrirobotar	SMS	G	Eriksson
		210	Gränssnitt vid verkstadsautomatisering	SMS	G	Eriksson

		242	Produktionsdefinitionsdata	SMS	L	Persson
144 Agrigultural and forestry machines - safety	23	157	Lantbruksmaskiner	SMS	R	Thesslin
144/WG2 Tractors		159	Traktorer	SMS	R	Thesslin
144/WG3 Mobile machines		213	Maskiner, redsk på fält	SMS	R	Thesslin
144/WG4	23/SC17	154	Motorkedjesågar	SMS	G	Cederqvist
144/WG6 Forestry machines	23/SC15	198	Skogsmaskiner	SMS	J O	Andersson
144/WG7 Garden equipment	23/SC13	189	Trädgårdsmaskiner, motordrivna	SMS	J O	Andersson
145 Rubber and plastics machines - safety	--	--	--	SMS	Å	Diedrichs
146 Packaging machines - safety	--	--	--	SMS	Å	Diedrichs
147 Cranes - safety	--	--	--	IKH	J	Richert
148 Continuous mechanical handling equipment - safety	101	91	Transportörer	SMS	J O	Andersson
149 Automated storage and retrieval equipment - safety	--	241	Lagerinredningar	SMS IKH	U J	Cronwall Richert
150 Industrial trucks - safety	110	137	Industritruckar lyftvagnar	SMS	J O	Andersson
151 Construction equ - safety	127	178	Terminologi, klassificering, säkerhet, konfort	SMS	J O	Andersson
		182	Manuvrering, underhåll, provn	SMS	J O	Andersson
152 Leisure and recreational machines/equipment - safety	--	--	--	SMS	Å	Diedrichs
153 Food industry machines - safety	--	--	Maskinsäkerhet	SMS	Å	Diedrichs
154 Aggregates	71/SC3	35	Ballast	BST	C	Linder
155 Plastic pipes and fittings	138	131	Samordn av std plaströr	SMS	R	Thesslin
	138	226-232	Plaströr	SMS	R	Thesslin
156 Ventilation systems for bldg	--	63	Ventilationssystem	BST	J	Persson
		190	Luftbehandlingsteknik	SMS	Å	Diedrichs
157 Non-refillable containers for liquefied petroleum gases	58	26	Gasflaskor	SMS	E	Lind Båth
158 Head protection	94/SC1	61	Skyddshjälmar	STG	I	Blomberg
159 Hearing protection	94/SC12	62	Hörselskydd	STG	I	Blomberg
160 Protection against falls from heights including working belt	94/SC4	70	Säkerhetsbälte	STG	I	Blomberg
161 Foot and leg protection	94/SC3	63	Skyddsskor	STG	I	Blomberg
162 Protective clothing including hand and arm protection	94/SC13	69	Skyddskläder	STG	I	Blomberg
163 Sanitary appliances	--	64	Sanitetssystem	BST	J	Persson
164 Water supply	--	64	Sanitetssystem	BST	J	Persson
165 Drainage and sewerage	--	64	Sanitetssystem	BST	J	Persson
166 Chimneys	--	68	Skorstenar	BST	C	Linder
167 Structural bearings	--	69	Lager	BST	M	Andersson
168 Lifting chains, hooks and ropes	111	52	Kätting, schacklar, krokar	IKH SMS	J A	Richert Melander
169 Lighting	--	--	--	STG	P G	Widebäck
170 Opthalmic optics	--	--	--	STG Spri	N	Vrenning
171 Heating cost instruments based on consumption.	--	--	--	SMS	Å	Diedrichs
172 Paper, board and pulp	6	24	Papper, massa	STG	T	Nilsson
173 Brushes	--	--	--	STG	T	Nilsson

174	Fruit and vegetable juices methods of analysis	--	--	--	STG	O Fredriksson
175	Sawn timber, sawnlogs	55	TG	BST Trägrupp	BST	J Codrington
176	Heat energy meters for hot water systems	--	--	--	SMS	Å Diedrichs
177	Prefabricated components of reinforced aerated or non-fines lightweight concrete	--	--	--	BST	R Castenfelt
178	Small paving units and kerbs	--	--	--	BST	C Linder
179	Gas-fired air heaters	--	--	--	SMS	P Claeson
180	Gas-fired overhead radiant heaters	--	--	--	SMS	P Claeson
181	Dedicated LPG appliances	--	--	--	SMS	P Claeson
182	Refrigerating systems - safety and environment	--	--	--	SMS	Å Diedrichs
183	Garbage containers	104/SC1	--	--	SMS	Å Diedrichs
184	High performance ceramics	--	--	--	MNC	M Sjölander
185	Threaded and non-threaded mechanical fasteners and accessories	2	8	Fästelement	SMS	A Melander
186	Thermoprocessing technology	--	--	--	SMS	Å Diedrichs
187	Refractory products and materials	33	--	--	Höganäs	
188	Conveyor belting	41/SC3	91	Transportörer	SMS	J O Andersson
189	Geotextiles and related products	--	--	--	BST	K E Norstedt
190	Foundry technology	--	--	--	MNC	O Claesson
191	Fixed fire extinguishing systems	21	36	Brand, räddning	SMS	G Muchks
192	Fire brigade equ	21	36	Brand, räddning	SMS	G Munchks
193	Adhesives	--	--	--	STG	T Nilsson
194	Culinary utensiles	--	244	Kärl på spis	SMS	U Cronwall
195	Air filters for ventilation purposes	--	190	Luftbe-handlingsteknik	SMS	Å Diedrichs
		--	63	Ventilations-system	BST	J Persson
AECMA		20	203	Materiel för luft och rymdfartyg	SMS	Saab-Scania
ECISS		Se separat presentation				

CENELEC/IEC/SEK-TK

(Europeiska/Internationella/ Svenska standardiseingsprojekt)

CENELEC TC/SC	Titel	IEC TC	SEK TK	Titel
2	Rotating machinery	2, SC/2A, 2B, 2G, 2H, 2J	2	Elektriska maskiner
13X	Electronic devices for measuring instruments	--	13	Elmätare och utrustning för belastningsstyrning
14	Power transformers	14, SC/14B, 14C	14	Transformatorer
17A	High-voltage switchgear	17, SC/17A	17A	Kopplingsapparater för spänning över 1000 V
	and controlgear	32, SC/32A		
17B	Low-voltage switchgear and control gear	SC/17B	17B	Kopplingsapparater för spänning högst 1000 V
17C	High-voltage enclosed switchgear and controlgear	SC/17C	17C	Högspänningsställverk
17D	Low-voltage switchgear and controlgear assemblies and controlgear assemblies	SC/17D	17D	Kopplingsutrustningar för högst 1 kV
20	Electric cables	20, SC/20C	20B	Installationskablar
23B	Switches for household electrical installations	SC/23B, 23G	23	Installationsmateriel
23E	Circuit breakers and similar equipment for household use	SC/23B, 23G	17B	Kopplingsapparater för högst 1000 V
23X	Euro-plug and socket-outlets	--	23	Installationsmateriel
26A	Electric arc welding	26	26	Elsvetsning
26B	Electric resistance welding	26		
28A	Insulation coordination for low voltage equipment	--	28A	Isolationsnivå för elektriska anläggningsdelar med märkspänning under 1000
31	Electrical apparatus for explosive atmospheres. General rules	31, 31A, 31B, 31C, 31D, 31G, 31H, 31J, 31K	31	Elmateriel för explosiv atmosfär
SC/31-1	Installation rules			
/31-2	Flameproof enclosures "d"			
/31-3	Intrinsically safe apparatus and systems "i"			
/31-4	Increased safety "e"			
/31-5	Apparatus type of protection "n"			
/31-6	Encapsulation "m"			
/31-7	Pressurization and other techniques			
/31-8	Electrostatic painting and finishing equipment			
/31-9	Apparatus for the detection and measurement of combustible gases			
32A	High-voltage fuses	17, SC/17A, 32, SC/32A	17A	Kopplingsapparater för spänning över 1000 V
34Z	Luminaires and associated equipment	SC/34C, 34D	34	Ljusarmatur med tillbeh
36A	Insulated bushings	36, 36A, 36B, 36C	36	Isolatorer
44X	Electrotechnical safety of machines	--	44	Elutrustning för industrimaskiner
48B	Requirements for a telecommunication connector for the connection of IT equipment amongst each other and to broadband networks	--	40	Elektronikkomponenter
59X	Consumer information related to household electrical appliances	--	59X	Hushållsapparaters energiförbrukning
61	Safety of household and similar electrical appliances	61, SC/61C, 61G, 33, 72	61	Säkerhet hos elektriska hushållsapparater
61F	Hand-held electric motor operated tools	SC/59J, SC/61F	61F	Säkerhet hos elektriska handverktyg

62	Electrical equipment in medical practice	62, SC/62A, 62D	62	Elektrisk utrustning fö medicinskt bruk
64	Electrical installations of buildings	64	64	Elinstallationer i byggnader
SC/64A	Protection against electric shock			
/64B	Protection against thermal effects			
72	Automatic controls for household use	--	61	Säkerhet hos elektriska hushållsapparater
74X	Safety of tele-communications equipment	74	74	Säkerhet för datorer oc kontorsmaskiner
79	Alarm systems	79	79	Larmsystem
103	Electronic entertainment and educational systems for household and similar use	--	SEK	
104	Safety of electrostatic painting and finishing equipment	31, SC/31A, 31B, 31C, 31D, 31G, 31H, 31J, 31K	31	Elmateriel för explosiv atmosfär
105	Home electronic systems	--	105	Elektroniska system för bostäder
SC/105A	Mains communication systems	--	105A	Signalöverföring på eln
106	MAC receiving equipment	--	SEK	
107	RDS receiving equipment			
108	ISPBX telecommunications equipment on customer premises	--	SEK	
109	Cabled distribution systems	--	SEK	
110	Electromagnetic compatibility	--	110	Elektromagnetisk kompatibilitet
CISPR	Radio interference	CISPR A, B, D, E, F, G	CISPR	Radiostörningar

BILAGA 3 STANDARDISERINGSVERKSAMHETEN I VÄSTEUROPA

INNEHÅLL

1. ÖVERSIKT

2. STANDARDISERINGSVERKSAMHETEN I NÅGRA EG-LÄNDER

2.1 Västtyskland
2.2 Frankrike
2.3 Storbritannien
2.4 Nederländerna
2.5 Belgien
2.6 Danmark

BILAGA 3 STANDARDISERINGSVERKSAMHETEN I VÄSTEUROPA

1. ÖVERSIKT

I de flesta västeuropeiska länder är standardiserings-organen uppbyggda på ungefär samma sätt som i Sverige - dvs. som enskilda organisationer med mer eller mindre stark anknytning till staten. I ett par länder - Irländska republiken och Portugal - som har en mindre utvecklad industristruktur är dock standardiserings-verksamheten en i huvudsak statlig fråga.

Arrangemanget med ett centralorgan och flera fristående organ för vissa fackområden återfinns i Finland och Norge. Inom EG är det däremot i regel bara elstandardiseringen som har en fristående ställning.

I tabell 1 redovisas omfattningen av standardiserings-verksamheten i de västeuropeiska länderna, exkl. Luxemburg och Island, mätt i form av antal anställda, budget 1988 och totala antalet publicerade standarder (31 december 1987). Av tabellen framgår att Sverige kommer på fjärde plats vad gäller antalet anställda och budget 1988 samt på sjätte plats vad gäller totala antalet publicerade standarder. Sverige har således en mycket stark ställning inom den västeuropeiska standardiseringen.

Jämförelsen är dock i flera avseenden inte rättvisande för omfattningen av standardiseringsverksamheten. De redovisade budgetbeloppen innehåller nämligen även intäkter från certifierings- och provningsverksamhet. Om denna exkluderas ser man t.ex. att DIN:s intäkter är betydligt högre än BSI:s. Vidare är i vissa länder delar av standarderna obligatoriska, dvs. de motsvaras av myndighetsföreskrifter i Sverige. Om man exkluderar provning och "Mandatory Standards" skulle Sveriges position som ett av de ledande standardiseringsländerna bli ännu tydligare.

I fråga om intäkternas fördelning ligger Sverige nära genomsnittet för de 16 länderna vad gäller statligt stöd och intäkter av försäljning. Inte heller denna jämförelse är helt rättvisande, eftersom i flera länder statligt stöd för särskilda standardiseringsprojekt förts upp under rubriken "Other", medan i Sverige hela stödet har tagits upp under rubriken "Government".

SIS har åt SISU-utredningen samlat in uppgifter från de västeuropeiska standardiseringsorganen om budgeterade intäkter 1989 och deras fördelning för enbart standardiseringsverksamheten. Resultatet redovisas i tabell 2 (uppgifter från Grekland, Island och Luxemburg saknas). Av tabellen framgår att Sverige efter de tre stora standardiseringsländerna Västtyskland, Frankrike och Storbritannien intar en klar fjärdeplats vad gäller standardiseringsorganens totala budget. An-

Bil 3 tab 1 Omfattningen av standardiseringsverksamheten i Västeuropa 1988

Country	Staff (direct and indirect)	Budget milj ECUS	% of budget 1988 Government	Subscription	Publication	Certific./Testing	Other	Standards Total number	% of Mandatory
Austria									
ON	77	4,5	9	3	48	1	39	3957	14
Belgium									
IBN	49	2,3	44	22	28	3	3	3440	1
Denmark									
DS	63	4,7	30		30	6	34	2677	10
Finland									
SFS	42	3,1	19	2	67	8	4	3249	20
France									
AFNOR	694	34,1	38		32	5	25	13564	1
Germany									
DIN	770	38,6	19	19	54	4	4	20000	0
Greece									
ELOS	42	1,0	76	3	9	12	6	634	-
Irland									
NASI	40	2,0	65	13	10	12		710	2
Italy									
UNI	102	5,2	38	17	32	0	13	7577	1
Netherland									
NNI	340	7,3	13	33	47	0	7	4890	2
Norway									
NSF	76	2,9	11	2	79	4	4	2714	10
Portugal									
IPQ	137	3,7	72		28			2589	18
Spain									
AENOR	83	2,7	20	20	40	10	10	7794	18
Sweden									
SIS	180	14,3	25	30	40	5		7207	0
Switzerland									
SNV	19	2,3		32	68			4660	2
U.K.									
BSI	1 239	43,8	17	14	26	41	2	10420	0
Total	3 955	172,7	25	14	39	14	9	96082	-

Källa: ISO Member bodies 1988

delen offentliga medel är i Sverige relativt lågt. Det är bara tre länder där de offentliga bidragen i procent av totala budgeten är lägre än i Sverige. Om man jämför de offentliga bidragen med de privata - kolumnen längst till vänster - finner man att bara Schweiz och Österrike har högre relativ andel privat finansiering och att Sverige där ligger lika bra till som Tyskland.

Även denna jämförelse är dock osäker eftersom standardiseringen inte har samma organisation i alla länder, olika budgeteringsprinciper tillämpas och dessutom olika prispolitik tillämpas vid försäljning av standarder.

Bil 3 tab 2 Omfattningen av standardiseringsverksamheten i Västeuropa 1989

Land	Nat. std. org.	Budget omr.t. MSEK	Intäkternas fördelning (%) Offentl.medel Allm.[3]	Rikt.[4]	Privata medel	Försäljn.	Offentl. minus priv medel (%)
Västtyskl.	DIN [1]	282	7	11	19	63	(+ 1)
Frankrike	AFNOR	215	50		30	20	(- 20)
Storbrit.	BSI	194	29	0	26	45	(- 3)
Sverige	SIS	120	15	13	29	43	(+ 1)
Nederl.	NNI	57	17	10	17	45	(- 10)
Norge	NSF	53	34	5	18	43	(- 19)
Italien	UNI	45	21	7	16	56	(- 34)
Danmark	DS [1]	36	27	22	15	36	(+ 3)
Österrike	ON [1]	32	8	15	26	51	(- 19)
Finland	SFS [1]	26	12	9	2	77	(- 13)
Spanien	AENOR	25	28	2	17	53	(+ 37)
Portugal	IPQ [2]	24	70	30	0	0	(- 100)
Schweiz	SNV [1]	16	0	0	37	63	(+ 37)
Belgien	IBN [1]	15	45	0	22	26	(- 23)
Irland	NSA [2]	12	21	7	16	56	(- 12)

[1] Standisering inom elområdet ingår inte.
[2] Statliga standardiseringsorgan.
[3] och [4] "Governmental" och "Other state" har här översatts med allmänna resp. riktade offentliga medel.

I det följande beskrivs därför mera utförligt standardiseringens organisation och finansiering samt konsument/arbetstagareinflytande och certifiering/ackreditering i följande EG-länder:

1) Västtyskland
2) Nederländerna
3) Frankrike
4) Belgien
5) Storbritannien
6) Danmark

2. STANDARDISERINGSVERKSAMHETEN I NÅGRA EG-LÄNDER

2.1 Västtyskland

Organisation

Det centrala standardiseringsorganet i Västtyskland är Deutsches Institut für Normung (DIN). Organisationen har funnits i över 70 år. I stort sett all tysk standardisering är samlad i DIN. För det internationella standardiseringsarbetet inom elområdet finns ett särskilt fackutskott, DEK.

År 1988 hade DIN 5 100 medlemsföretag. Arbetet bedrevs inom 110 tekniska kommittéer med totalt 3 650 arbetsutskott. Antalet kommittéledamöter var ca 40 000 och antalet DIN-anställda 750.

DIN har en komplex organisation. Som högsta organ finns en medlemsförsamling och ett presidium, som motsvarar SIS fullmäktige och styrelse. Den tekniska verksamheten under presidiet är indelat i ett antal affärsområden och avdelningar med tillhörande tekniska kommittéer. Vid sidan av denna linjeorganisation finns också direkt under presidiet en normprövningsnämnd - motsvarande SIS tekniska nämnd, ett finansutskott, ett konsumentpolitiskt råd och ett certifieringsråd.

År 1988 fanns det ca 20 000 DIN-standarder. Antalet nya standarder var detta år 1 500 och antalet indragna 300. Det största antalet DIN-standarder finns inom områdena maskinteknik och elektroteknik.

Av det totala antalet DIN-standarder är omkring 1/3 översatta till engelska.

Finansiering

År 1988 var den totala kostnaden för DIN ca 100 MDEM. Näringslivets kostnader för att medverka i kommitté-arbete har uppskattats till ca 1 100 MDEM och nyttan av standarder till ca 10 miljarder DEM.

DINs verksamhet finansieras till 63 % genom försäljningsintäkter, till 19 % genom bidrag från näringslivet och till 18 % genom offentliga medel.

Näringslivsbidraget består dels av medlemsbidrag (8 %), som fördelas av DIN centralt på olika projekt, dels bidrag till resp. teknisk kommitté (11 %).

Det offentliga bidraget består dels av ett generellt bidrag från näringsministeriet (8 %), dels projektinriktade bidrag från olika fackministerier och delstater (10 %). Formellt avser även näringsministeriets bidrag projekt som DIN föreslagit, men i realiteten gör ministeriet ingen prövning av enskilda projekt, utan bidraget betraktas som ett allmänt stöd till standardiseringen.

Varje teknisk kommitté har en egen budget. Tekniska kommittéer som utarbetar branschspecifika standarder finansieras till 100 % genom direkta bidrag från företag inom resp. bransch. Kommittéer som utarbetar grundstandarder och tvärtekniska standarder finansieras till 100 % genom centrala medel från DIN, dvs. nettointäkter från försäljning, medlemsbidrag och bidrag från industriministeriet. Kommittéer som både utarbetar branschspecifika standarder och övergripande standarder får ett visst procentbidrag från DINs centrala medel. Procentsatsen fastställs av DINs finansutskott.

Både näringslivets bidrag och det offentliga bidraget från näringsministeriet har som följd av EGs beslut om att skapa en inre marknad till 1992 ökat kraftigt. Båda bidragen har fördubblats under sexårsperioden

1984-1989. Även försäljningsintäkterna har ökat, men deras relativa andel har under de senaste 10 åren successivt avtagit. Orsaken till detta är främst en ökad kopiering av standarder inom medlemsföretagen, vilket enligt DINs regler är tillåtet, men även en olaglig kopiering inom icke medlemsföretag.

För att komma till rätta med detta och för att behålla en övervägande privat finansiering har DINs presidium beslutat att höja medlemsbidragen. Höjningen är beroende av antalet anställda. Störst höjning får företag med många anställda.

Inflytandefrågor

DIN:s konsumentpolitiska råd (Verbraucherrat) som utses av presidiet består av fem personer, som kommer från följande organisationer:
- Arbeitsgemeinschaft der Verbraucheverbände
- Stiftung Warentest
- Verbrauchercentrale
- Bundesanstalt für Materialprüfung
- Hauswirtschaft Wissenschaft Universität Giessen.

Rådet beslutar om
- Prioriterade områden, f.n. 120 områden
- Principer för arbetet
- Komplicerade detaljer, särskilt sådant som är kontroversiellt från konsumentsynpunkt
- Val av frivilliga konsumentrepresentanter.

Rådet har byggt upp ett nätverk av konsumentrepresentanter från konsumentorganisationer, lokala konsumentvägledare, Stiftung Warentest, ett organ som utför provning av konsumentvaror, och forskningsinstitutioner. För närvarande finns det 100-120 sådana konsumentrepresentanter och dessa sitter med i 500-800 tekniska kommittéer och arbetsgrupper.

Rådet har också till sitt förfogande en stab på DIN som består av sex personer och två sekreterare. Dessa skall hjälpa konsumentrepresentanterna med bl.a. att uttrycka sina synpunkter och önskemål i standardiseringstekniska termer. Denna stab granskar också förslag till standarder som inte tillhör de 120 prioriterade områdena.

Verksamheten finansieras genom särskilda medel (f.n. ca 1 MDEM) från statsanslaget för konsumentpolitik. Detta täcker då även kostnader för utbildning av externa konsumentrepresentanter och bidrag till resor vid deltagande i nationella och internationella tekniska kommittéer. Omkring hälften av verksamheten avser internationella frågor.

DINs konsumentpolitiska råd har i flera fall kunnat initiera nya standardiseringsprojekt av betydelse för konsumenterna och kunnat påverka utformningen av förslag till nya standarder. DIN bedriver också utbildning av konsumentrepresentanter och har utarbetat en

vägledning för deras arbete.

Det fackliga inflytandet utövas främst genom de s.k. Berufsgenossenschaffen, som finns inom varje bransch. Dessa är partssammansatta organ med externa expertresurser.

Certifiering

DIN har tidigare inte bedrivit något egentlig certifieringsverksamhet. Som en följd av det västeuropeiska samarbetet har DIN dock nu börjat att bygga upp en certifieringsverksamhet inom bl.a. IT-området.

Något centralt organ för ackreditering av certifieringsorgan och laboratorier finns inte. Den tyska linjen har varit att företagen själva måste bygga upp ett kvalitetssystem och förtroende för sin verksamhet. En formell ackreditering uppfattar man inom näringsministeriet som en onödig byråkrati. Inom vissa reglerade sektorer finns dock ackrediteringssystem som drivs av fackministerier. Önskemål om ackreditering har också framförts från tyska exportföretag.

2.2 Frankrike

Det centrala standardiseringsorganet i Frankrike är Association Francaice de Normalisation (AFNOR). Inom AFNOR utarbetas grundstandarder och tvärtekniska standarder. Vid sidan av AFNOR finns det ett 20-tal fackorgan (normbyråer), som utarbetar branschspecifika standarder. De viktigaste fackorganen finns inom områdena mekanik och elektroteknik.

Ovanför AFNOR och fackorganen finns ett översta råd för standardisering med representanter från näringsliv och departement. Även representanter för kommunal förvaltning, provningsorgan och forskningsinstitutioner ingår i rådet. Detta har dock inga operativa funktioner, utan fungerar mera som ett informationsorgan och organ där fördelningen av statliga resurser kan diskuteras. Rådets verksamhet och standardiseringens status regleras i en lag som ursprungligen tillkom 1942 och i ett par förordningar, som utfärdades av premiärministern i januari 1984.

Finansiering

Kostnaderna för standardiseringen vid AFNOR och fackorganen uppgick 1988 till 215 MFRF. AV intäkterna kom 20 % från försäljning, 30 % från näringslivet och 50 % från staten. Det statliga bidraget utgick i form av dels bidrag över industriministeriets budget på 80 MFRF, dels bidrag på totalt 30-40 MFRF för vissa kontrakterade projekt. Industriministeriet svarade för nästan hälften av dessa kontrakt. Även hälsoministeriet, jordbruksministeriet och konsumentministeriet var stora beställare av standarder.

AFNOR:s kostnader har i stort sett varit oförändrade

under 1980-talet. Först under senare tid har Europasamarbetet slagit igenom i standardiseringsarbetet. Det totala statliga bidraget ökade 1988 med ca 10 % och kommer under 1989 att öka med ytterligare 10 %, samtidigt som industriministeriets budget i övrigt mycket kraftigt dras ned. Det är främst de kontrakterade bidragen som har ökat, och då främst projekt som behövs för den gemensamma marknaden 1992. Frankrike har näst Västtyskland flest CEN/CENELEC-sekretariat.

Näringslivets bidrag till standardiseringen har procentuellt minskat. F.n. diskuteras därför att medge skattelättnader för bidrag till standardisering enligt samma principer som nu gäller för bidrag till forskning.

Inflytandefrågor

AFNOR har inrättat ett särskilt konsumentråd som betjänas av ett mindre konsumentsekretariat. Medel för detta sekretariat och rese- och logikostnader för konsumentrepresentanters deltagande i arbetet i tekniska kommittéer utdelas över konsumentministeriets budget.

För arbetsmiljöstandarder finns också ett råd utsett av regeringen. Detta råd har i praktiken vetorätt vad gäller standarder som gäller säkerhetsfrågor.

2.3 Storbritannien

Organisation

All standardisering i Storbritannien är samlad inom British Standards Institution (BSI). BSIs verksamhet är uppdelad på fyra divisioner, nämligen standardisering, kvalitetssäkring, provning och teknisk exportservice.

BSIs status som nationellt standardiseringsorgan har fastställts i ett kungligt brev utfärdat 1929 och i en till detta brev hörande lag med stadgar för BSI. Styrande för verksamheten är även regeringens Vitbok om standardisering, kvalitet och internationell konkurrenskraft samt ett avtal kallat "Memorandum of Understanding" mellan regeringen och BSI undertecknat 1982. Regeringen har också fastställt särskilda riktlinjer för statliga representanters arbete i BSIs tekniska kommittéer.

BSI har i dag ca 25 000 betalande medlemmar. Antalet medlemmar har ökat med 10 % om året under de senaste 10 åren. Av de betalande medlemmarna är 16 300 företag, lokala myndigheter, fackförbund, yrkesförbund och andra organisationer och de övriga enskilda personer.

Inom BSI finns det omkring 1 000 aktiva tekniska kommittéer med tillsammans 26 000 kommittémedlemmar. Det fanns 1988 ca 10 000 brittiska standarder. Under 1986/87 tillkom 725 nya standarder, varav bara 40 %

var identisk med europeisk eller annan internationell standard.

Inom BSI finns det rådgivande organ för följande sex teknikområden, nämligen elteknik, informationsteknologi, byggnadsteknik, kemi och hälsa, mekanik och tvärteknik. Inom ramen för en sammanhållen standardiseringsorganisation är avsikten att decentralisera frågor om inriktning av arbetet till dessa råd. Genom att knyta standardiseringen närmare resp. bransch hoppas man även kunna öka näringslivets stöd till standardiseringen.

Finansiering

BSIs intäkter 1987/88 uppgickt totalt till ca 18 MGBP. Härav utgjorde ca 8 MGBP försäljningsintäkter och ca 5 MGBP vardera medlemsbidrag och statsbidrag. Medlemmarna får dock en stor rabatt på köp av standarder. Utan denna rabatt skulle försäljningsintäkterna uppgå till ca hälften av totalintäkten.

Samtliga intäkter har sedan avtalet mellan BSI och staten undertecknades 1982 ökat med ca 10 % per år, vilket realt innebär en viss intäktsökning. BSI fick tidigare statsbidrag med samma belopp som näringslivsbidraget. Detta statsbidragssystem ändrades dock 1986/87 och ett tak för statsbidraget på ca 5 miljoner pund infördes då.

Syftet med denna ändring var inte i första hand att begränsa statens kostnader, utan att ändra inriktningen på arbetet från nationella standarder till internationella standarder och då framför allt standarder som behövs för EGs inre marknad 1992. Detta syfte har också uppnåtts och de flesta nya projekt har nu en motsvarighet på CEN/CENELEC-nivå. Antalet sekretariat i de europeiska standardiseringsorganen har också på ett och ett halvt år ökat från 10 till 30.

I Storbritannien betraktas standardiseringen i första hand som en del av näringslivets verksamhet och inte som en del av lagstiftningen och den offentliga förvaltningen. Statsbidraget ges huvudsakligen som ett allmänt stöd och staten har försökt att undvika en detaljstyrning. Enligt de nya statsbidragsreglerna skall dock vissa belopp reserveras för följande särskilda ändamål:

- Konsumentmedverkan
- Anlitande av externa konsulter för att snabbt ta fram förslag till standarder
- Vissa standarder inom miljöministeriets område
- Bidrag till kostnader för deltagande i internationellt standardiseringsarbete med 75 % av flygbiljetten
- Prioriterade standarder som regeringen snabbt vill ha fram och som inte ingår i den årliga plan som BSI redovisat för industriministeriet
- Bidrag för halva kostnaden för forskning och utveck-

ling som kan behövas för att ta fram provningsmetoder i anslutning till vissa standarder.

Inflytandefrågor

Inom BSI finns ett konsumentpolitiskt råd (CPC), som består av företrädare för konsumentorganisationer, kooperativa förbundet, departement och myndigheter. Rådet skall vägleda BSIs styrelse i konsumenttekniska frågor. Rådets ordförande ingår i styrelsen.

CPC har funnits i sex år. CPC har i dag till sitt förfogande en stab av 5 personer samt 60-80 konsumentföreträdare, vilka deltar i tekniska kommittéer som är av särskild betydelse för konsumenterna. Konsumentföreträdarna består dels av medicinska och tekniska experter, dels av lekmän som genom konsumentorganisationerna eller media hört talas om verksamheten och erbjudit sig att delta. De mest kvalificerade av dessa personer rekryteras sedan av CPC och får en kortare utbildning innan de börjar arbetet i BSIs tekniska kommittéer. Alla konsumentföreträdare träffas en gång i kvartalet för att utbyta erfarenheter och för att utveckla en gemensam syn på standardiseringsverksamheten.

Konsumentrepresentanterna deltar i de nationella kommittéer som följer arbetet i CEN/CENELEC-kommittéer. I enstaka fall deltar man även som brittisk delegat i dessa.

Arbetet som konsumentföreträdare i de tekniska kommittéerna är frivilligt och oavlönat. Ersättning utgår bara för resor och logi. CPCs kostnader uppgår totalt till 170 000 pund om året, dvs. ca 1 % av BSIs totala kostnader för standardisering. Staten bidrar med 29 000 pund om året för resor och med 4 000 pund för utbildning.

De fackliga organisationerna är representerade i flera tekniska kommittéer, men någon central samordning av deras arbete finns inte.

Certifiering och ackreditering

BSI bedriver även en omfattande kvalitetskontroll och provningsverksamhet. Intäkterna från certifierings- och provningstjänster, som organisatoriskt bedrivs helt skilda från standardiseringen, uppgick 1987/88 till sammanlagt ca 14 MGBP. Hittills har BSI certifierat kvalitetssystemen på nästan hälften av de ca 10 000 företag i Storbritannien som har någon form av kvalitetssystem.

Vid sidan av BSI finns det en rad andra privata och offentliga organisationer som bedriver certifierings- och provningsverksamhet. Som ett led i regeringens kampanj för att förbättra kvaliteten i den brittiska industrin inrättades 1982 ett centralt organ för ack-

reditering av laboratorier - NAMAS, the National Measurement Accreditation Service, och 1984 ett nationellt råd för systemcertifiering av certifieringsorgan - NACCB, the National Accreditation Council of Certification Bodies.

NACCB är sammansatt av företrädare för alla parter i certifieringsverksamheten, såsom myndigheter, näringslivsorganisationer, fackföreningar och försäkringsbolag. Rådet är ett av regeringen oberoende organ med liknande reglering som BSI.

NACCB har hittills granskat 29 certifieringsorgans verksamhet inkl. vissa av de certifieringsverksamheter som BSI bedriver. NACCB fick i början ca 1 MGBP om året i statsbidrag, men detta bidrag har successivt reducerats. För att ett certifieringsorgan skall bli erkänt (ackrediterat) krävs att det är fritt från konflikterande intressen samt att det har en kompetent och yrkeskunnig ledning och personal. Dessutom skall i certifieringsorganets styrelse de huvudintressenter finnas representerade som berörs av verksamheten. För företag som har ett laboratorium krävs att detta först skall ha granskats av NAMAS.

NAMAS är en del av National Physical Laboratory, som i först hand är det brittiska institutet för metrologi. NAMAS som är helt självfinansierat har en omsättning på ca 2,5 MGBP om året. Hittills har ca 900 laboratorier ackrediterats och det tillkommer ca 200 per år.

Ett viktigt mål för NAMAS är att uppnå ett internationellt godkännande av provningsresultat. Bilaterala överenskommelser om ömsesidigt godkännande har träffats med flera länder.

2.4 Nederländerna

Organisation

I Nederländerna är Nederlands Normalisatie-inst., NNI det centrala organet för att ta fram nationella standarder och delta i det internationella arbetet. Inom det elektrotekniska området utförs standardiseringsarbetet av Netherlands Electrotechnical Committee, som fungerar som en avdelning till NNI. Andra avdelningar är byggteknik, kemi, mekanik, gas och vatten, jordbruk, informationsteknologi och miljöteknik.

Totalt finns det ca 5 000 experter som deltar i det nationella och det internationella standardiseringsarbetet, varav ca 500 kommer från statliga organ.

Inom regeringskansliet finns sedan 1974 en interdepartemental kommission för standardisering. Industriministeriet svarar för ordförandeskap och sekretariat. Syftet med kommissionen är bl.a.

- att utveckla en statlig standardiserings- och certi-

fieringspolitik som främjar ekonomisk tillväxt i Nederländerna;

- att samordna den statliga förvaltningens deltagande i och attityd till internationella standardiseringsorgan och standardiseringssamarbetet i EG och andra statliga organ;

- att informera om den statliga standardiserings- och certifieringsverksamheten.

Kommissionen omorganiserades och förstärktes i februari 1989 i syfte att öka insatserna i det europeiska standardiseringsarbetet.

Regeringen beslutade år 1982 om riktlinjer för statliga tjänstemäns deltagande i nationellt och internationellt standardiseringsarbete. I dessa riktlinjer ges anvisningar om hur de statliga representanterna i standardiseringsarbetet skall bidra till att regeringens mål uppnås. De innehåller även procedurregler för att förbättra samordningen mellan de statliga representanterna och utveckla en gemensam syn på standardiseringen.

Den statliga standardiseringspolitiken har också formulerats i ett dokument som regeringen 1984 tog ställning till. Syftet med dokumentet var att uppnå en optimal användning av standard i bl.a. lagstiftning och offentlig upphandling.

Finansiering

NNI:s totala intäkter beräknas under 1989 komma att uppgå till 20 MNEG (100 NEG = ca 300 SEK). Intäkterna från försäljning av standarder beräknas komma att uppgå till 7 MNEG och det statliga bidraget till 5 MNEG. Av det totala statliga bidraget avsåg 2 MNEG ett allmänt stöd och 3 MNEG avsåg bidrag till särskilda projekt.

Det statliga stödet ökade 1989 med drygt 10 %. En viss omfördelning gjordes dock så att det allmänna stödet minskade med 0,5 MNEG, medan de projektinriktade stöden ökade med tillsammans 1 MNEG.

Inflytandefrågor

Inom NNI finns ett konsumentpolitiskt råd med förträdare för konsumentorganisationer och provningsinstitutioner. Något särskilt anslag för konsumentfrågor finns inte.

Certifiering och ackreditering

I Nederländerna fanns tidigare ett stort antal certifieringsorgan och provningsinstitutioner med varierande kompetens. 1983 grundades Rådet för certifiering med syfte att

- erkänna ackrediterings- och certifieringsorgan som bedriver tredje partscertifiering i Nederländerna enligt regler för certifiering som överensstämmer med ISO:s riktlinjer;

- att koordinera ackrediterings- och certifieringsverksamhet;

- att fungera som rådgivare till regeringen vad gäller ackrediterings- och certifieringsfrågor.

Rådet är formellt ett privat organ men med starkt offentligt inflytande. I rådets styrelse ingår företrädare för sju ministerier, nederländska kommunförbundet, åtta branschorganisationer, två konsumentorganisationer, åtta erkända certifieringsorgan, NNI och vissa forskningsinstitutioner.

Sedan 1986 svarar rådet även för ackreditering av laboratorier.

Kostnaderna för Rådet för certifiering beräknas uppgå till 1 MNEG 1989. När rådet grundades 1983 utgick ett 90-procentigt statsbidrag till verksamheten, men bidraget har nu skurits ned till 10 %.

2.5 Belgien

Organisation

Centralt standardiseringsorgan i Belgien är Institute Belge de Normalisation - IBN. Belgian Electronical Committee svarar under överinseende av IBN för standardiseringen inom elområdet.

IBN är en icke vinstdrivande privat organisation vars verksamhet baseras på ett regeringsdekret från 1946. Personalen vid IBN har samma status som statstjänstemän.

I regeringsdekretet från 1976 finns procedurregler om hur förslag till standarder skall behandlas vad gäller bl.a. krav på offentligt remissförfarande och registrering.

Under 1988 pågick arbete i totalt 196 tekniska kommittéer och 126 underkommittéer. Totalt hölls 280 sammanträden med sammanlagt 2 325 deltagare.

Antalet utgivna standarder uppgick 1988 till ca 3 300 och 265 nya projekt pågick.

Finansiering

IBN:s lokala intäkter uppgick 1988 till ca 100 MBEF (100 BEF = 16 SEK). Av detta belopp utgjorde 27 % intäkter av försäljning, 42 % statsbidrag, 23 % bidrag från näringslivet (varav 8 % utgjorde medlemsbidrag) och 8 % diverse intäkter. Denna intäktsfördelning har i stort sett varit oförändrad sedan 1984, då som följd

av det intensifierade europasamarbetet statsbidraget ökade med omkring 20 %.

Antalet anställda uppgick 1988 totalt till 51 personer. Under 1989 beräknas att IBN:s totala kostnader kommer att öka till 107 MBEF, dvs. med 7 %. En förklaring till de låga kostnaderna för standardiseringen är att CEN/CENELEC ligger i Bryssel och att de flesta sammanträden i det europeiska standardiseringsarbetet äger rum där.

Några särskilda finansiella eller organisatoriska arrangemang för konsument- och arbetstagarinflytande finns inte.

2.6 Danmark

Organisation

Det centrala standardiseringsorganet i Danmark är Dansk Standardiseringsråd (DS). Inom DS är all dansk standardisering utom vissa byggregler och elstandardiseringen samlad. För elstandardiseringen svarar Dansk Elektroteknisk Kommitté. DS verksamhet är uppdelad på 13 områden och för vart och ett av dessa finns det normalt ett särskilt fackutskott. Dessa fackutstkott, som är rådgivande organ till DS förvaltningsutskott, har till uppgift att inom ramen för de resurser som ställs till fackutskottets förfogande prioritera och koordinera arbetet.

År 1988 fanns det vid DS 110 tekniska kommittéer och 17 s.k. kontaktkommittéer. Det totala antalet anställda var 70 personer, varav 30 ingick i det tekniska standardiseringsarbetet.

I nedanstående tabell redovisas antalet offentliggjorda DS-förslag och antalet utgivna standarder.

	DS-forslag			Danske standarder inkl. DS/INF		
	1986	1987	1988	1986	1987	1988
Rent nationale	81	36	34	43	28	36
CEN - oversat	2	5	4	-	-	11
CEN - ikke oversat	22	37	81	5	2	7
ISO - oversat	44	30	26	45	14	46
ISO - ikke oversat	115	199	319	93	35	45
INSTA	-	-	-	8	24	9
I alt	**264**	**307**	**464**	**194**	**103**	**154**
IEC - oversat	-	-	-	4	10	8
IEC - rent	-	-	-	86	65	40
DS i alt	**264**	**307**	**464**	**284**	**178**	**202**

Flest utgivna standarder finns inom områdena byggnadsteknik, mekanik och baskomponenter samt säkerhet och miljö. Inom administrativ teknik och databehandling har ett stort antal förslag lagts fram, men dessa har ännu inte lett till fastställd standard.
Av tabellen framgår också att det danska standardiseringsarbetet har fått en alltmer internationell anknytning. 1988 var bara 7 % av förslagen till standard rent nationella.

Finansiering

Fördelningen av DS intäkter 1983-88 framgår av nedanstående figur.

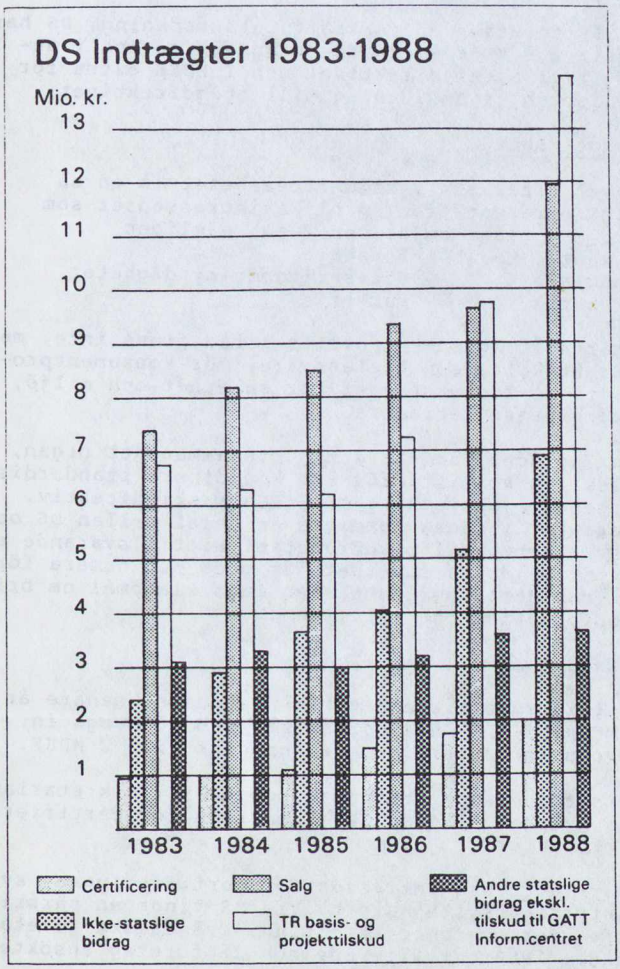

DS intäkter ökade med ca 33 % under 1988 och uppgick detta år till ca 41 MDKK. Det är framför allt bidraget från Teknikrådet (TR), som är ett statligt organ, som har ökat kraftigt. År 1988 uppgick TR-anslaget till 14 MDKK, varav 8 MDKK utgjorde ett bastillskott och 6 MDKK gavs för specifika projekt. Av projektstöd avsåg vardera 1/3 kostnader för DS-personal, kostnader för externa experter och resekostnader.

Även intäkterna från näringslivet och från försäljning har ökat under 1988 och uppgick detta år till 12 MDKK resp. 7 MDKK. Näringslivsbidraget i Danmark uppgår dock bara till ca 40 % av det statliga bidraget, vilket jämfört med andra länder är en låg siffra.

Under 1989 förutses en fortsatt intäktsökning. DS har bl.a. fått 2,5 MDKK extra för standardisering i anslutning till maskindirektivet och 1 MDKK extra för standardisering i anslutning till byggdirektivet.

Inflytandefrågor

DS strävar efter att i kommmittéarbetet få en så allsidig representation av olika intressenter som möjligt. Man talar om de sex F-en, nämligen

- Fabrikanter
- Förhandlare
- Förbrukare
- Forskare
- Föreskrivande myndigheter
- Facket.

Något särskilt konsumentpolitiskt råd finns inte, men i de fackutskott, som har ansvaret för konsumentprodukter, t.ex. fackutskottet för säkerhet och miljö, finns konsumentföreträdare.

Arbetsmiljörådet, som är ett partssammansatt organ, har bildat en kommitté för att koordinera standardiseringsarbetet i anslutning till EGs maskindirektiv. Sekretariatet i denna kommitté är delat mellan DS och den danska arbetsmiljömyndigheten. Hittillsvarande erfarenheter av detta samarbete är goda och numera förekommer inom detta område nästan inga klagomål om bristande information och inflytande.

Certifiering

DS certifieringsverksamhet har ökat under senare år. 1988 utfärdades 59 nya certifikat och 27 drogs in. Intäkterna för certifieringen uppgick till 2 MDKK.

DS är koordinerande organ och uppehåller sekretariatet för den nyligen bildade CEN-kommittén för certifiering av IT-produkter.

I Danmark är också intresset för certifiering av kvalitetsstyrningssystem stort. Vid DS finns en särskild avdelning för systemcertifiering. Två danska företag blev under 1988 certifierade och 25 företag ansökte om certifiering.

BILAGA 4 FÖRETAGSSTANDARDISERING M.M.

INNEHÅLL

1. VOLVOS STANDARDISERINGSVERKSAMHET

2. TELEVERKETS STANDARDISERINGSVERKSAMHET

BILAGA 4 FÖRETAGSSTANDARDISERING M.M.

1. VOLVOS STANDARDISERINGSVERKSAMHET

Allmänt

Standard är en väsentlig förutsättning för Volvoföretagens arbete; bilstandarden genom att definiera en grund för kommunikation utåt mot myndigheter och kunder (konsumenter!) och övrig standard som ett hjälpmedel för rationalisering och för kommunikation mellan olika funktioner inom företagen och med underleverantörer.

För Volvo kan man identifiera fem olika inverkansområden för standard, nämligen:

1. Överordnade system, transport- och trafikmiljö
2. Produkter, utförande och provning inkl. driv- och smörjmedel
3. Material till produkter, råmaterial och komponenter
4. Processtyrning och processmaterial, maskinsäkerhet och skyddsutrustning
5. Grundstandard, uttryckssätt för kravsättning och kravverifiering.

På område 1 förekommer standard endast i ringa omfattning, men förväntas som resultat av en del pågående FoU-projekt inom EG (DRIVE) och europeiska samarbetet EUREKA (PROMETHEUS).

För område 2 använder Volvo enbart extern, dvs. internationell eller nationell standard. Områden av omedelbart företagsintresse prioriteras liksom projekt som syftar till internationell (global) standard. Volvo representeras i arbetet oftast av områdesspecialister från resp. produktbolag. Den s.k. bilstandardiseringen är ett särfinansierat område inom SMS. Den behandlar fordons egenskaper, utrustning och provning.

Område 3-5 är föremål också för internstandardisering, genom vilken Volvoföretagen får tillgång till egna, specificerande dokument och egen metodik. Som grund för företagsstandardiseringen eftersträvas internationell eller nationell standard, men för speciella företagsinterna behov utvecklas också unik standard. Område 5 har en speciell betydelse som grund för den speciella metodik som erfordras inom fordonsbranschen.

Omfattning

En koncerngemensam standardavdelning, Koncernstandard, omfattande f.n. 36 personer, utvecklar huvuddelen av standarden på ovanstående områden 3-5. Koncernstandard arbetar inom ramen för ett serviceföretag, AB Volvo, Teknisk utveckling. Mindre standardavdelningar, inriktade på produktionsprocess- och -utrustningsstandard

finns vid enheterna i Olofström och Skövde. "Heltäckande" avdelningar finns för det egna företagets särbehov vid Volvo Flygmotor och VME Industries, Sweden. Hos de betjänande företagen finns normalt en person ansvarig (också budgetmässigt) för företagets standardengagemang och kontakter med Koncernstandard.

Volvos koncerngemensamma standard omfattar ca 4000 standarder, av vilka ett stort antal dock omfattar standardartiklar med delvis små inbördes skillnader. Under 1988 publicerades ca 200 nya och 600 reviderade standarder, 180 drogs in.

Volvokoncernens representanter har ca 170 kommittéuppdrag nationellt och internationellt. Av dessa avser ca 30 internationella bilkommittéer. Ca 60 av uppdragen utförs av Koncernstandards personal.

Kostnaden för koncernstandardverksamheten inom Volvo uppgick 1988 till 18,9 Mkr. Denna nivå har i realvärde hållits under hela 1980-talet. Under samma tid har företaget vuxit avsevärt. Kostnaderna för Volvoföretagens deltagande i nationellt och internationellt arbete, inkl. förberedelser, utgjorde under 1988 för experttid 3,9 Mkr, för resor och uppehälle 1,4 Mkr.

Generellt bidrag till de nationella standardiseringsorganen (budgetåret 88/89 totalt 849 000 kr.) lämnas via Mekanförbundet, finansierat genom medlemsavgiften. Riktade bidrag kanaliseras genom Koncernstandard och uppgick 1988 till 317 000 kr., därav till bilstandardiseringen 207 500 kr. Bland övriga områden kan nämnas barnsäkerhet, färg och lack samt containers. Åtagande för ergonomiområdet och något CAD-projekt har gjorts från 1989. Ett direktbidrag till plaststandardiseringen har också ställts i utsikt, men ej avtalats ännu.

Förhållandet mellan "osynliga" och "synliga" kostnader för extern standardisering för Volvoföretagen är alltså ca 4,5.

EG-åtgärder

Koncernstandard har utvidgat sitt bevakningsområde till att även omfatta de europeiska standardiseringsorganens arbete, i huvudsak CEN. Visst engagemang på ergonomi- och maskinsäkerhetsområdet har etablerats. Förändringarna på stålstandardiseringsområdet har uppmärksammats och kommer att innebära stora ändringar också på företagsstandarden. Aktivt deltagande i det europeiska arbetet gällande växelflak och drivmedel pågår. Nya CEN-området "gängade fästelement" ses med oro, då motsvarande ISO-standard är väl etablerad.

Inflytanden

I företagsstandardiseringsarbetet förekommer arbetstagarinflytande givetvis i form av normala MBL-rutiner, men frågor om standardens innehåll eller tekniska omfattning är inte aktuella. Arbetets inriktning är i

hög grad styrt av de standardanvändande företagens behov. I det externa arbetet deltar konsumentrepresentanter, där de det finner förenligt med sin prioritering, t.ex. är Motormännens Riksförbund representerade i planeringsgruppen för bilstandardisering, dock utan att organisationen bidrar ekonomiskt.

2. TELEVERKETS STANDARDISERINGSVERKSAMHET

Mål

Standardiseringen skall medverka till att televerket uppnår målen för sin verksamhet genom att:

- skapa ekonomiska vinster för televerket
- ge andra väsentliga fördelar för televerket
- uppfylla samhällets krav på televerket som svensk myndighet.

Standardisering är ett både verkningsfullt och oumbärligt medel att göra ett företag lönsamt och konkurrenskraftigt. Ett av televerkets mål är att arbeta som ett ekonomiskt bärkraftigt företag. Detta gör standardiseringen viktig i televerket.

I televerkets samhällsansvar ingår att utveckla och tillhandahålla det allmänna telenätet och till behoven anpassade grundtjänster för att ge möjlighet till kommunikation "alla till alla". Med den snabba teknologiska utvecklingen och integreringen av telekommunikation och datakommunikation är det nödvändigt, för att televerket skall fungera i sin samhällsroll, att aktivt delta i det internationella standardiseringsarbetet på teleområdet.

Svensk och internationell standard skall vara grund för all standard inom televerket. Som standard betraktas även rekommendationer, regional standard, fackområdesstandard o.d. från andra organ med likartade funktioner, t.ex. Internationella Teleunionen (ITU) med dess rådgivande kommittéer CCITT och CCIR, europeiska post- och teleförvaltningen (CEPT), European Telecommunication Standards Institute (ETSI) samt Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten (SEMKO).

Organisation

Standardiseringsverksamheten i televerket bedrivs decentraliserat men centralt samordnat. Detta innebär att ansvaret för standardisering är fördelat på olika organisatoriska enheter i televerket och ingår normalt i det totala televerksansvar som en fackenhet tilldelats för ett visst område. Inom ansvarsområdet skall handläggningen av standardiseringsverksamheten ske för hela televerket.

Den centrala samordningen handhas av televerkets standardiseringskontor, vilket ansvarar för gemensamma funktioner och grundläggande regler i televerkets

standardiseringsverksamhet.

Med denna form av organisation och arbetssätt kan man till skillnad mot de flesta andra företag ha ett standardiseringskontor med ett litet antal personer. För närvarande är 6 personer verksamma inom televerkets standardiseringskontor. Hur många som totalt inom koncernen arbetar med standardisering är svårt att uppskatta. Enbart i olika kommittéarbeten är ca 500 personer verksamma.

Utnyttjande av resurser

Arbetssättet innebär också att en del enheter själva betalar kostnaderna för deltagande i det nationella och internationella standardiseringsarbetet, medan andra enheter helt eller delvis får sina kostnader betalade av standardiseringskontoret.

Någon central redovisning av kostnaderna för televerkets totala standardiseringsverksamhet finns inte, men en grov uppskattning är att de har uppgått till ca 24,5 Mkr för 1988. I detta belopp är inte medräknat den del av kostnaden för forskning som kan betraktas som standardisering.

Perioden 1990-1992

Teletjänsterna spelar en allt större roll för industrins konkurrenskraft och samhällets service. Med televerkets deltagande i forskningsprogrammen inom RACE, COST, EUREKA m.fl. och standardiseringsarbetet i internationella och nationella standardiseringsorgan vill vi ge Sverige minst lika goda telekommunikationer som övriga världen och möta samhällets behov av kvalificerad data-, bild-, text- och talkommunikation under 90-talet.

I samband med den fortsatta avmonopoliseringen och liberaliseringen samt den ökande konkurrensen blir villkoren för anslutning till telenäten av väsentlig betydelse. Därför är det nödvändigt att televerket med kraft deltar i standardiseringsarbetet för att tillvarata svenska intressen.

De kommande åren innebär ett oförändrat deltagande i det nationella och globala standardiseringsarbetet, medan däremot en ökning av televerkets engagemang kommer att ske i det europeiska.

BILAGA 5 UTREDNING OM KOMMITTÉSAMMANSÄTTNING M.M.

BILAGA 5 UTREDNING OM KOMMITTÉSAMMANSÄTTNING M.M.

SISU-utredningen har genomfört en undersökning om kommittésammansättning m.m. Samtliga kommitteledamöter i tekniska kommittéer, underkommittéer och arbetsgrupper, som sammanträdde under 1:a kvartalet 1988, fick ett frågeformulär, där de skulle fylla i uppgifter om

- var de hade sin anställning eller huvudsakliga verksamhet (18 alternativ gavs)
- vilket intresse de i första hand företrädde (4 alternativ gavs)
- tidsåtgång (sammanträdestid, förberedelsetid, tid för efterarbete) och resekostnader m.m. för de aktuella sammanträdena.

Frågeformuläret innehöll dessutom ett antal fria frågor om deras erfarenheter från standardiseringsarbetet.

Frågeformuläret gjordes i två varianter, där den ena riktade sig till deltagare i nationella kommittéer (blankett A) och den andra riktade sig till deltagare i internationella kommittéer (blankett C).

Till de nationella kommittéerna (inkl. bakgrundskommittéer till internationella kommittéer) skickades även ett frågeformulär (blankett B) med frågor bl.a. om

- Antalet deltagare i kommittén och antalet närvarande vid de aktuella sammanträdena
- Arbetets internationella anslutning
- Om Sverige deltar i motsvarande internationella arbete
- Om standarden avser skydd av liv, hälsa, miljö e.d.
- Om avsikten är att myndigheter i sina regler skall hänvisa till standarder
- Om standarder kommer att få väsentliga konsekvenser för arbetstagare eller konsumenter.

Svar erhölls från totalt 971 ledamöter i svenska kommittéer och 290 internationella kommittéer. SpriSTAND:s svar avsåg ett helt år. Totala antalet svar avseende första kvartalet 1988 var 885 resp. 246. Svarsfrekvensen har uppskattats till ca 50 % (exkl. ofullständigt eller felaktigt ifyllda blanketter).

I tabell 1 redovisas var ledamöterna i svenska kommittéer har sin anställning eller verksamhet - totalsiffror - och i tabell 2 vem de i första hand representerar. I tabell 3 och 4 redovisas motsvarande uppgifter för svenska delegater i internationella kommittéer.

I tabell 5 och 6 redovisas kostnaderna med uppdelning på fackorgan för deltagande i svenska resp. internationella kommittéer. Enligt denna beräkning skulle totalkostnaden uppgå till ca 86 Mkr/år resp. ca 96 Mkr/år, dvs. sammanlagt till ca 82 Mkr/år. I denna beräkning har dock inte hänsyn tagits till kostnader, som de ledamöter kan ha haft, som inte var närvarande

vid det aktuella sammanträdet. (De kan ha läst handlingarna och bidragit med material och synpunkter.) Kostnader för arbete med att besvara remisser över förslag till standarder har inte heller tagits med. Beloppet 150 Mkr/år är därför en klar underskattning av företags, myndigheters och organisationers verkliga kostnader för deltagande i standardiseringsarbetet.

Då det gäller de svenska kommittéernas karaktär (blankett B) framkom följande:

Fråga 4. Deltar eller har Sverige deltagit i motsvarande internationella arbete?
93 % Ja 7 % Nej

Fråga 5. Avser standarden skydd av liv, hälsa, miljö e.d.?
50 % Ja, I hög grad 30 % Nej, inte alls
20 % Ja, men i liten grad

Fråga 6. Är avsikten att myndigheter i föreskrifter eller allmänna råd skall hänvisa till standarder?
76 % Ja 24 % Nej

Fråga 7. Bedöms standarder få väsentliga konsekvenser för arbetstagare eller komsumenter?
72 % Ja 28 % Nej

Bilaga 5 - tabell 1

Kommittésammansättning i svenska standardiserings-kommittéer

Var kommittéledamöterna har sin anställning eller verksamhet	Totalt	%
1. Stand.enhet inom storföretag	73	8,2
2. Produktutveckling inom storföretag	174	19,7
3. Inköpsenhet inom storföretag	11	1,2
4. Annan enhet inom storföretag	137	15,5
5. Småföretag	60	6,8
6. Konsultföretag el. eget företag	41	4,6
7. Kontroll/provningsföretag	8	0,9
8. Branschorganisation	42	4,7
9. SIS el. SIS fackorg.	32	3,6
10. Annat regelskapande organ	13	1,5
11. Senior, f.d. privat sektor	11	1,2
12. Statligt affärsdrivande verk	52	5,9
13. Statlig förvaltningsmyndighet	86	9,7
14. Högskola el. statl. forskn.inst.	34	3,8
15. Offentlig kontroll/provn.inst.	42	4,8
16. Annat statligt organ	13	1,5
17. Kommunalt organ	14	1,6
18. Landstingskommunalt ogan	18	2,1
19. Personalorganisation	3	0,3
20. Annan intresseorg. el. ideell org.	14	1,6
21. Senior, f.d. offentl. sektor	7	0,8
Totalt	**885**	**100 %**
varav privat 1-11	603	68,1
varav offentlig 12-21	282	31,9

Bilaga 5 - tabell 2

Kommittésammansättning i svenska standardiserings-kommittéer.
Vilket intresse representerar Du i första hand?

	Producent	Brukare	Staten	Annat intr.	
BST	37	17	14	11	
SEK	92	48	28	46	
SMS	161	47	38	19	
SIS-ITS	38	33	12	7	
SIS-MNC	33	12	11	2	
SIS-STG	25	22	22	4	
IKH	8	6	2	8	
TKK	23	11	9	10	
Spri-STAND	10	12	3	3	
TOTALT	**427**	**208**	**139**	**110**	**= 884**

	Producent	Brukare	Staten	Annat intr.	
BST	46,8 %	21,5 %	17,7 %	13,9 %	= 100%
SEK	43,0 %	22,4 %	13,1 %	21,5 %	= 100%
SMS	60,8 %	17,7 %	14,3 %	7,2 %	= 100%
SIS-ITS	42,4 %	36,7 %	13,3 %	7,8 %	= 100%
SIS-MNC	56,9 %	20,7 %	18,9 %	3,4 %	= 100%
SIS-STG	34,2 %	30,1 %	30,1 %	5,5 %	= 100%
IKH	33,3 %	25,0 %	8,3 %	33,3 %	= 100%
TKK	43,4 %	20,8 %	16,9 %	18,9 %	= 100%
Spri-STAND	35,7 %	42,9 %	10,7 %	10,7 %	= 100%
TOTALT	**48,3 %**	**23,5 %**	**15,7 %**	**12,4 %**	**= 100%**

Bilaga 5 - tabell 3

Kommittésammansättning i internationella standardiseringskommittéer

Var kommittéledamöterna har sin anställning eller verksamhet	Totalt	%
1. Stand.enhet inom storföretag	14	5,7
2. Produktutveckling inom storföretag	58	23,6
3. Inköpsenhet inom storföretag	1	0,4
4. Annan enhet inom storföretag	24	9,8
5. Småföretag	5	2,1
6. Konsultföretag el. eget företag	8	3,2
7. Kontroll/provningsföretag	2	0,8
8. Branschorganisation	9	3,7
9. SIS el. SIS fackorg.	39	15,8
10. Annat regelskapande organ	3	1,2
11. Senior, f.d. privat sektor	3	1,2
12. Statligt affärsdrivande verk	16	6,5
13. Statlig förvaltningsmyndighet	22	8,9
14. Högskola el. statl. forskn.inst.	9	3,7
15. Offentlig kontroll/provn.inst.	18	7,3
16. Annat statligt organ	3	1,2
17. Kommunalt organ	1	0,4
18. Landstingskommunalt ogan	5	2,1
19. Personalorganisation	-	-
20. Annan intresseorg. el. ideell org.	4	1,6
21. Senior, f.d. offentl. sektor	2	0,8
Totalt	**246**	**100 %**
varav privat 1-11	166	67,5 %
varav offentlig 12-21	80	32,5 %

Bilaga 5 - tabell 4

Kommittésammansättning i internationella standardiseringskommittéer.
Vilket intresse representerar Du i första hand?

	Producent	Brukare	Staten	Annat intr.	
BST	26	4	4	14	
SEK	16	7	2	12	
SMS	39	10	17	20	
SIS-ITS	17	5	4	5	
SIS-MNC	2	-	1	4	
SIS-STG	3	2	9	4	
IKH	2	-	-	2	
TKK	1	-	-	-	
Spri-STAND	5	4	3	2	
TOTALT	**111**	**32**	**40**	**63**	**=246**

	Producent	Brukare	Staten	Annat intr.	
BST	54,2 %	8,3 %	8,3 %	29,2 %	= 100%
SEK	43,2 %	19,0 %	5,4 %	32,4 %	= 100%
SMS	45,3 %	11,6 %	19,8 %	23,3 %	= 100%
SIS-ITS	54,8 %	16,1 %	13,0 %	16,1 %	= 100%
SIS-MNC	28,6 %	-	14,3 %	57,1 %	= 100%
SIS-STG	16,7 %	11,1 %	50,0 %	22,2 %	= 100%
IKH	50,0 %	-	-	50,0 %	= 100%
TKK	100 %	-	-	-	=100%
Spri-STAND	35,7 %	28,6 %	21,4 %	14,3 %	= 100%
TOTALT	**45,1 %**	**13,0 %**	**16,3 %**	**25,6 %**	**= 100%**

BILAGA 5 - tabell 5

Kostnader m.m. för deltagande i standardiseringsarbetet i svenska tekniska kommittéer inkl. svenska bakgrundskommittéer till internationella kommittéer

	Standardiseringsorgan	BST	SEK	SMS	SIS-ITS	SIS-MNC	SIS-STG	IKH	TKK	Spri-STAND	SUMMA (medelv.)
A	Antal svar	79	214	265	90	58	73	24	53	115	971
B	Tidsåtgång/ledam. och sammanträde (tim.)	14,4	26,9	20,4	30,8	30,7	17,9	15,5	29,9	19,0	
	- därav sammantr.tid %	35,4	31,7	39,9	40,8	31,0	38,4	42,0	35,0	38,0	(36,9 %)
	- därav på fritid %	14,2	18,9	15,8	8,6	16,5	20,0	18,1	8,8	8,2	(14,3 %)
C	Tidskostnad (kr) C = B x 400 kr/tim	5.760	10.760	8.160	12.320	12.280	7.160	6.200	11.960	7.600	
D	Resekostnad/ledam. (kr) (inkl. hotell o trak.)	980	1.010	1.333	2.294	1.160	703	1.233	1.162	7.979	
E	Total kostn./ledam. o möte (E = C + D) kr	6.740	11.770	9.493	14.614	13.440	7.863	7.433	13.122	15.579	
F	Antalet närvarande ledam./sammanträde	10	7	7	6	7	7	8	6	8	
	- antal närvarande ledam. av tot. ant. i kommittéer %	73,8	60,6	70,2	59,8	64,8	71,0	70,6	75,0	83,3	(69,9 %)
G	Antal sammantr./år	165	270	263	80	65	195	53	86	36	1.213
H	Totalkostnad (kkr) (H = E x F x G)	11.121	22.245	17.477	7.015	6.115	10.733	357	6.771	4.487	86.321

BILAGA 5 - tabell 6

Kostnader m.m. för deltagande i standardiseringsarbetet i internationella kommittéer (Blankett C)

	Standardiseringsorgan	BST	SEK	SMS	SIS-ITS	SIS-MNC	SIS-STG	IKH	TKK	Spri-STAND	**SUMMA (medelv.)**
A	Antal delegater	157	59	258	117	15	56	10	4	14 [2]	**690**
B	Tidsåtg./ledam. (tim.)	31,7	61,8	50,8	119,5	57,9	90,8	32,0	74,0	104,1	
	- därav sammantr.tid %	33,3	28,5	31,4	45,9	26,2	23,8	43,8	43,2	50,0	**(36,2 %)**
	- därav på fritid %	25,4	13,8	22,9	13,6	15,3	33,6	15,6	13,5	22,0	**(19,5 %)**
C	Tidskostnad (kr) C = B x 400 kr/tim	12.680	24.720	20.340	47.780	23.160	36.320	12.800	29.600	41.686	
D	Resekostnad/ledam (kr) (inkl. hotell o trak.)	5.875	6.332	5.560	18.326	8.171	8.072	8.600	12.000	15.671	
E	Total kostn./ledam (E = C + D) kr	18.555	31.052	25.900	66.106	31.331	44.392	21.400	41.600	57.357	
F	Totalkostnad (kkr) (F = A x E x 4) [1]	11.653	7.328	26.729	36.197	1.880	9.943	856	666	803	**96.055**

[1] Mätningen avsåg ett kvartal [2] Avser ett helt år

BILAGA 6 STATSBIDRAGSMODELLER

INNEHÅLL

1. INGET STATSBIDRAG ALLS

2. ÅRLIGA BIDRAG FÖR SÄRSKILDA STANDARDISERINGS-PROJEKT

3. ETT MÅLRELATERAT SÄRSKILT BIDRAG

4. ETT MODIFIERAT ALLMÄNT BIDRAG

5. ETT MODIFIERAT ALLLMÄNT BIDRAG PLUS ÅRLIGA BIDRAG FÖR SÄRSKILDA PROJEKT

6. ETT MODIFIERAT ALLMÄNT BIDRAG PLUS ETT MÅLRELATERAT SÄRSKILT BIDRAG

BILAGA 6 STATSBIDRAGSMODELLER

1. INGET STATSBIDRAG ALLS

Enligt direktiven skall, i syfte att skapa ett brett beslutsunderlag, SISU analysera hur en standardiseringsverksamhet utan statligt stöd kan utformas.

Cheferna för standardiseringsorganen har allmänt bedömt att näringslivets stöd inte skulle öka för att kompensera bortfallet av statliga medel om 60 %-regeln slopas, utan troligare är att stödet skulle komma att minska. Särskilt svårt skulle det bli att få fram medel för grundstandarder och tvärtekniska projekt och det skulle bli ännu svårare än idag att få fram medel för projekt som rör brukarna. Det skulle definitivt inte bli möjligt att bredda olika parters, t.ex. arbetstagarnas och konsumenternas, medverkan i standardiseringsarbetet. Om statsbidraget helt tas bort skulle storföretagen sannolikt i större utsträckning än i dag utveckla de facto-standarder eller företagsstandarder i stället för svensk standard.

Staten fastställer f.n. stadgarna för SIS och utser dess ordförande. Genom att staten ger bidrag till SIS finns möjligheter att ställa krav på insyn och inflytande i verksamheten. Utan statsbidrag torde det däremot inte vara möjligt att genom ändring av SIS stadgar eller genom ett avtal med SIS öka den offentliga insynen och inflytandet på verksamheten.

Staten, kommuner och landsting upphandlar varor och tjänster för ca 150 miljarder kr. per år. Med färre standarder och utan standarder som även tar hänsyn till den offentliga sektorns behov kommer sannolikt kostnaderna för upphandlingen att öka kraftigt. Dessutom kommer de föreskrivande myndigheterna att i anslutning till nya och ändrade författningar behöva utarbeta fler detaljbestämmelser.

Om statsbidraget tas bort skulle svenska företag med verksamhet i Europa och europeiska företag med verksamhet i Sverige sannolikt allt oftare välja att driva standardiseringsfrågorna genom något av de större ländernas standardiseringsorgan i stället för genom SIS, eftersom i dessa länder staten ekonomiskt stödjer standardiseringen. Möjligheterna att i det europeiska standardiseringsarbetet få gehör för svenska krav på t.ex. säkerhet och miljö skulle då försämras.

Genom medlemsskapen i CEN, CENELEC och ETSI måste, såvida inte lagliga hinder finns, en Europastandard implementeras i Sverige som svensk standard inom sex månader. Standardiseringsorganen skulle således bli tvungna att till stor del godta standarder som berörda företag och andra intressenter i Sverige inte varit med att utforma.

Att i ett litet land som Sverige bedriva standardiseringsverksamhet på i huvudsak kommersiell basis är inte möjligt.

DIN i Västtyskland, som är det standardiseringsorgan i världen som ger ut och säljer flest standarder, finansierar sin verksamhet till ca 60 % genom försäljning. DINs försäljningsintäkter har under de senaste tio åren relativt sett minskat år från år.
Bedömningen i Västtyskland och de övriga länder som SISU besökt (se bilaga 4) är att försäljningsintäkterna kommer att fortsätta att minska på grund av illegal kopiering och på grund av att harmoniserade Europastandarder kommer att ersätta olika nationella standarder.

2. ÅRLIGA BIDRAG FÖR SÄRSKILDA STANDARDISERINGSPROJEKT

Med riktade bidrag kan de statliga medlen styras till de ändamål som staten tid till annan vill prioritera. Här kan t.ex. ingå grundstandarder och standarder som rör konsumentskydd och arbetsmiljö.

Modellen förutsätter att SIS gör en normal anslagsframställning enligt reglerna i budgethandboken, där man bl.a. anger vilka standardiseringsområden man avser att inrikta sig på och SIS kostnader för olika insatser. Detta blir dock administrativt mer besvärligt för SIS, fackorganen och regeringskansliet. För en detaljerad genomgång av SIS anslagsframställning skulle resursförstärkning krävas.

Det är svårt att inordna standardiseringsverksamheten i den traditionella budgetprocessen. Huvuddelen av standardiseringsorganens medel kommer från näringslivet och SIS kan inte ett år i förväg veta vilka standardiseringsbehov som kommer att uppstå och vilka projekt företagen vill stödja. SIS kommer därför att få svårt att redovisa en totalbild av verksamheten, vilket är nödvändigt för att ordentligt bedöma behovet av statliga insatser. Dessutom är det stor risk att de standardiseringsprojekt, som det finns ett stort allmänt intresse för, kommer att nedprioriteras av företagen, som kan räkna med att staten går in och finansierar dem. Om inom t.ex. områdena arbetsmiljö och konsumentskydd statsmakterna vill att SIS aktivt skall delta och påverka Europastandardernas utformning samt att SIS även skall ta egna initiativ via EFTA eller CEN skulle med denna modell behovet av statliga medel sannolikt successivt kommer att öka.

Ett alternativ till att i kanslihuset göra en central prövning av SIS anslagsframställning är att låta olika sektormyndigheter, t.ex. arbetarskyddsstyrelsen, konsumentverket, boverket företräda det statliga intresset och inom ramen för sina anslag stödja olika standardiseringsprojekt. Detta torde dock inte kunna göras

genom omprioriteringar, utan kräva ett resurstillskott till dessa myndigheter. Risken är dock att sektormyndigheterna utnyttjar anslagen för andra ändamål än standardisering. Visserligen kan regeringen i regleringsbrev ange hur stor del av anslaget som skall avse stöd till SIS, men en sådan detaljreglering skall kräva samma prövning som om SIS skulle få riktade bidrag för olika projekt direkt över statsbudgeten.

3. ETT MÅLRELATERAT SÄRSKILT BIDRAG

Denna modell liknar den föregående, men innebär att man inte behöver göra en lika ingående och detaljerad prövning av SIS anslagsframställning. I stället förutsätts att staten ingår en överenskommelse eller formellt avtal med SIS, där staten garanterar ett långsiktigt ekonomiskt stöd i form av ett klumpanslag, men att det samtidigt ges tydliga mål och riktlinjer för hur standardiseringsverksamhet skall bedrivas. En typ av sådant avtal finns mellan den brittiska staten och BSI, samt mellan förbundsregeringen och DIN.

I ett avtal kan allmänt anges vilka typer av standardiseringsprojekt som staten vill ha utförda. Det kan t.ex. gälla standardiseringsprojekt i anslutning till EG- och EFTA-uppdrag till CEN/CENELEC/ETSI. Mål vad gäller en bred medverkan av olika intressenter kan också skrivas in i avtalet.

Denna modell är administrativt enkel. Någon ställning från statens sida behöver inte tas till enskilda standardiseringsprojekt och hur statsbidraget skall fördelas på de olika fackorganen, utan dessa prioriteringar överlåts till SIS.

En risk är dock att de avtalade riktlinjerna inte slår igenom i de praktiska arbetet. Modellen förutsätter därför att tillämpningen följs upp. Krav måste därför ställas på SIS att följa upp verksamheten och redovisa i vad mån uppställda mål nåtts. För en fortlöpande uppföljning torde också statliga företrädare behövas i SIS och fackorganens styrelser samt i huvudkommittéer och motsvarande styrande organ. Dessa skall samlat bevaka de statliga intressena i standardiseringsverksamheten och rapportera till industridepartementet hur riktlinjerna i avtalet utfaller.

F.n. finns det myndighetsrepresentanter i varierande omfattning i SIS och fackorganens styrelser. Dessa sitter där i kraft av sin egen kompetens och erfarenhet men bevakar inte specifikt statens intressen. Modellen förutsätter därför att det går att få tag på ytterligare komptetenta personer som mera övergripande kan tillvarata statens intressen.

Modellen förutsätter också att standardiseringsorganen, ytterst medlemmarna i SIS och fackorganen accepterar ett förslag till överenskommelse eller avtal mellan staten och SIS. Detta förutsätter en balans

mellan åtaganden som standardiseringsorganen ikläder sig och fördelar i form av främst det ekonomiska stöd som staten ger.

4. ETT MODIFIERAT ALLMÄNT BIDRAG

Modellen innebär att - av skäl som tidigare nämnts - det i underlaget för det statliga stödet även får ingå uppdragsmedel från statliga affärsdrivande verk och andra myndigheter som inte har traditionella förvaltningsanslag. om den nuvarande 60 %-regeln skulle bibehållas kommer i så fall statsbidraget att öka med ca 4 milj.kr. per år.

I 1966 års budgetproposition förutsattes att regelutfärdande myndigheter, som har nytta av att kunna hänvisa till standarder, skulle kunna finansiera standardiseringsprojekt. Om även sådana medel inräknas i underlaget för statsbidraget får man dock en besvärlig budgetautomatik. Ett höjt anslag till en myndighet med 1 Mkr kan komma att öka statsutgifterna med 1,6 Mkr.

Den största nackdelen med denna modell, liksom med den nuvarande, är att de statliga bidraget inte styrs mot grundläggande standardiseringsprojekt och mot projekt som syftar till höjd säkerhet, bättre miljö och liknande samhällsintressen.

5. ETT MODIFIERAT ALLMÄNT BIDRAG PLUS ÅRLIGA BIDRAG FÖR SÄRSKILDA PROJEKT

Modellen innebär en kombination av modell 2 och 4. Om procentsatsen hamnar nära 60 % och det särskilda bidraget är litet påminner den om dagens system. SIS har nämligen under en följd av år, utöver 60 %-bidraget, äskat om medel för speciella projekt. Hittills har regeringen dock avvisat dessa propåer.

Om det allmänna bidraget skulle få en större omfattning och t.ex. avse medel för att bedriva standardiseringsarbete i anslutning till EG- och EFTA-mandat till CEN/CENELEC/ETSI, får vi liknande problem som i modell 2. Bl.a. uppkommer en risk för att företagen successivt vältrar över finansieringen av dessa projekt på staten.

6. ETT MODIFIERAT ALLMÄNT BIDRAG PLUS ETT MÅLRELATERAT SÄRSKILT BIDRAG

Modellen innebär en kombination av modell 3 och 4. Den förutsätter liksom modell 4 en överenskommelse eller ett formellt avtal mellan staten och SIS. Det särskilda bidraget skulle då avse medel för svenskt standardiseringsarbete i anslutning till EG- och EFTA-direktiv till CEN/CENELEC/ETSI för grundstandarder och andra svårfinansierade projekt. Storleken på EGs och EFTA:s bidrag till de europeiska standardiseringsorganen

skulle kunna vara en faktor som påverkar storleken på det särskilda bidraget. Ju fler standardiseringsuppdrag EG och EFTA beställer från CEN/CENELEC/ETSI, desto större insatser behövs i motsvarande svenska tekniska kommittéer.

Behovet av statliga bidrag till SIS är beroende av hur aktivt vi från svensk sida vill påverka den europeiska utvecklingen och om vi genom CEN/CENELEC/ETSI eller EFTA vill ta egna initiativ till nya europeiska standardiseringsprojekt. Vid en hög ambitionsnivå bör det finnas medel för att hålla svenska sekretariat i för Sverige viktiga kommittéer och arbetsgrupper samt att ge ett mindre schablonbidrag till företag och organisationer, som sänder svenska delegater till möten i CEN/CENELEC/ETSI-kommittéer. Ett sådant schablonbidrag skulle underlätta för bl.a. fackliga företrädare och konsumentrepresentanter att delta i det europeiska standardiseringsarbetet.

Genom att ett näringslivsrelaterat bidrag finns kvar i denna modell, är risken inte lika stor som enligt modell 2 för att de traditionella standardiseringsprojekten (industristandard, variantbegränsningar m.m.) bortprioriteras och att företagen i stället för svensk standard utvecklar egna företagsstandarder och de facto-standarder.

Problem att få till stånd en överenskommelse eller ett formellt avtal mellan staten och SIS, som gör det möjligt att klara "EG-puckeln", är också med denna modell mindre än med modell 2. Det torde dock krävas att både den offentliga sektorns och näringslivets satsningar på standardisering i form av tillhandahållande av experter och ekonomiskt stöd till standardiseringsorganen under de närmaste åren läggs på en väsentligt högre nivå än i dag.

De beskrivna modellerna för statligt stöd avser endast de direkta bidragen till standardiseringsorganen. Det förutsätter att huvuddelen av de experter som kommer att behövas i svenska och europeiska tekniska kommittéer för att klara "EG-puckeln", liksom i dag är fallet, kommer från och direkt finansieras av intressenterna. Behovet av statliga insatserna för standardiseringen bör ses i relation till den totala satsning som nu kommer att krävas av näringslivet.

FÖRKORTNINGAR M.M.

AFNOR	Association Francaice de Normalisation
AMFO	Arbetsmiljöfonden
BFR	Statens råd för byggnadsforskning
BSI	British Standards Institution
BST	Byggstandardiseringen
CEN	European Committee for Standardization
CENELEC	European Committee for Electrotechnical Standardization
COPOLCO	ISO Committee on Consumer Policy
DIN	Deutsches Institut für Normung
EN	Europastandard
ETSI	European Telecommunication Standards Institute
FMV	Försvarets materielverk
IKH	IVA:s Kran- och Hisskommission
ISO	International Organization for Standardization
SC	Sub-committee
SEK	Svenska Elektriska Kommissionen
SEMKO	Svenska Elektriska Materiel-kontrollanstalten AB
SIS	Standardiseringskommissionen i Sverige
SIS-ITS	SIS-Informationstekniska standardiseringen
SIS-MNC	SIS-Materialnormcentralen
SIS-STG	SIS-Allmänna standardiseringsgruppen
SISU	Utredningen om Statens Insatser för Standardiseringens Utveckling
SMS	Sveriges Mekanstandardisering
SP	Statens provningsanstalt
Spri	Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut
STU	Styrelsen för teknisk utveckling
TC	Technical Committee
TKK	IVA:s tryckkärlskommission
TN	Teknisk nämnd
WG	Working Group

Valutor	Köpkurs 1989-05-31 (SEK)
BEF	0,16
DEM	3,36
DKK	0,86
XEU (ECUS)	6,98
FRF	0,99
GBP	10,51
NLG	2,98

KUNGL. BIBL.
1989-07-13
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1989

Kronologisk förteckning

1. Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. C.
2. Beskattning av fåmansföretag. Fi.
3. Integriteten vid statistikproduktion. C.
4. Fasta Öresundsförbindelser. K.
5. Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. C.
6. Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. C.
7. Vidgad etableringsfrihet för nya medier. U.
8. UD:s presstjänst. UD.
9. Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. Fi.
10. Två nya treåriga linjer. U.
11. Hushållssparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. Fi.
12. Den regionala problembilden. A.
13. Mångfald mot enfald. Del 1. A.
14. Mångfald mot enfald. Del 2. Lagstiftning och rättsfrågor. A.
15. Storstadstrafik 2 - Bakgrundsmaterial. K.
16. Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. Fi.
17. Risker och skydd för befolkningen. Fö.
18. SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. C.
19. Regionalpolitikens förutsättningar. A.
20. Tullregisterlag m.m. Fi.
21. Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. ME.
22. Censurlagen - en modernisering av biografförordningen. U.
23. Parkeringsköp. Bo.
24. Statligt finansiellt stöd? I.
25. Rapporter till finansieringsutredningen. I.
26. Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. Fi.
27. Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. U.
28. Utbildningar för framtidens tandvård. U.
29. Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. U.
30. Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänster. U.
31. Statens mät- och provstyrelse. I.
32. Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. ME.
33. Reformerad inkomstbeskattning
    - Skattereformens huvudlinjer. Del 1.
    - Inkomst av kapital. Del 2.
    - Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3.
    - Bilagor, expertrapporter. Del 4. Fi.
34. Reformerad företagsbeskattning
    - Motiv och lagförslag. Del 1.
    - Expertrapporter. Del 2. Fi.
35. Reformerad mervärdeskatt m.m.
    - Motiv. Del 1.
    - Lagtext och bilagor. Del 2. Fi.
36. Inflationskorrigerad inkomstbeskattning. Fi.
37. Utländska förvärv av Svenska företag - en studie av utvecklingen. I.
38. Det nya skatteförslaget - sammanfattning av skatteutredningarnas betänkanden. Fi.
39. Hjälpmedelsverksamhetens utveckling. S.
40. Datorisering av tullrutinerna - slutrapport. Fi.
41. Samerätt och sameting. Ju.
42. Det civila försvaret. Del 1.
    Det civila försvaret. Del 2. Författningstext. Fö.
43. Storstadstrafik 3 - Bilavgifter. K.
44. Översyn av vapenlagstiftningen. Ju.
45. Standardiseringens roll i EFTA/EG - samarbetet. I.

Statens offentliga utredningar 1989

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Samerätt och sameting. [41]
Översyn av vapenlagstiftningen. [44]

Utrikesdepartementet

UD:s presstjänst. [8]

Försvarsdepartementet

Risker och skydd för befolkningen. [17]
Det civila försvaret. Del 1. [42]
Det civila försvaret. Del 2. Författningstext. [42]

Socialdepartementet

Hjälpmedelsverksamhetens utveckling. [39]

Kommunikationsdepartementet

Fasta Öresundsförbindelser. [4]
Storstadstrafik 2 - Bakgrundsmaterial. [15]
Storstadstrafik 3 - Bilavgifter. [43]

Finansdepartementet

Beskattning av fåmansföretag. [2]
Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. [9]
Hushållsparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. [11]
Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. [16]
Tullregisterlag m.m. [20]
Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. [26]
Reformerad inkomstbeskattning
- Skattereformens huvudlinjer. Del 1. [33]
- Inkomst av kapital. Del 2. [33]
- Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3. [33]
- Bilagor, expertrapporter. Del 4. [33]
Reformerad företagsbeskattning
- Motiv och lagförslag. Del 1. [34]
- Expertrapporter. Del 2. [34]
Reformerad mervärdeskatt m.m.
- Motiv. Del 1. [35]
- Lagtext och bilagor. Del 2. [35]
Inflationskorrigerad inkomstbeskattning. [36]
Det nya skatteförslaget - sammanfattning av skatteutredningarnas betänkanden. [38]
Datorisering av tullrutinerna - slutrapport. [40]

Utbildningsdepartementet

Vidgad etableringsfrihet för nya medier. [7]
Två nya treåriga linjer. [10]
Censurlagen - en modernisering av biografförordningen. [22]
Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. [27]
Utbildningar för framtidens tandvård. [28]
Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. [29]
Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänst. [30]

Arbetsmarknadsdepartementet

Den regionala problembilden. [12]
Mångfald mot enfald. Del 1. [13]
Mångfald mot enfald. Del 2. Lagstiftning och rättsfrågor. [14]
Regionalpolitikens förutsättningar. [19]

Industridepartementet

Statligt finansiellt stöd. [24]
Rapporter till finansieringsutredningen. [25]
Statens mät- och provstyrelse. [31]
Utländska förvärv av svenska företag - en studie av utvecklingen. [37]
Standardiseringens roll i EFTA/EG - samarbetet. [45]

Civildepartementet

Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. [1]
Integriteten vid statistikproduktion. [3]
Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. [5]
Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. [6]
SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. [18]

Bostadsdepartementet

Parkeringsköp. [23]

Miljö- och energidepartementet

Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. [21]
Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. [32]

KUNGL. BIBL.
1989-07-13
STOCKHOLM

ALLMÄNNA FÖRLAGET

BESTÄLLNINGAR: ALLMÄNNA FÖRLAGET, KUNDTJÄNST, 106 47 STOCKHOLM,
TEL: 08-739 96 30, FAX: 08-739 95 48.
INFORMATIONSBOKHANDELN, MALMTORGSGATAN 5 (VID BRUNKEBERGSTORG), STOCKHOLM.

ISSN 0375-250X